

809 м
Стів

УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРНА СКАРБНИЦЯ Ч. 1. - -

Р. Л. СТИВЕНЗОН.

— ОСТРОВ —
— З ЗАКОПАНИМИ СКАРБАМИ —

ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОГО.

==== ЛЬВІВ 1918. ====

Накладом видавничого Товариства
„Українська Літературна Скарбниця“.

З друкарні „Діла“, Львів Ринок ч. 10.

„УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА СКАРБНИЦЯ“ Ч. 1.

Р. Л. СТВЕНЗОН.

ОСТРОВ З ЗАКОПАНИМИ СКАРВАМИ

ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОГО.

ЛЬВІВ 1918.

Накладом видавничого Товариства
„Українська Літературна Скарбниця“.

З друкарні „Діла“, Ринок ч. 10.

Роберт Людвик Стівензон (Robert Levis Stevenson) належить до найпопулярніших письменників, котрого повісти і оповідання визначають ся буйною фантазією, але zarazом і знаменитою характеристикою головних осіб, та пориваючим і повним житя представленням поодиноких сцен. Стівензон любує ся в описах горячих полудневих сторін, та в оповіданнях страшних пригод і загадочних подій. Повісти єго, писані легко і з великим зближеннем до правди житя, читають ся з великим напруженнем від початку до кінця, та роблять вражінє, як би то все, що в них оповідає ся, було дійсною правдою.

Стівензон родив ся 15. падолиста 1850 р. в Едінбурзі, і кінчив науки на тамошнім університеті. Первісно займав ся він правничими студіями, але відтак віддав ся зовсім літературі. Перебувши тяжку недугу, переніс ся він на острів Уполю (в громадї островів Самоа в Полінезії) і помер тут в місті Апія дня 4. грудня 1894. До найліпших його повістей належать: отся, котру туж-подаємо в перекладі (англійський її заголовок: Treasure island), Клюб самоубийників (Suicide Club), Нові арабські ночі (New Arabian nights) і др.

ЧАСТЬ ПЕРША.

Старий буканір¹⁾.

ГЛАВА ПЕРША.

Старий морський пес в „Адміралі Бенгов“.

Сквайр²⁾ Трелявні, доктор Лайвезі та й другі мої приятелі просили мене, щоби я списав обширно від початку до кінця історію острова, де все ще знаходяться закопані скарби, і не замовчав нічого, хиба лиш географічне означення того острова. Беру для того за перо року Божого 17... та вертаю аж до тих часів, коли мій батько мав господу „під Адміралом Бенгов“ а до нас впросив ся в комірне старий, опалений від сонця моряк зі страшенною близною від шаблі.

¹⁾ „Буканір, єсть слово на пів індіанське, на пів англійське (buccaneers); „буканірувати“ значило давнійше: „сушити мясо з рогатої худоби на спосіб індіанський“ на сковороді, званій по індіанськи: „букан“. Буканірами називано відтак розбишаків морських, котрі осіли були на острові Гаїті і торгували сим мясом та шкірами з рогатої худоби. Для ліпшого зрозуміння сеї повісті мусимо тут сказати кілька слів про тих розбишаків. По першій відкриттю Америки намножилось було багато розбишаків морських, а навіть і ті, котрих ми нині славимо в історії як відкривців, були як раз лиш простими розбишаками, от хоч би й звістний Франц Дрек, (Drake), котрий перший завіз бараболю до Європи. Інший такий розбишака морський, голяндський адмірал, Петро Гейн, розбив був еспанську т. зв. срібну флоту і забрав від неї звиш 138.206 фунтів самого срібла, не згадуючи вже про інші дорогоценности. То було в 1628 р. В тім часі стали ся збирати на маленьких островах коло острова Гаїті розбишаки з цілого світа, головою Французи, Англійці і Голяндці, та нападали не лиш на кораблі на мори, але й на міста, та рабували і падили.

Так собі його пригадую, як би то було лише що вчора. Чути було, як сопів, коли підходив до дверей господи, а за ним віз хтось на тачках велику моряцьку скриню. Був то чоловік високого росту, сильний, а так опалив ся на сонци, що виглядав, як би хто його помалював на брунатно; коса³⁾, від котрої заносило догтьом, звисала йому на його замашену синю полотнянку, руки мав посідані і цовні близн, нігті чорні і позаломлювані, а впоперек лица тягнула ся брудно біла близна, неначе від удару шаблею. Ще й те собі пригадую, як він ідучи від берега над морем, посвистував собі, а наконець таки заспівав собі старосвітську моряцьку пісьню, котру пізнійше так часто співав:

„Пятнайцять мужа на мерця скрини —
Го—і—о, та й фляшка руму!

Голос його був так охриплий і пискливий, як би його настроїв був до немашеної оси, а до того ще й затягав ся та уривав. Відтак запукав до дверей палицею, оттак на який локоть завдовжки, а коли мій батько вийшов, казав він з криком подати собі чарку руму. Пив его поволи, як би який знаток, поцмокував губами, а при тім споглядав заєдно на крейдову скалу на березі та й на вивіску на нашій господі.

Коли в 1630 р. Еспанці прогнали тих розбишаків з маленького острова Хрістофер, осіли вони на самотнім острові Тортуга (се еспанське слово значить: „черепаха“) коло Гаїті, і тут оснували свою державу. Було їх кілька тисячів, і тут, як і на острівці Ля Ваш нагромадили вони були величезні скарби з розбоїв на мори і по містах. Найславнішими проводирями тих розбишаків були братя Гакінс, котрі перші завели торгівлю невольниками, а відтак Морган, котрий в 1671 р. зрабував місто Панаму і вивіз з него самого золота і срібла на 175 мулах. Англійський король Карло II. зробив з нього лицаря та іменував навіть губернатором Ямайки. — Буканірів називано також „флібустірами“ від їх маленьких судень, (flyboats).

²⁾ Сквайром (squire) називає ся в Америці мировий суддя.

³⁾ В 17-ім століттю мужчини заплітали волосє в косу.

⁴⁾ „Грог“ єсть то напиток з руму, коняку або араку з теплою водою і цукром. Його придумав в 1740 р. англійський адмірал Вернон, котрий хотів відзвичаїти моряків від горівки. А що моряки прозивали Вернона від його сурдута з верблюжого сукна (grogam) „старим Грогом“, то й з того пішла назва придуманого ним напитку.

— Хорошенька собі мала пристань — сказав він нарешті та й хороше положення як на гроговий⁴⁾ шинок. Богато там людей у Вас, маате⁵⁾?

Мій батько мусів з жалем сказати, що нема нікого.

— Ну, то добре — говорив він далше — то нехай тут буде моя коя⁶⁾ — Чуєш, ти — відозвав ся він до того чоловіка з тачками — причали тут, та знеси мою скриню. Пристану тут трошки — сказав він, звертаючись до мого батька. — Я собі чоловік простий і не треба мені нічого більше до життя, як лиш руму, яєць і шинки, та й отсеї голови на карку, щоби виглядати кораблів. Як маєте мене звати? Можете мене звати капітаном. А чи я й гроші маю? — Ось дивіть ся! І він кинув три чи чотири золоті монети на поріг. — Скажіть мені, коли минуть ся — сказав він. А при тім подивив ся вовком так, як би який адмірал.

Та й дійсно! Хоч і як лиха була на нім одіж, хоч і як простакувата була його бесіда, а всеж-таки не виглядав він на звичайного собі моряка, а скорше на якогось керманіча або на корабельника, що вимагає, щоби всі його слухали, а ні то, зараз валить буком, коли його не слухають. Той чоловік, що попихав тачки, розповідав нам, що той капітан приїхав день перед тим поштовим возом перед господу „під королем Юрієм“ та розвідував ся там про гостинниці вздовж побережа, і остаточно вибрав нашу, мабуть длятого, що вона мала добру славу, а крім того стояла досить подалеки від других. Більше не могли ми нічого довідати ся про нашого гостя.

Був то чоловік дуже мовчаливий. Цілими днями волочив ся на побережу або по скалах з мосяжним дальновидом в руці, а цілий вечер сидів в кутику в гостинниці саме коло печі і пив дуже міцний грог з руму. По найбільшій частині не відповідав, коли хто до нього відозвав ся. Лиш нераз подивив ся як би скажений та загудів крізь ніс, як би яка труба, так, що ми й другі наші гості незадовго зовсім його не зачіпали. Кожного дня, коли вернув з проходу, допитував ся, чи не ішли улицею які моряки. Зразу гадали ми, що він допитує

⁴⁾ „Мате“ (Maate) — слово голяндське, значить; „товариш“.

⁶⁾ Комірчина на кораблі.

ся о те лиш длятого, що не має рівного собі товариства, але наконець ми таки здогадали ся, що він лиш не хотів би стрітити ся з ними. Коли же в ряди-годи якийсь моряк в дорозі до Брістоля поступив до „Адмірала Бенбова“, то він придивляв ся йому пильно з поза заслонених дверей, заким увійшов до комнати, а відтак сидів тихенько мов яка миш. Для мене бодай не було се по трохи ніякою тайною, бо він одного дня взяв мене на бік і обіцяв що місяця на першого платити по срібнякови, лиш щоби я „мав око на якогось моряка з деревляною ногою і в тій хвилі дав йому знати, скоро би лиш його побачив“. Нераз, що правда, коли прийшов перший, а я допрошував ся у нього моєї платні, то він гукнув до мене крізь ніс та подивив ся сердито. Але не минув і тиждень, а він розважив собі і приніс мені срібну монету та наказав знову „мати бачне око на моряка з деревляною ногою“.

Не потребую Вам того розповідати, що той чоловік заєдно мені снів ся. Підчас бурі в ночі, коли від вітру ціла хата аж ходила, а філі морські гуділи розбиваючись об береги і скали, чоловік той ставав в моїй уяві в тисячних видах і з тисячними дідьчими лицями. То мав ногу відрізану по саме коліно, то знов аж по бедро, або мені привиджувала ся якась потвора, що взагалі мала лиш одну ногу, і то саме по середині тіла. Найгірше було, коли мені сніло ся, що він гонить за мною почерез плоти і рови, почерез поля і городи. А що той страх все мені показував ся і не давав спокою, то я таки добре заслугував собі той срібняк місячної заплати.

Але хоч той якийсь загадочний моряк заєдно наганяв мені страху, то я таки самого капітана менше бояв ся як кого небудь з тих, котрих я знав. Нераз вечером випив він значно більше грогу, чим могла його голова видержати, а наслідок сього був тоді такий, що він тоді без огляду на присутних зачинав співати свою безбожну старосвітську моряцьку пісню. Але часом частував і всіх гостей, які були в гостинниці та змушував їх слухати своїх оповідань, від котрих вони зі страху аж дрожали, або співати хором його пісню. Нераз повтаряло ся „Го—і—го та й фляшка руму“ так голосно, що аж ціла хата трясла ся, бо сусіди в своїм смертельнім страху виспівували один голоснійше як другий, боячись, щоби невикликати його гніву. Бо коли

Його напало, то ніхто в світі не дав би був собі з ним ради: бив кулаками об стіл та казав кожному мовчати. Нехай би його був хтось запитав лиш о не знати яку малесеньку дрібничку, а нераз навіть і від того, що ніхто до нього не обзивав ся, брала його сейчас скажена злість, бо йому тоді здавало ся, що другі гості не уважають, як потреба, на його оповіданне. Та й не позволив нікому вийти скорше з господи, аж вже так запив ся, що його сон морив і він пішов спати.

Найбільше ішов людям мороз по тілі від його оповідань. Були то страшні історії о вішаню, о біганю помежи різки, о бурях на мори, о сухих тортугах, та о лютих ділах на еспанських водах. З его оповідань можна було здогадувати ся, що він перебув ціле своє жите поміжи якимись найбезбожнішими людьми на світі, а бесіда, якою він оповідав ті історії, наганяла нашим звичайним собі людям так само великого страху, як і ті злочини, про котрі він розказував. Батько говорив бувало, що наш морський медвідь зруйнує нас, бо гостям не схоче ся вже дальше давати ся йому за чуби брати, та слухати його історій, від котрих опісля не можуть спати. Але я гадаю, що його побут у нас мав як раз противні наслідки. Хоч ті добрі людоньки зразу таки трохи бояли ся, то все таки привикли були по трохи до такої розривки і она мала для них щось потягаючого в собі. Она приносила їм у їх одностайнім сільським життю якусь зміну, а декотрі молоді люди висказували таки отверто свій подив, називали його правдивим морським псом, справедливим старим медведем морським і т. п. та показували, що такого рода люди зробили те, що англійської морської сили так всі боять ся.

Але під одним зглядом міг він був таки наравду нас зруйнувати, бо перебував у нас тиждень за тижнем, ба наконець і місяць за місяцем, та проїв був вже всі гроші, які заплатив, а мій батько не мав відваги жадати від нього більше. Коли зійшла на те бесіда, то капітан бувало закричить так голосно крізь ніс, що здає ся, мов би то де грім вдарив, та подивить ся так страшно, що мій батько загаз тікає з комнати. Одного разу по такій події видів я, як мій батько ломив руки з розпуки, і я переконаний, що той клопіт та страх, у якім він заєдно жив, причинили ся до його передчасної смерти.

За цілий той час, як капітан у нас мешкав, не перебирав ся він ані разу, лиш однісенький раз купив собі у якогось похатника кілька панчіх. Одна часть криси від капелюха була відірвала ся і звисала в долину, а він все-таки носив той капелюх, хоч вітер бувало бив його тою крисою по лиці. Пригадую собі ще зовсім докладно, як виглядав його сурдут, котрий сам собі латав там на горі в своїй комнаті, а котрий наонець став ся був лиш одною великою збираниною лат. Листів не писав ані не діставав від нікого, та й не розмовляв з ніким, хиба лиш з сусідами, та й з ними лиш тоді, коли добре упив ся румом. Ніхто з нас не видів, щоби він коли отвирав ту велику моряцьку скриню.

Лиш однісенький раз знайшов ся такий, що поважив ся спротивити ся капітанови, а то було на короткий час перед смертю мого батька, котрого стан здоровля дуже був погіршив ся. Др. Ляйвезі прийшов був до нас одного разу досить пізно по полудни, щоби навідати ся до свого недужого, з'їв скромний обід, що йому моя мати зварила, а відтак вийшов до гостинної комнати, щоби там викурити люльку, заким йому приведуть з села його коня. При нашій господі не було, бачите, стайні. Я пішов за ним до гостинної та пригадую собі ще добре, яка то була противність mezi виглядом опрятного, милого доктора з його білою як сніг перукою, зі світячими чорними очима, та з його прихильністю, а брусоватими селянами, особливо же замашеним бариловатим і вже трохи запитим розбишаком, що виглядав як страхопуд. Нараз зачав він, бачите, той капітан, посвистувати собі свою улюблену пісню :

Пятнайцять мужа на помершого скрини —

Го — і го та й фляшка руму ;

Горівка й дідько забрали других —

Го — і го та й фляшка руму !

Я гадав зразу, що та велика скриня, котру капітан мав в своїй комнаті на горі, єсть власністю того якогось помершого, про котрого співає ся в пісні, а та гадка не давала мені в сні спокою, так само як і той моряк з деревляною ногою. Але ми перестали були вже давно зважати на ту пісню ; она була того вечера

лиш для др. Ляйвезі новиною, та й, як то я добачив, не зробила на нього милого вражіння, бо він на хвильку видивив ся з обуренєм, заки став розмавляти дальше зі старим огородником Тайльором о якімсь новім способі лічення ревматизму. Тимчасом капітана брала по тій пісни що раз більша лють і він став бити кулаком об стіл, щоби нам тим дати знак, щоби ми мовчали. Та й сейчас зробило ся зовсім тихо і чути ще лиш було голос дра. Ляйвезі, котрий спокійно розмовляв дальше, та за кождим другим словом пакав досить сильно зі своєї люльки. Капітан витріщив з разу на нього очи, grimнув знов об стіл, закляв поганю і додав: Тихо там на міжпалубі!

— Чи то Ви до мене кажете, чоловіче — сказав доктор і говорив дальше, коли той злочинець закляв і сказав, що до нього. — Лиш одно Вам скажу, а то, що коли не перестанете пити так богато руму, то одного замащеного урвителя буде менше на сьвіті.

Старого хлописка взяла страшенна злість. Він схопив ся, виймив моряцький ніж з кишені, отворив його і грозив докторови, що прибе ним його до стіни.

Др. Ляйвезі ані найменшого страху не показав по собі, лиш трохи обернув ся, а відтак відозвав ся таким самим спокійним голосом, як перед тим, так, що всі в комнаті могли його чути :

— Скоро в сій хвили не сховаєте ножа до кишені, то даю вам слово чести, що найблизший суд присяжних засудить вас на шибеницю.

Відтак через хвильку мірили себе очима ; але капітан якось зараз присів, сховав свій ніж і як той пес, що його вибють, відворкуючи, сів собі знову на своє місце.

— А тепер — говорив доктор дальше — коли знаю, що в моім повіті єсть такий чоловік, то можете бути переконані, що як день так ніч не спущу вас з очий. Я тут не лише лікар, але й суддя ; а скоро почую лиш найменші жалі на вас, хоч би лиш на вашу простакуватість, оттаку як сььогодні вечером, то постараю ся о то, щоби вас зробити нешкідливим і позбути ся вас звідси. Памятайтеж собі!

Незадовго потім привели йому коня перед двері і він похав, а капітан того вечера та ще й многих других потім не робив вже ніякої галабурди.

ГЛАВА ДРУГА.

„Чорний пес“ показує ся і щезає.

В недовгім часі потім стала ся перша загадочна подія, котра остаточно увільнила нас від капітана, хоч і не від спадщини по нім. Була дуже люта зима, морози не попускали ані трохи, а бурям також не було кінця, так, що майже й не було надії, щоби мій бідний батько дожив ще до весни. Сили його з кожним днем щораз більше опускали, так, що мати і я мусіли на-конець самі пильнувати господарства і ми мали мало часу, щоби багато клопотати собі голову нашим немилим гостем.

Було то досвіта одного дня в січні. Білий іней вкривав побереже, філі били легко об скали, сонце стояло ще низько, і освітило як раз ще лиш самі вершки гір. Капітан встав раніше як звичайно і поплів ся з шаблею при боці, з дальновидом під пахою, з капелюхом з наддертою кривою на голові, в сторону побережа. Від його віддиху вкрила його була хмара пари, а послідний голос його, який я ще зачув, коли він заходив поза велику скалу, то було якесь голосне гнівливое воркотанє, як колиб йому все др. Лайвезі не сходил з гьдки.

Мати була на горі коло батька, а я накривав як раз до сніданя для капітана, коли отворили ся двері від хати, та увійшов якийсь чоловік, котрого я ніколи перед тим не видів. Був то чоловік блідий з надутим лицем, без двох пальців на лівій руці, а хоч він і мав шаблю при собі, то не конче було по нім видко во-йовничу у нього натуру. А що я заєдно розглядав ся за моряками, все одно чи вони мали одну чи дві ноги, то пригадую собі добре, що мені стало якось дивно, коли сей чоловік з'явив ся. То не був моряк, а мимо того заносило від нього морською водою.

На моє питанє, чого він собі бажає, відповів мені, що хоче випити чарку руму. Але коли я виходив з кімнати, щоби йому принести руму, сів він собі на стіл і кивнув на мене, щоби я прийшов до нього. Але я й не рушив ся з того місця, де стояв з серветою в руці.

— Ходиж бо ближше, синоньку — сказав він — ходи ближше.

Я підійшов о один крок ближше.

— Чи отсей стіл накритий для мого товариша Біля? — спитав він мене і зиркнув хитро з боку.

Я відповів йому на то, що не знаю його товариша Біля, а стіл накритий для чоловіка, що мешкає в нашій хаті і каже називати себе капітаном.

— Той сам — сказав він — мій товариш Біль любить, щоби його називати капітаном. Він має близну на одній щоці а в товаристві він страшенно милий, особливо коли випе трохи більше, як потреба. На доказ кажу ще раз, що той капітан має близну на щоці, та й додаю, що то права щока. А що, чи правду кажу? Для того питаю ще раз, чи мій маат Біль єсть тут в отсій хаті?

Я відповів йому, що він вийшов на прохід.

— А в котруж сторону, синоньку?

Коли я йому показав скалу і розповів, котрою дорогою та коли буде капітан назад вертати, сказав він лиш: „Тож то мій маат Біль буде тішити ся, коли мене тут побачить!“

Вираз його лица при сих словах зовсім не був приятний і я позволив собі в душі сумнівати ся о тій радості. Але то мене нічого не обходить, подумав я собі, і дійсно не знав, що мені робити. Незнакомий крутив ся заєдно коло дверей лиш часом як та кітка, що підсіла на миш, глипнув поза угол. Раз і я сам вийшов на улицу, але він мене зараз закликав, а коли я не досить борзо його послухав, то його товсте лице, таке, що аж світило ся, прибрало грізний вираз і він повторив свій приказ та при тім так заляв, що я зі страху аж підскочив. Колиж я знову вернув до хати, то він став знову таким як перед тим, ніби трохи облесним, ніби глумливим, поклепав мене по плечи та сказав, що з мене гарний хлопчисько і я йому сподобав ся. — „Я і сам маю сина, котрий так подібний до тебе, як одно кружело корабельне до другого, і він вся гордість мого серця. Для вас, хлопців, головна річ послух, синоньку — послух. Як би ти їздив був з Більом на однім кораблі, то ти би вже був навчив ся послуху. Бо Біль не стерпів ніколи непослуху або недбалости, та й другі не терпіли того, що разом з ним їздили. А ось вже й іде мій товариш Біль з своїм дальновидом під пахою. Добра у нього душа! А тепер синоньку, борзенько до хати та за двері. Зробимо Більови милу несподіванку, кажу ще раз“.

Сказавши те зотягнув мене незнакомий назад до гостинної і казав мені стати поза собою в куті, так, що двері могли нас обох закрити. Можна собі подумати, що мені то не конче було по нутру, а мій неспокій став ще більший, коли я побачив, що й незнакомий, видно, чогось боїть ся. Він вхопив за шаблю висунув трохи вістре з похви та відкашлював через цілий час, як би йому щось в горлі застрягло.

Наконець увійшов і капітан, замкнув двері за собою, та не оглядаючись ані на право ані на ліво, машерував через комнату простісенько до стола, накритого до снідання.

— Білю — відозвав ся незнакомий голосом, котрий ніби то мав сильно і відважно звучати.

Капітан як стій обернувся та став проти нас. Вся брунатна краска його лица десь єму нараз щезла, а навіть його ніс став йому ніби аж сірий. Виглядав як той, що побачив якогось духа або чорта або може й щось гіршого, і даю вам слово, що мені таки на правду стало його жаль, коли він так в одній хвили постарів ся і сили його опустили.

— Ну, шож Білю, ти мене не пізнаєш? Не пізнаєш твого старого корабельного маата, Білю? — говорив незнакомий.

Капітан зітхнув важко.

— „Чорний пес!“

— А хтож би, як не той сам? відповів тамтой, набравши знову відваги. — „Чорний пес“ у власній особі, що прийшов відвідати свого старого товариша корабельного Біля в господі під „Адміралом Бенбов“. Ох Білю, Білю! Ми оба разом дожили красних річий, від коли я стратив оба отсі гаки — і він підніс в гору свою каліку руку.

— Досить того — сказав капітан. — Ви мене відшукали і ось я, отже кажіть, чого хочете від мене

— Тепер ти знову зовсім той сам Біль — відповів „Чорний пес“ — по тім я пізнаю тебе знову, Білю. Отсей любий дїтвак, котрого я так полюбив, нехай насамперед принесе мені чарку руму. Тоді сядемо собі та поговоримо чесно і отверто, як пристало на корабельних товаришів.

Коли я вернув з румом, они вже були посїдали — капітан на однім, а „чорний пес“ на другім кінці макритого стола, ближе до дверей, при чім він, як

мені здавалося, не спускав капітана з ока, а рівночасно памятав добре на те, де майстер лишив діру в стіні.

Він казав мені вийти і лишити двері отвором. — Для мене, синоньку, нема дірок з замку — сказав він і я лишив їх самих та вийшов до шинку.

Але хоч я слухав дуже уважно, то все-таки не міг я довгий час нічого зачути, як лиш тиху розмову. Наконєць стали голоснійше говорити, і я зрозумів кілька слів, але то були по найбільшій частині проклони, походжачі від капітана.

— Ні, ні, ні і ще раз ні, не хочу о тім нічого й чути! — крикнув він раз, а відтак знову: Коли вже прийде до вішання, то нехай всі повиснуть, так я кажу!

Відтак нараз посипалися страшенні проклони — чути було як перевертають столи та кидають стільцями, шабля забреніла об шаблю, і в тій же хвили побачив я, як „чорний пес“ пустився втікати, а капітан гонив за ним, що лиш мав сили. Саме в дверех замахнувся ще капітан на втікаючого і був би певно розрубав його на двоє, як би був не зачепив шаблюю об нашу велику вивіску. Ще й до нинішнього дня видко заруб на ній.

Битва закінчилася тим зарубом. „Чорний пес“, діставшися раз на улицю мимо своїх ран дав добре ногам знати, і за пів міноти шез вже за горбом. Капітан стояв все ще на своїм місци і мов остовпілий витріщив очі на вивіску. Відтак протер собі кілька разів очі рукою і наконєць вернув знов до хати.

— Джіме — каже він — руму! І коли те сказав, заточився, та вхопився одною рукою стіни.

— Чи ви ранені? — крикнув я.

— Руму! — сказав він ще раз. — Мені треба виноситися відси. Руму! Руму!

Я побіг, але та подія так мене перепудила, що я розбив фляшку, та й не міг зараз знайти чопа при бочці. Коли я ще з тим порався, чую, що в гостинниці щось тяжко впало. Я вбігаю і дивлюся, а то капітан лежить як довгий на землі. В тій хвили вбігла й моя мати, бо також перепудилася того крику і тої бійки та збігла по сходах на долину, щоби мені помагати. Ми обоє разом підняли йому голову до гори. Він віддихав дуже голосно і тяжко, очі мав замкнені, а лице йому страшно змінилося.

— Боже мій, Боже! — пацькала ся моя мати — якаж ганьба для нашого дому! А твій бідний тато лежить там на горі недужий на своїй постели!

Тимчасом ми не мали й поняття о тім, як би ратувати капітана, і були кріпко переконані, що він в бійці з тим чужим чоловіком дістав смертельну рану. Я, розуміє ся, приніс руму, та хотів наляти йому до горла, але він затиснув зуби, а вилиці у нього були такі сильні як зелізо. Щастєм було для нас, що отворили ся двері і увійшов доктор Ляйвезі, котрий прийшов був як звичайно навідати ся до батька.

— Ах, пане докторе, — відозвали ся ми — що нам робити? Де він ранений?

— Ранений? І сліду нема! — сказав доктор. — Так само не зранений як ви або й я. Його лиш пошибло, так, як то я йому вже давно говорив. Ви, пані Гакінс, будьте ласкаві та підіть на гору до свого мужа, і не кажіть йому, коли можна, нічого сенько о сій пригоді. Я сам буду робити, що зможу, щоби непотрібне жите сего хлописька ратувати. Ти, Джіме, іди та принеси миску.

Коли я вернув з мискою, доктор вже був розрізав капітанови рукав та розкрив його жиласту руку. Она була в кількох місцях тетована*); на передрамени були гарно і виразно виписані слова: „Щасливої дороги, доброго вітру, Біля Бонеса любка“. Дальше в горі недалеко плеча, була нарисована шибениця з чоловіком, що висів на ній, а рисунок той, як мені здавало ся, був зроблений з неаби яким залюбованем. — Віщий знак — сказав доктор і діткнув ся пальцем того образка. — А тепер мій пане Білю Бонес, коли то ви так називаєте ся, подивимо ся, якої барви ваша кров. Джіме — звернув ся він до мене — а ти не боїш ся крові?

— Ні, пане докторе — відповів я.

— Добре — сказав він — то подержи миску — а сказавши то, взяв свою лянцету і розрізав жилу.

З капітана сплило досить багато крові, заким він отворив очи та завернув ними докола. Насамперед пізнав доктора і аж лице йому викривило ся від злости, коли його побачив, відтак глянув на мене і відо-

*) Тетувати значать виколювати на тілі а відтак запускати раскою всілякі ризуики і вапши.

тхнув якось знову лекше. Але нараз змінив ся на лиці, хотів встати і крикнув голосно: Де „чорний пес“?

— Тут нема ніякого „чорного пса“ — сказав на то доктор — хиба може лиш той, що у вас на плечах. Ви пили за багато руму і від того вас пошибло, як то я вам вже раз наперед заповідав. Я вас лише що йно дуже проти моєї волі витягнув за Боже пошите з гробу. А тепер, мій пане Бонес...

— Я так не називаю ся — перебив йому капітан.

— Мені те зовсім байдуже — відповів доктор. — Так називає ся один буканір з помежи моїх знакомих, а я й вас так само називаю, от щоби вас якось коротко назвати. Але то ще мушу вам сказати: Від чарки руму ще не згинете, але ви не скінчите на одній; вам захоче ся ще одної і ще одної і так раз в раз, а я кладу мою перуку на заклад, що наколи не перестанете зовсім пити руму, то згинете — розумієте мене? Згинете і підете в яму. Отже опам'ятайте ся трохи і беріть на розум. Сим разом поможу вам бодай покласти ся на постіль.

Спільними силами, хоч не без великого труду, занесли ми його по сходах на гору та поклали на його постіль, де йому голова похилила ся на подушку так, як коли би він зімлів.

— Отже ще раз: Беріть на розум! — сказав доктор — моя совість тепер чиста — слово рум значить для вас смерть.

Сказавши те, доктор вийшов і пішов навідати ся до мого батька, але викликав і мене з комнати.

— Нема обави — сказав він, скоро замкнув двері за собою. - Я випустив йому досить крови, щоби на якийсь час був спокійний; повинен би бодай з тиждень полежати собі, то було би ще найліпше, що він міг би зробити і для себе і для вас. Але другого удару крови вже не видержить.

ГЛАВА ТРЕТЯ.

Чорний лист.

Около полудня зайшов я з деякими освіжаючими напитками та покріплюючими ліками до комнати капітана. Він лежав майже так само, як ми його лишили,

лиш трохи висше, а мені здавало ся, що він і дуже ослаб і дуже роздразнений.

— Джіме — відозвав ся він — ти тут ще однісенький, котрий до чогось придатний, а ти знаєш, що я тебе завсігди навидів. Не було місця, щоби я не дав тобі срібняка. А тепер маате, видиш, що зі мною не найліпше, бо всі мене опустили. Джіме, з тебе добрий хлопчище і ти чей принесеш мені фляшку руму?

— Коли бо доктор — зачав я говорити.

Але він мені перебив і хоч слабим голосом почав лихословити доктора.

— Доктори то лиш партачі — сказав він — а сей доктор, що він знає о старих мореплавцях? Я бував в сторонах, де так пече як розтоплена смола, де мої корабельні товариші падали довкола мене від жовтої пропасниці і гинули як мухи, де земля трясла ся і ходила як філі на мори — що твій доктор знає о таких краях — а я через цілий той час, кажу тобі, жив лиш румом. Рум їв і пив, а коли тепер не можу дістати руму, то я такий бідний, як старий розбитий корабель, що вітер ним гонить, кров моя спаде на тебе, Джіме, і на того доктора партача. — І він знову став страшно клясти, — видиш Джіме — говорив він дальше просячим голосом — як мені пальці дрожать, а я не годен їх спокійно держати, бо я сього Божого дня ще ані каплі не покушав. Той доктор то якийсь дурнуватий, я тобі кажу. Скоро не дістану сейчас чарки руму, то здурію, вже тепер привиджують ся мені якісь страхи. Онтам в куті поза тобою виджу зовсім виразно старого Флінга, а коли мене щось нападе, ой Джіме, — я чоловік, що жив дуже погано на світі, та готов і Каїном стати. Твій доктор сам каже, що одна чарка мені не зашкодить. Дам тобі золоту гінею за фляшку Джіме.

Він ставав що раз більше роздразненим, а то мене непокоїло задля батька, котрий того дня був дуже слабий і потребував спокою. До того ще пригадав я собі слова доктора, котрі мені навів капітан, хоч мене то гнівало, що він обіцяв ся мені за те заплатити.

— Мені ваших грошей не потреба — сказав я — ліпше заплатіть тоті гроші, що ви винні, мому батькови, Я вам постараю ся о одну чарку, але більше ні.

Коли я йому її приніс, він вхопив її лакомо і випив одним духом.

— Так, так — сказав він — тепер мені вже лекше, таки напrawdę зовсім лекше. А тепер, матіку, чи сказав тобі доктор, доки я маю лежати тут в сій старій кої?

— Що найменше тиждень — відповів я.

— Чорти-ж би його, — крикнув він — тиждень! То годі. Аж до того часу дістав би я чорний лист від них. Тоті шибеники лагодять ся вже тепер душу з мене випустити — шибеники що не вмiли задержати своєї добичі, а тепер хотіли би другому забрати його майно. Питаю ся, чи то так повинні робити мореплавці? А я був з давен давна ошадним, не пускав марно гроша і не тратив та й утру їм ще раз носа. Я їх не бою ся.

Коли він те говорив, підняв ся є великим трудом, вхопившись мене за плече мов зелізними кліщами, так, що я аж мало не крикнув з болю, та хотів двигнути свої ноги. Але хоч і як він сміливо те говорив, то все-таки слова його були в сумній супротивности до того слабого голосу, яким він їх вимавляв. Сівши собі на краю постелі, відозвав ся він знову.

— Доїхав же мені той доктор — заворкотів він.

— В ушах мені шумить. Положи мене знову назад.

Заким я ще міг прийти йому на поміч, він повалив ся знову на своє давне місце і лежав якийсь час мовчки.

— Джіме — відозвав ся він наконець — ти видів нині того мореплавця?

— Того „чорного пса“? — спитав я.

— Так, „чорного пса“ — відповів він. — То злодій, але суть ще гірші, котрі його намовили, щоби він сюди прийшов. Послухай же, коли я не можу піти звідси, а они пришлють мені чорний лист, то аби-сь знав, що они напосіли ся на мою стару морську скриню. Сядеш тоді зараз на коня — правда, ти умієш верхом їздити? — отже сядеш на коня і поїдеш — ну про мене — до того незносного хвалька доктора, та попросиш його, щоби він скликав всіх людей магістратників і урядників, а прихопить в „Адміралі Бембові“ цілу ватагу старого Флінта, старих і молодих, кілька їх ще жиє. Я був першим маатом при старім Флінті і я однісенький, котрий знає те місце. Він в Саваннаг звірив ся мені з тайною, саме тоді, коли так само як я тепер лежав на смертельній постели. Але не зрадиш нічого, доки мені не доставлять „чорного листу“, або доки не побачиш знову „чорного пса“, або якого иншого мореплавця, що буде маги деревляну ногу. Джіме.

— Але що має значити той „чорний лист“, капітане? — спитав я

— То лист з погрозою, маате. Я тобі ще більше розкажу, коли його дістану. Але оглядайся добре, Джіме, а даю тобі слово чести, що дістанеш від мене половину.

По тім говорив ще тріхи як би з горячки, причім його голос ставав що раз слабший. Наконєць подав я єму його лік, котрий він зажив як мала дитина та сказав: „Мабуть ще ніякому морякови не було так потреба сеї дідьчої медицини, як мені“ — а потім заснув твердим сном, мав би омлів, а я пішов. Не знаю, що я був би зробив, коли би все було добре скінчило ся; я був би може розповів цілу історію докторови, бо мене брав смертельний страх, що капітан готов пожазувати своєї отвертости і мене убити. На жаль того вечера помер нагло мій батько, а в виду сеї сумної події зійшло, розуміє ся, все инше на дальший плян. Наш сум, гостина сусідів, приготовлення до похорону, а при тім і обслуга в гостинній комнаті, все те не давало мені часу думати о капітані, не то вже його бояти ся.

Вже на другий день зліз він знову по сходах в долину і пообідав як звичайно, хоч їв мало, але за то випив більше, як свою звичайну порцію руму, котрий взяв собі сам із шинквасу, при тім так воркотів і дув в ніс, що ніхто не важив ся до нього приступити. Вночі перед похороном упив ся так як рідко коли перед тим, та на наш превеликий страх заспівав собі знову в нашім домі жалоби свою стару погану моряцьку пісню. Але хоч і як він був слабый, а все-таки ми всі дуже його бояли ся. Доктор не міг вже прийти нам на поміч, бо його завізували були до тяжко недужого богато миль у глибину краю і від коли мій батько помер, він вже не навідував ся до нас. Капітан, як я вже сказав, був слабосильний і замість дужати, здавалось упадав що раз більше на силах. Лазив сходами то в гору то в долину, виходив з гостинниці до шинку і вертав назад, а часом виставив ніс і поза двері, щоби надихати ся солоного запаху моря. Коли відважив ся вийти на двір, то держав ся стіни, а при тім віддихав так тяжко і так борзо, як той, що лізе на стрімку гору. Зі мною не заводив вже ніякої довірочної бесіди, і здаєть ся мені, що вже й забув на те, що мені давніше розповідав. Але зате став був більше примхуватий і о скіль-

ки на те його слабосильність дозволяла, більш скорий до-
бійки як давнйше. Виглядало то дійсно небезпечно,
коли він запившись, що тепер бувало у нього часто, по-
клав голу шаблю перед себе на стіл. При тім всім було
йому байдуже про його окружене і здавало ся, що він
чогось дуже задуманий, а часто й не знає, що з ним
діє ся. Так на примір на наше диво заспівав одного ра-
зу зо всім иншу мельодію, якусь народню пісню, ко-
трої, *видко*, виучив ся за молодих літ, заким ще пішов
на море.

Так прийшов день похорону мого батька. Було то
около третьої години з полудня, а на дворі було дуже
студено; я стояв якийсь час перед дверми засумований
та думав ще о моім помершій батьку, коли побачив,
що хтось іде поволи гостинцем. Був то очевидно якийсь
сліпий, бо все шукав палицею дороги, а понад очима
і носом мав великий зелений дашок. Він був чи то від
старости, чи від якоїсь слабости згорблений і мав на
собі якусь величезну стару і дуже подерту моряцьку
манту з капузою, котра просто робила з нього страхо-
пуда. Ще ніколи в житю неред тим не бачив я чоло-
віка, що виглядав би так погано. Він станув близько
господи, а відтак спитав дідівським голосом:

— Бідний сліпий чоловік, що стратив свій найбіль-
ший скарб, свої очі в хоробрій оброрні свого рідного
краю, Англії, Бог нехай благословить короля Юрія!
просить благородного чоловіколюбця, щоби йому сказав,
в котрій він гепер стороні краю.

— Ви тепер коло „Адмірала Бенбова“, добрий чо-
ловіче — відповів я.

— Чую якийсь голос — сказав він на то — моло-
дий голос. Може подасто мені руку, мій любий моло-
дий друже і заведете мене до середини?

Я подав йому руку, а то страшне, масноязыке, слі-
пе сотворіне вхопило мене в тій же хвили так сильно,
як би кліщами. Я перепудиз ся і хотів вирвати ся від
нього, але сліпий сіпнув мене і відразу притягнув до-
себе.

— Ну, хлопче — сказав сліпий — веди мене до
капітана.

— Пане — відповів я. — даю вам слово, що
я дійсно бою ся.

— О, тільки й всего? — сказав на те лумливо. — Веди мене борзо до середини, а ні, то руки тобі поломлю.

Сказавши то, він мене так штовхнув, що я з болю аж голосно крикнув.

— Пане — сказав я — я бою ся лиш і із за Вас, Капітан вже не той, що давнійше, тепер держить завсігди добуту шаблю в руці. Інший пан...

— Досить того хлопче, — перебив він мені — ступай лиш наперед! — Я ще ніколи, перед тим не чув голосу, що був би так лютий, так холодний і поганий, як у того сліпого. Від нього стало мені ще більше лячно, як від того штурханця; і то було причиною, що я його зараз послухав. — Заведи мене аж перед нього самого, а скоро він мене побачить. відозви ся до нього: „Білю, ось твій приятель перед тобою!“ Коли мене не послухаєш, то я так зроблю, — а при тім так мене ущипнув, що я мало не зімлів. Коли я отворив двері і ввійшов до гостинної, де наш слабий старий буканір заснув був, упивши ся румом, сліпий, що все ще держав мене як би кліщами, звалив ся так на мене, що я ледви міг устояти під його тягаром. А що я тепер сліпого ще більше бояв ся, як капітана, то я отворив і дряжачим голосом вимовив слова, які він мені піддав.

Бідачисько капітан отворив очі і вистало одного погляду, щоби він отверезів і зовсім опамятав ся. Вираз його лица не конче був такий, як у того, що близький смерті. Хотів встати, але видко, не мав вже сили до того.

— Сиди Білю, не рушай ся, будь зовсім спокійний — сказав жебрак. — Хоч я і не можу видіти, то чую як перо паде на землю. Діло ділом. Настав свою ліву руку. „Возьми, хлопче, його ліву і настав перед мною праву.

Ми оба послухали його що до слова, і я видів, як він із жмені, в котрій держав свою палицю, вложив щось капітанови в руку, а той її зараз стулив.

— От, я вже й готів — сказав сліпий і зараз пустив мене, та вибіг з хати на улицу так скоро, що ніхто би й не повірив, а я став як остовпілий, та чув ще довго звідтам, як він стукав палицю.

Минув якийсь час, заким ми, капітан і я, позбирали своїх п'ять змислів до купи. Але нарешті і майже в тій самій хвили пустив я його руку, за котру все ще його держав, коли він нахилив ся до того предмету, що держав в своїй руці і уважно приглядався йому.

— До десятої години! — відозвав ся він. — Щість годин часу! Отже ще досить часу, щоби їм утерти носа — і він схопив ся із стільця.

Але ще підчас того руху заточив ся, вхопив ся рукою за шию, став через хвилю хитати ся, а відтак повалив ся як довгий на землю.

Я прискочив сейчас до него і рівночасно закликав мою матір. Але весь поспіх не придав ся до нічого, удар крові зробив наглий кінець його життю. Хоч той чоловік мені ніколи не подобав ся, а все-таки в останніх часах зачало мені робити ся його жаль, і я — аж трудно те поняти — розплакав ся рісними сльозами, коли побачив його неживим перед собою. То був другий случай смерті, якого я дожив, а смуток по першій був ще свіжий в моїм серці.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТА.

Морська скриня.

Розумієть ся, що я розповів моїй матері зараз о всьім, що стало ся, а що я повинен був вже давно зробити, і ми обоє зміркували, що находимо ся в труднім і небезпечнім положенню. Часть грошей помершого — коли він взагалі мав ще якусь готівку — належала ся нам на певно, — але коли ми вже побачили „чорного пса“ і сліпого жебрака, тоді було погодати, щоби корабельні товариші нашого капітана, що напосіли ся на його майно, ужили його на сплату довгів помершого. Коли би я був послухав приказу капітана і сів був зараз на коня та поїхав до доктора Лявезі, то моя мати осталась би була сама одна і без всякої оборони, а о тім не можна було й думати. А довше оставати ся в хаті було нам ніяково. Трісканє вугля в печі, ба й хід годинника наповняли нас страхом. Нам здавалось, як би ми десь близько себе чули, як ходять якісь страхи, а коли я згадав собі на трупа ка-

пітана, що все ще лежав на землі в гостинній, та й на того поганого сліпого жебрака, котрий може укривався десь недалеко, щоби незадовго знов до нас прийти, то я переживав такі хвилі, що як то кажуть, мало зі шкіри зі страху не вискочив. Треба було щось борзо робити, і ми впали нарешті на гадку, піти разом до сусіднього села і там шукати помочи. Як погадали, так і зробили. Таки простоволосі і серед вечірнього сумерку та мрачної студени пустились ми в дорогу.

Село, хоч його від нас і не видко, не було від нас далше як на кількасот кроків по тамтім боці найблизшого горба, і то — обставина, котра мені дуже додавала відвати — як раз в противній стороні від тої, звідки надійшов був сліпий і куди мабуть знову вернув. Ми ішли гостинцем лиш кілька мінут, хоч часом приставали, щоби одно коло другого розглянути ся шелесту, — нічого більше, лиш тихий шум филь і краканє ворон в лісі.

В селі вже сьвітили ся, коли ми туди зайшли, і я не забуду ніколи тої радості, яка мене взяла ся, коли я побачив поза дверми і вікнами жовтаве сьвітло свічок. Та й тільки-ж було нашої радості, бо — ніхто би й не повірив, що мужчини можуть бути такими боягузами — ані одна людина не хотіла вертати з нами до „Адмірала Бенбова“. Чим більше ми розповідали про нашу обаву, тим більше обставали они при тім — мужчини, жінки і діти — що не вийдуть із своїх хат, де їм безпечно. Імя капітана Флінта, хоч мені зовсім не звісне, було декотрим з них добре знане і наповняло їх нечуваним страхом. Декотрі мушчини, що робили в полі по тамтім боці від „Адмірала Бенбова“, розповідали ще до того, що виділи на гостинци всіляких чужих людий, мабуть пачкарів, і тікали від них; а один з них таки казав, що видів, якесь мале судно в заливі Кітта, як то ми називали ту криївку. Як би й не було, а досить було лиш одного чоловіка, котрий би був товаришем капітана, щоби нагнав їм страху. Коротко сказавши, коци найшло ся кількох, що готові були поїхати до доктора Ляйвезі, котрий мешкав в зовсім иншій стороні, і просити його о поміч, то не було ані одного, котрий би схотів був прийти на поміч і боронити господи.

Кажуть, що боязкість єсть заразлива, з другого же боку додає то відваги, коли люди стануть собі доказувати; отже моя мати, вислухавши оправдання кожного з них, виголосила їм ostrу проповідь. Їй не хочє ся, так сказала она їм, стратити гроший, що належить ся її синови, котрий остав ся без батька. Коли ніхто з вас не має відваги, — сказала она — то ще знайде ся она у Джіма і у неї. Вернемо туди, звідки прийшли, а вам ганьба, великі люди з малою трусливою душею. Отворимо скриню, а хоч би нам за те прийшло ся і згинути.

Розуміє ся, що я сказав, що піду з моєю матірю, а они підняли великий крик на ту нашу відвагу, але навіть і тоді не знайшов ся ані один зпоміж них, котрий би був схотів іти з нами. Ціла їх поміч обмежила ся на тім, що дали мені набитий пістолет, щоби я ним боронив ся, коли би хтось на нас напав, і обіцяли приготувати для нас осідлані коні, коли би хтось гонив за нами. Також мав один з них поїхати до доктора і просити його о оружну поміч.

Серце в мені дуже било ся, коли ми обоє серед студеної ночі пустились в небезпечну дорогу. Місяць в повни викотив ся на небо і світив червонаво крізь мрак — обставина, що наганяла нас ще більшого поспіху, бо лежало як на долони, що стане ясно як в день, коли будемо знову з нашого дому виходити, а тоді не можна би було сподівати ся, що уйдемо очий тих, котрі би може за ними слідили. Тихцем і борзо бігли ми попід корчі, не виділи і не чули нічого, що могло би було збільшити наш страх, аж накінець замкнули ся знову за нами двері „Адмірала Бенбова“ і ми аж лекше відотхнули.

Я засунув зараз засувку в дверях і так задихані опинили ся ми знову в хаті самі одні на хвильку серед темноти з помершим капітаном. Відтак моя мати засвітила свічку, взяла мене за руку і ми пішли разом до гостинної. Він лежав все ще так само, як ми його лишили, горілиць з широко отвертими очима і розложеними руками.

— Замкни віконниці, Джіме. Можуть прийти та будуть з надвору у вікна заглядати. А тепер — сказала она, коли я те зробив, — мусимо дивити ся, як би ми від мерця видобули ключ. Але хто приступить до трупа! — І она зітхнула, коли те сказала.

Я сейчас вкляк. Саме коло його руки лежав на землі малий круглий, з одного боку чорний кусень паперу. Я вже не сумнівав ся, що то той чорний лист, і коли я його підніс, побачив на другім боці дуже добре і виразне письмо з отсею короткою звісткою: „Маєш час до десятої години нині в вечер“.

— Мамо, він мав час до десятої години — сказав я, коли як раз при словах став бити наш старий годинник. Наглий голос годинника нагнав ним величезного страху, але й подав добру звістку, бо була лише що йно шеста година.

— Ну, Джіме, — сказала вона — шукай за ключем.

Я перешукав його кишені одна за другою. Трохи дрібних грошей, наперсток, трохи ниток, велика груба голка, скрутик надкушеного на однім кінці тютюну до жутя, старий корабельний ніж зі зломаною ручкою, кишенивий компас та кресало — от і все те, що я знайшов, і я став вже сумнівати ся.

— А може він його має на шиї — відозвала ся мати.

Лиш з великою неохотою розрізав я йому сорочку на шиї і дійсно знайшов там ключ на шнурочку, котрий чути було догтьом, і я розтяв його власним ножем. Знайшовши ключ, ми набрали нової надії та й зараз побігли горі сходами до малої комнатки, в котрій він так довго мешкав, а в котрій стояла скриня від того дня, коли він приїхав.

Зверха виглядала она як кожда моральська скриня, на віку була випалена буква В. а значно понадломлювані і попсовані угли були доказом, що она була вже довгий час в ужитку.

— Дай мені ключ — сказала моя мати, а хоч замок дав ся лиш з трудом отворити, она в одній хвили обернула і подоймила віко.

Із скрині занесло сильним запахом тютюну і догтьом, але на верху не було нічого видко лиш якесь дуже добре суконне одіє, старанно вичищене щіткою і зложено. Моя мати казала, що воно було ще не ношене. Під ним знайшла ся всілака всячина: квадрант¹⁾

¹⁾ Прилад уживаний давнійше мореплавцями до міряня висоти звїзд і означуваня тим способом місця, де корабель знаходить ся на морі.

коробка з цини, кілька папуш тютюну, дві пари дуже красних пістолетів, штаба срібла невибитого ще на гроші, старий еспанський годинник, і кілька прикрас малої вартости — по найбільшій частині виріб заграничний — пара в мідь оправлених компасів і п'ять чи шість рідких скальок із західно-індійського моря. Я опісля нераз думав над тим, на що він возив з собою тоті скальки через ціле своє неспокойне, грішне та прокляте жите

Поки що не знайшли ми нічого, що мав би якусь вартість, крім срібла і тих предметів до прикраси, а з того не було для нас ніякого хісна. Під тим лежав старий корабельний плащ, котрий аж споловів був від морської соли, бо, видко, перебув вже неодну подорож.

Мати здоймила його нетерпеливо і ми побачили перед собою як послідний предмет в скрини якийсь клунок, завинений в полотно мочене в оливі, в котрім як здавало ся, були якісь папери, та полотняний мішок, в котрім, як ми єго рушили, зазвеніли штуки золота.

— Покажу тим злодюгам, що я чесна жінка — сказала моя мати. — Возьму лиш те, що мені належить ся, ані феника більше. Настав мошонку — і она почала відчисляти довг капітана з єго мішка грішми до мошонки в моїй руці.

Була то довга і трудна робота, бо монети були з всіляких країв і всілякої вартости: дубльони¹⁾, люйдори і гінеї та сам вже не знаю, ще які, а всі були разом змішані. Однакож найменше було гіней, а мати могла лиш тих ужити до своєї рахуби.

Коли ми так може з половину їх перебрали, взяв я її нараз за руку, бо серед нічної тишини почув якийсь стукіт, від котрого малò мені серце невискочило зі страху — стукіт палиці сліпого на замерзлім гостинци. Стукіт той ставав що раз ближший і ближший, а ми аж дух у собі заперли. Але бо нараз запукало

¹⁾ Дубльони (еспанські і мекіканські подвійні дукати з 1786 р.) вартости около 80 кор.; люйдори (французька золота монета з 1785 р.) вартости около 24 кор.; гінеї (англійська золота монета з 1662 р.) вартости около 24 кор.

сильно до дверей і ми чули, як тота потвора сіпала за клямку та хотіла добути ся до середини.

— Мамо — кажу — беріть все та втікаймо — бо я вже певний, що замкнені двері викличуть підозрінне у сліпого і на нас злетить цілий рій шершенів. Який я був рад з того, що замкнув двері на засувку, ніхто собі й не уявить того, хто не видів страшного сліпцуна.

А моя мати, хоч і як була перепуджена, не хотіла ані феника взяти більше, але й не менше, як їй належало ся. Вона сказала, що до самої години ще далеко, і що вона сама зробить собі право, та ще й мене наставляла, аж ми з тої сторони, як горб зачули довгий, глухий свист. Того було вже нам досить, ба, більше як досить.

— Беру, що маю, — сказала вона і схопила ся.

— А щоби не було за мало, то я ще й отсе возьму — сказав я і вхопив пачку обшиту в полотно напущене оливою.

В тій же хвили пустили ся ми, лишивши свічку коло скрині. напوماцьки долі сходами, а відтак отворили двері і вибігли на двір. Та й ані на хвильку за борзо не вибрали ся ми. Довкола нас зробило ся було вже зовсім ясно, а місяць освітив був вже горбоватий край по обох сторонах і лиш в долині перед господою нависла була темна мрака, що вкривала перші кроки нашої втечі. Ми мусіли вийти на міспе, освітлене місяцем, ще заким уйшли половину дороги до села. Вже доходив до нас голос яких ь поспішних кроків, а коли ми оглянули ся, показало нам світло, що хитало ся то сюди то туди і зближало ся з великою скорістю, що то хтось з надходячих несе ліхтарню.

— Бери дитинко гроші — сказала до мене мати — со я зімлію.

Щось гіршого не могло нам стати ся. Тож то я проклинав брак відваги наших сусідів, а в душі робив моїй матери докори за її честь і захланність, за її давнійшу безпримірну смілість а теперішну слабосильність! На щастє опинили ся ми як раз коло малого моста, де вона нараз зітхнула і упала на землю. Не знаю, звідки взяла ся у мене така сила, але мені удало ся зтягнути її хоч не конче делікатно, аж на край берега, а звідтам кілька кроків під міст. Більше не міг я зробити, бо міст був занадто низький і ми не могли би

було инакше, як лиш рачки лізти дальше. Там настільки далеко від господи, що ми ще могли чути, що там діяло ся, муїли ми на якийсь час остати і чекати що д льше буде.

ГЛАВА ПЯТА.

Конець сліпого.

Моя цікавість була більша як страх і я не сидів на місці, лиш поліз знову на беріг і сховав ся там у густі корчі так, що висунув лиш голову і міг добре видіти гостинець аж до самих дверей нашої хати. Ледви що я опинив ся на новім місці, як вже і з'явили ся наші вороги. Було їх сім чи вісім мужчин, котрі збігали ся з великим поспіхом, а попереду них біг один, що ніс ліхтарню і показував дорогу. Трох з них бігло, взявши ся за руки, а я навіть серед мраки пізнав, що середним з них був той сліпий жебрак. В найближшій хвили голос його переконав мене, що я не помилив ся.

— Виважіть двері! — крикнув він.

— Ау, Ау. Sir!¹⁾ — відповіло двох, чи трьох, і пустились тепер вихрами до „Адмірала Бембова“, але пристанули, як би здивовані тою несподіванкою, що двері були отверті. Асе лиш через хвильку постояли, пошептали щось з собою, а сліпий видав знову свої прикази. Голос його став пискливійший, як колиб його взяла скажена лють.

— До середини, до середини! — кричав він і кляв їм, що вони так поволи беруть ся до діла.

Чотири, чи пять з них зараз так зробило, а два лишили ся перед хатою коло сліпого. Знову настала перерва, відтак роздав ся голос здивованя, а хтось крикнув з хати на двір:

— Біль неживий!

Сліпий закляв їм знову за їх повільність.

— Ви нероби, перешукайте його! Кількох з вас нехай іде зараз на гору і зносить скриню! — крикнув він.

¹⁾ Читай „Аї, Аї, Сер“ — значить: Так, мій пане! (Звичайна відповід моряків на корабля на команду капітана).

Я чув навіть, як они бігли по наших старих сходах, так, що аж ціла хата від того трясла ся. Але зараз опісля роздали ся знов голоси здивування; в комнаті капітана отворено вікно з лоскотом, при чім розбила сл шиба, і якийсь чоловік вихилив ся з него цілою горішною частию тіла.

— Пю — крикнув він до сліпого жебрака на улиці — хтось нас вже випередив і поперевертав в скрини все до гори ногами.

— Але єсть? — крикнув Пю.

— Гроші є.

— Сліпий заляв грощам.

— Але чи єсть спадщина по Флінті? — крикнув він.

— Нігде її не видко — відповів той чоловік.

— Чуєте ви тут на долині, може має її Біль при собі? — відозвав ся сліпий знову.

На ті слова показав ся в дверях г'осподи якийсь другий хлописько, що видко лишив ся був на долині, щоби перешукати тіло капітана,

— Нема нічого — сказав він. — Хтось вже перед тим повипрятував кишені Біля.

— То тоті прскляті властителі господи — той хлопчище те зробив. Шкода, що я єму очий не вибрав! — крикнув сліпий Пю. Они були тут ще перед хвилию — кілька мінут тому назад були двері ще замкнені. Розбіжіть ся хлопці і пошукайте їх.

— Правду кажеш, они лишили тут навіть запалену свічку — сказав той хлописько у вікні.

— Розбігайтесь і шукайте їх! Але поки що переверніть ще хату до гори ногами! — сказав Пю знову і стукнув палицею об землю.

Відтак зробив ся в нашій старій господі великий крик. Хтось бігав тяжкими кроками то сюди то туди меблі тріщали, виважувано двері, так що аж лоскіт відбивав ся об скали. Наконєць повиходили ті люди один за другим на улицю і там сказали, що нас не можна нігде знайти.

Саме в тій хвили роздав ся той сам свист, що вже налякав був мою матір і мене; його чути було десь далеко, але сим разом раз по раз. Перед тим гадав я, що то сліпий має якусь, коли можна так сказати, трубку, котрою скликує своїх людей до нападу, але тепер зміркував я, що то знак зпоза тої сторони горба, ко-

тра звернена до села, а котрий мав остерегти буканірів перед грозячою їм небезпекою.

— Дірк дає знову знак о собі — сказав він. — Два рази! Мусимо тепер виносити ся, товариші.

— Виносити ся, ти падлюко! — крикнув Пю. — Дірк був вдавен давна боягузом і дураком — не слухайте его. Вони мусять бути десь тут недалеко, витягніть лиш руки до них! Розходіть ся собаки, і шукайте за ними. Ой коби так у мене були очи!

По сих словах двох з тих розбишаків стали розглядати ся за ними, але як мені здавало ся, не робили того охотно. Прочі станули ца улици і самі не знали що їм робити.

— Отто дурнувати! Ви могли би стати такими богатими як королі, як би ви знайшли ту пачку, а не хочете мене слухати. Ані один з вас не важив ся приступити до Біля, а я те зробив — я, чоловік сліпий. Задля вас мусів я позбавити ся щастя і стати бідним, нужденним жебраком котрого на рум не стати, коли тимчасом міг я їздити каритою! Коли би ви мали хоч тільки відваги, що червак в корабельнім сухарі, то ви би їх ще зловили.

— Досить, Пю, маємо прецінь дубльони! — відворкнув один з них.

— А може они ту пачку сховали — сказав другий. — Бери, Пю, золоті юрці, та не лай ся як стара баба, що продає рибу!

Пю так розлютив ся їх опором, що в злости став бити палицею на всі боки, при чім неодного таки добре засягнув.

Зачіплені відплачували ся йому в десятеро гіршою лайкою, стали відгрожувати ся, але надармо силували ся вирвати йому палицю з рук.

Та суперечка мала нас уратувати, бо коли вони так ще сварили ся, задудніло з горба коло села від коний, що гнали ся чвалом. Майже рівночасно гримнув хтось з противного боку з пістолета. То був очевидно послідний знак остороги. бо буканіри нараз завернули і розбігли ся на всі сторони, одні пустились до моря, другі почерез горб і т. д., так, що до пів міноти нікого вже з них не було видко, лиш один Пю лишив ся. Лишили його самого одного, вже не знаю, чи зі страху, чи з мести за те, що він їх ганьбив і бив палицею. Його взяла ся розпука і він шукав палицею дороги на го-

стинці та при тім кликав своїх товаришів. Наконєць взяв ся в злу сторону і біг саме попри мене простісенько як до села.

— Джонні, чорний псе, Дірку — так кликав він і наводив при тім ще й інші імена. — Чейже не лишити, товариші, старого Пю самото, вашого любого приятеля, старого Пю!

В сій хвили показало ся при сьвітлі місяця на горбі чотирох чи п'ятох людей на конях, що гнали повним гальопом з горба в долину. Коли Пю почув той тупіт, крикнув на весь голос і завернув та біг простісенько до рова, в котрий і упав стрімголов. Однакож в тійже хвили схопив ся знову на рівні ноги і пустив ся бічи, але вже таки зовсім не знав куди і дістав ся під коня на самім переді.

Іздець хотів його ратувати, але надармо; з страшенним криком упав Пю на землю і чотири копита потолчили його. Він ще раз перевернув ся, обернув ся лицем до землі і вже відтак не рухав ся.

Я вибіг з моєї криївки і кликнув до їздців. Перепуджені тою пригодною, спинили вони свої коні і я тепер побачив, хто вони. На самім заді побачив я того хлопця, що його післали з села до д-ра Ляйвезі, а другі то були урядники митові, яких він стрітив по дорозі і з якими саме назад вертав. Чутка, що явили ся пачкарі, дійшла була, бачите, і до страшного надзирагеля Данса, а те спонукало його, що він зараз виїхав і тому моя мати і я завдячували своє жите.

Пю погіб на місци. Що до моєї матери, то ми занесли її борзо до села і там її відтерли. Страх, який вона перебула, впрочім не зашкодив їй, хоч опісла все нарікала на те, що не відобрала всіх грошей, як їй капітан був винен. Тимчасом старший надзиратель поїхав з своїми людьми так скоро, як лиш було можна до залу Кітта, але там приїхали вже за пізно, бо судно виплило вже було на море, хоч було ще зовсім близько берега. На його поклик відповів йому якийсь голос із судна, щоби він вступив із світла, бо дістане кулею і рівночасно свиснула куля саме попри його плече. Незадовго по тім зачлило судно поза пригірок і зчезло, Як пан Данс казав, станув він тоді як та риба, що її витягнуть з води, і не міг нічого вдіяти як лиш вислати одного чоловіка до Б... щоби там остерегти перед тим судном. — Та й то — казав він — тільки що й нічого.

Втекли нам і на тім кінець. Я рад лиш з того — додав він — що ми мастерови Пю доїхали кінця. По тім вислухав він мою історію.

Я вернув з ним до „Адмірала Бенбова“. Годі описати, що там ті злодюги були наробили. Шукаючи моєї матери і мене поперевертали все до гори ногами, відорвали навіть дзвінок на стінні; а хоч нам крім капітанових грошей і нашого денного зарібку з нашої каси нічого більше не забрали, то все таки я сейчас побачив, що ми зруйновані. Пан Данс не знав, що на то все казати.

— Але гроші мають — кажеш, Гакінсе? — Якогож лиха вони ще хотіли? Ще більше грошей?

— Ні, пане надзирателю — відповів я — їм не так забагло ся грошей, як отсего, що маю тут в кишени з боку, а що, по правді сказавши, хотів би передати в безпечні руки.

— Правду кажеш, хлопче, чисту правду, — сказав він. — Коли хочеш, то я возьму то до себе.

— Та я хотів то передати докторови Ляйвезі — сказав я на то.

— Дуже добре — потакнув він мені на то — дуже добре, — дуже добре, то чоловік чесний і особа урядова. А тепер, як я ту справу собі роздумую, приходить мені на гадку, що я міг би зараз разом з тобою поїхати до него або до сквайра та повідомити о тім, що стало ся. Бо мастер Пю погиб — не щоби мені жаль його було — але люди схотять зараз використати ту пригоду против мене як урядника митового, скоро лиш будуть могли. Ну, Гакінесе, коли хочеш то ходи зараз зі мною.

Я подякував йому сердечно за його предложене і ми пустились назад до села, де стояли коні. Урядники митові посідали знову на коні, підчас коли я ще розповідав моїй матери, що задумав зробити.

— Догт р — сказав пан Данс — Ви маєте доброго коня, возьміть сього хлопця позад себе.

Зараз по тім сидів я на кони і жвавим кроком пустились ми в дорогу до доктора Ляйвезі.

ГЛАВА ШЕСТА.

Папери капітана.

Ми перебули цілу дорогу без перерви, аж станули перед дверми д-ра Ляйвезі. Передня часть дому була зовсім темна.

Пан Данс казав мені злізти з коня і запукати, що я і зробив. За хвилю отворила служниця двері.

— Чи єсть доктор Лайвезі дома? — спитав я.

— Ні, нема — відповіла вона — вернув зполудня домів, але під вечер пішов до замку до сквайра на вечерю.

— То ходім до замку! — сказав пан Данс.

А що то було вже недалеко, то я не сїдав за Доггером на коня, лиш вхопившись за стремено, біг попри коня аж до замкової брами, де пан Данс зліз з коня, і його там зараз разом зі мною пустили до середини.

Слуга повів нас сїньми, виложеними матами, на котрих кінци була велика бібліотека, повна шаф з книжками, на котрих стояли погрудя учених мужів. Там сиділи сквайр і д-р Ляйвезі, кождий з люлькою в руці коло печи, в котрій гор в огонь так, що аж любо.

Я до тої пори не видів сквайра ніколи зблизька. Був то чоловік високого росту, більше як на сяжень високий, відповідно до того збудований, а лице у нього було грубе, опалене і дуже поморщене, але щире. Брови мав дуже чорні і заєдно рухав ними, з чого можна було вносити хоч і не злий, але непостійний і примхуватий характер.

— Просимо близше, пане Дансе, — відозвав ся він дуже поважно і дружно.

— Добрий вечер, Дансе — відозвав ся і доктор, кивнувши головою, — добрий вечер, друже Джіме. З чим добрим приходите сюди?

Старший надзиратель випростував ся як свічка та розповів свою історію як би ту лекцію, що її виучив ся. Дійсно було цікаво видіти, як оба ті панове аж нахилили ся, споглядали один на другого та слухали з такою цікавістю, що аж забули на свої люльки. Коли почули, як моя мати вертала назад до господи, д-р Ляйвезі аж плеснув в долоні з радости, а сквайр крикнув „славно“ і при тім розбив свою люльку об комин. Ще на довгий час перед тим, заким оповіданне скінчилося, встав був пан Трелявні (так, бачите, називав ся

сквайр) із свого місця і довгими кроками ходив по комнаті, підчас коли доктор сидів, і як би на те, щоби ліпше чути, здохмив свою упудровану перуку та виглядав якось дивно з своїм чорним коротко обстриженим волосєм.

Наконець скінчив пан Данс свою історію.

— Пане Дансе — відозвав ся до нього сквайр — у вас благородне серце. А що ви того чорного, підлого злочинця потратували, то се в моїх очах так само похвально, як роздушити блощицю. З нашого приятеля Гакінса знаменитий молодець, як виджу. Чуєш, Гакінсе, може би ти задзвонив? Пан Данс мусить напити ся склянку пива.

— Та й Джім також — сказав доктор — отже ти маєш те, за чим они так дуже шукали, правда?

— Ось тут, пане доктор — сказав я і подав єму пачку, зашиту в полотно, напущене оливою.

Доктор подивив ся на неї, так, мов би його пальці свербіли, щоби її отворити. Але не зробив того лиш сховав до кишені.

— Сквайре — сказав він — коли Данс випє своє пиво, мусить знов іти до служби, а я рад, щоби Джім Гакінс заночував нині у мене, отже коли позволите, то я би поставив предложенне, щоби йому дати яку студену перекуску.

— Як хочете, Ляйвезі — відповів сквайр. — Але Гакінс заслужив собі щось ліпшого на вечерю, як студену перекуску.

Незадовго потім поставили на стіл перед мене повен полумисок студеного м'ясива і воно мені дуже смакувало, бо я дійсно був такий голоден як вовк, підчас коли пан Данс прийняв ще кілька дальших компліментів, а відтак попрощав ся.

— Щож сквайре? — сказав доктор.

— Щож Ляйвезі? — спитав майже рівночасно сквайр.

— Лиш поволи — відповів на то д-р Ляйвезі і засміяв ся. Ви, бачу, чули про того Флінта?

— Ще би про него не чув! — сказав на те сквайр. — Таж то був найлютіший буканір, який колинебудь плавав по мори. Чорнобородий був дитиною проти нього. Еспанці так страшенно його бояли ся, що я, поправді сказавши, нераз тішив ся, що він був Англієм. Я таки

на власні очі видів його топове¹⁾ вітрило коло Трінідаду, а той боягуз, на котрого корабли я був, завернув зараз назад до Порт оф Спен²⁾.

— Та й я чув про нього, а іменно таки тут в Англії — сказав доктор. — Але головна річ ось в чім: Чи має він гроші?

— Гроші! — відозвав ся сквайр. — Чи чув хто коли таке питанє? А за чим же вибирали ся тоті злодюги, як не за грішми? Хибаж їх що більше обходило, як не гроші? Хибаж они наставляли би були свої голови за щось иншого як не за гроші?

— Зараз довідаємо ся — відповів доктор. — Але ви зараз так роздразнюєте ся та говорите так богато, що не даєте мені прийти до слова. Я хотів би лиш те знати: Припустім, що я би мав тут в мойй кишени ключ до того місця, де Флінт закопав свої скарби, до якої суми доходили би ті скарби!

— До якої, докторе? — відозвав ся сквайр. — Ось до якої: Коли би мали той ключ, о котрім говорите, то я би в брістольских доках³⁾ зладив корабель до дороги, взяв би вас і Гакінса, і викопав би скарби, хоч би мені прийшло ся й цілий рік за ними шукати.

— Беру вас за слово — сказав доктор. — Ну Джіме, коли хочеш, то я отворю ту пачку. — І він поклав її перед себе на стіл.

Пачка була зашита і доктор мусів аж виймати ножиці із своєї скринки з інструментами, щоби її розпороти. В ній знайшли ся дві річи — якась книжка і запечатаний документ.

— Возьмім ся насамперед до книжки — запримітив доктор.

Сквайр і я зазирали йому до неї зпоза плечий, коли він її отворив, бо доктор кивнув і на мене, щоби я при-

¹⁾ „Топ“ називає ся вершок шогли або його продовженє, а „топовим“ вітрилом зве ся мале вітрило під вершком понад більшим в долині, звичайно на малих одношоголових суднах.

²⁾ Порт оф Спен (Port of Spain, по еспанськи Puerto d'España) зве ся столичне місто на острові Трінідад напроти Венецуелі в полудневій Америці. Остров сей зачисляє ся до громади островів, званих Малими Антилями і єсть нині англійською кольонією. В 17-ім століттю був на сім острові осідок флібустирів або буванірів.

³⁾ Доками називають ся будівлі в портах, де будують кораблі.

ступив до них та брав також участь в приємности шукання, а я перед тим сидів коло другого стола і вечеряв. На першій стороні була лиш якась мазанина, от як тохтось робить для розривки, або коли пробує перо. Одно реченє було таке: „Пан В. Бонес, маат“. Друге: „Нема руму“. „Дістав те від Пальма Кея“, і тим подібні записки по більшій часті лиш поодинокі слова. Мені прийшло мимоволі на гадку, хто то був той, що дістав „те“, і що було би того „те“. Може дуже бути, що те значило, що його хтось пхнув ножем в плечі.

— З того не дуже будемо мудрі — сказав д-р Ляйвезі, перевертаючи дальше картки.

Дальших десять чи дванайцять сторін мали цілий ряд якихсь дивних записок. На однім кінці лінії була дата, а на другім сума гроший, але межі тим замість пояснюючих слів хрестики, то більше їх, то менше. Під датою 12. червня 1745 було пр. записана сума 70 фунтів призначена для когось і замість того було там зроблено шість хрестиків. В декотрих случаях, що правда, було також означене і місце як н. пр.: „Коло Каракасу“ або просто лиш географічна ширина і довгота, як н. пр.: „62⁰, 17', 20'', 19', 2', 40' 1)“.

Се записуванє в книзі вело ся майже через звиш дваццять літ, при чім поодинокі суми ставали з роками щораз більші, аж наконець по пяти чи шести додаваннях обчислено величезну загальну суму під котрою були написані слова: „Бонесова пайка“.

— Я того всього не розумію — сказав д-р Ляйвезі.

— Таж то ясне як сонце — відозвав ся сквайр. — То єсть тайна книга того кровожадного злодюги. Хрестики зроблені замість імен кораблів або міст, котрі они затопили або ограбили. Суми означають кождоразову пайку того шибеника, лиш там, де він побоював ся, щоби не помилив ся, зробив ще якийсь додаток. Слова: „Коло Каракасу“ означають, що коло того побережа морські розбишаки напали на якийсь нещасливий корабель. Нехай Бог змилує ся над тими бідними, що були на тім кораблі. Вони давно уже змінили ся у кораль на дні моря.

— Правда! — сказав доктор. — От як то все знає сей, що бував в світі. Правда! А ті суми стають що раз більші, чим дальше они в ряді.

1) Читай: 62 степенів, 17 мінут, 20 секунд і т. д.

В книжці впрочім не було більше нічого цікавого, хиба ще лиш кілька географічних означень місць на чистих картках при кінці і табеля до обчислювання французських, англійських та еспанських грошей.

— Розумна голова! — відозвав ся доктор. — Не дав себе вивести в поле!

— А тепер — сказав сквайр — приступаймо до головного діла.

Документ був запечатаний в кількох місцях і то наперстком, мабуть тим самим, що я найшов його в кишени капітана. Доктор відорвав печатки дуже осторожно і випала карта острова. На ній була виписана географічна довжина і ширина, імена горбів, заливів і пригірків, та й всі подрібности, які були потрібні, щоби корабель міг пристанути безпечно коло побережа острова. Острів був около дев'ять миль довгий і п'ять миль широкий, мав дві красні пристані, а більше менше по середині був горб названий „Дальновидом“. На карті були всілякі додатки з пізнійших часів, а передовсім три хрестики зроблені червоним чорнилом — два на північній стороні острова, а один на полудневім заході. Коло сього послідного також червоним чорнилом, але дрібненьким, красним письмом, зовсім не таким, як капітанова мазанина, були виписані слова: „Головний скарб оттут“.

На другім боці карти було виписане таким самим письмом слідуєще дальше поученє:

„Високе дерево, плече „Дальновида“, напрям одна лїнія N до NNO¹⁾).

„Острів кістяків OSO до O.

„Десять стіп.

„Срібло в штабах знаходить ся в північній криївці. Воно лежить десять сяжнів на полудне від чорної скали, на котрій видко лице.

„Зброю легко знайти в горбі з піску: N, одна лїнія на північ до пригірка. Напряом O і чверть N“.

I. F.

То було все; але хоч і як короткі та незрозумілі були для мене ті поученя, сквайр і д-р Ляйвезі зраділи дуже.

¹⁾ N значить „північ“, S — „полудне“, O — „схід“; NNO значить: „північно-північний схід“; OSO — „східно-полудневий схід“. Так означують ся сторони світа на компасі.

— Ляйвезі — відозвав ся сквайр, — ви мусите сей-час покинути свою нужденну практику. Я поїду завтра до Брістоля. До трьох неділь — до двох неділь — до десяти днів — мушу постарати ся о найліпший корабель і найліпшу залогу у цілій Англії. Гакінс стане за каютового хлопця і поїде з нами. З тебе, Гакінс, буде знаменитий каютовий хлопець. Ви Ляйвезі, станете корабельним лікарем, а я буду адміралом. Возьмемо ще Рідруса, Джуйса і Гунтера. Будемо мати догідний вітер і попливемо борзо та вишукаємо дуже легко то місце, де закопані скарби, а тоді будемо мати тільки гроший, що будемо могли качати ся та будемо забезпечені на ціле жите.

— Трелявні — сказав на то доктор — я піду з вами і заложу ся, що й Джім піде з нами. Він нам сорому не зробить. Лиш одного бою ся.

— А тож кого? — спитав сквайр. — Назвіть мені по імени того пса, докторе.

— Вас самих — відповів доктор — бо ви не умієте держати язика за зубами. Ми не ті одні, що знають щось о сій грамоті. Тоті злодюги, що сього вечера напали на господу — горлорізи, як вони записані в книзі, — та й тоті другі, що лишились були на судні, а мабуть ще й більше їх, будуть всі разом старати ся всіми силами, щоби дістати тоті гроші в свої руки. Дятого не сміє ніхто з нас сам один виходити, аж впливемо на море. Джім і я будемо держати ся разом, а Ви з Джуйсом і Гунтером поїдете до Брістоля. Найважніша річ в тім, щоби ніхто з нас ані словечка не писнув о тім, що ми тут нині викрили.

— Ляйвезі — сказав на то сквайр — ви як завсігди так і сим разом правду сказали. Я буду мовчати як заклятий.

ЧАСТЬ ДРУГА.

Корабельний кухар.

ГЛАВА СЕМА.

Я їду до Брістоля.

Потягнуло ся довше, як то сквайр собі гадав, заки ми могли сісти на корабель, а наші перші пляни показали ся такими, що їх майже не можна було виконати. Ба, мені навіть не можна було лишити ся у доктора, як то він того хотів, бо він мусів поїхати до Лондону, щоби там вишукати якогось лікаря, котрий би на час його неприсутности заступав його у тих хорих, котрих він лічив. Сквайр займав ся неумомимо приготуваннями в Брістолю, а я тимчасом перебував на замку, трохи не як у в'язниці, під строгим надзором старого побережника Рідруса, та роздумував о чудесах моря, о далекім острові, та о тих пригодах, які мені прийде ся на нїм перебувати. Цілими годинами роздумував я о тій карті, котрої подрібности я собі був добре запам'ятав. Сидячи в хатині управителя замку коло теплої печі, зближав ся я в своїй уяві до того острова з кожної можливої сторони, перешукував на нїм кожний морг землі, один за другим, лазив по тисячі разів на той високий горб, що зве ся: „Дальновидом“, а з котрого вершка представляли ся моїм очам найрізжнороднійші і пречудні види. Часом зароїло ся на острові від диких людей, з котрими ми мусіли воювати, часом показала ся небезпечна звірина, на котру ми полювали. Але всі мої мрії далеко не дорівняли

пізнійшій дійсности з її дивними сумними пригодами.

Так минали тижні, аж одного красного дня прийшов лист до доктора Ляйвезі з таким додатком: „В случаю його неприсутности нехай розпечатає Том Рідрус або молодий Гакінс“. Ми послухали приказу і знайшли в нім, а по правді сказавши, я знайшов — бо побережник умів читати лиш друковане письмо, та й то дуже слабо — слідуочу звітку:

„Брістоль, 1. марта 17..
Гостинниця „під старим якором“.

Любий Ляйвезі!

„Не знаючи, чи Ви на замку, чи ще в Лондоні, посилаю отсе письмо в двох відписах до обох місць.

„Я вже купив корабель і прилагодив його. Стоїть вже зовсім готовий до дороги. Красшого шунера ¹⁾ ще не було — мала дитина могла би ним кермувати. Може нести двіста тон ²⁾ і називає ся: „Гіспаніоля“.

„Я набув сей корабель через посередництво мого приятеля, іменем Блендлі, котрий дуже заслужив ся околом здійснення мого пляну. Той знаменитий чоловігя зробив дійсно жертву з себе для мого інтересу, як то — можу тут сміло додати — в Брістолу робить взагалі кожний, від коли пішла чутка о порті, до котрого пливемо — значить ся, за золотом і сріблом“.

— Чуєте, Рідрусе — відозвав ся я і перестав читати — то не сподобає ся докторови Ляйвезі. От таки сквайр вже виговорив ся.

— А хиба ж йому не вільно? — замуркотів побережник. — Мені видить ся, що то було би смішно, як би сквайр задля доктора Ляйвезі мусів держати язик за зубами.

¹⁾ Шунером зве ся купецкий корабель, довгий а вузкий, з двома щоглами; може нести до 500 тон набору.

²⁾ Тона (бочка) = 1000 кильграмів або 20 сотнарів. Вага корабельна англійська єсть трошки більша (1016 кильо).

По тій відповіді я вже не робив ніяких заміток, лиш читав без перерви дальше:

„Блендлі сам вишукав „Гіспанію“, та й виторгував її для мене за смішно низьку ціну. На жаль багато купців в Брістолю мають зовсім неоправдане упереджене до Блендлі'го. Они кажуть навіть, що той джентльмен готов за гроші все зробити, що „Гіспанію“ то був його власний корабель і він безвстидно дорого продав мені його. Розуміє ся, що то очевидна і найпростіша помовка. Але ніхто не важив ся того сказати, що сей корабель до нічого.

Отже доси пішло все добре. Робітники, майстри, вітрильники і тим подібні тягнули, розуміє ся, дуже довго з роботою, але з часом і они упорали ся. Але звідки взяти залогу? — тим я найбільше журился.

„Я хотів дібрати кругло двацять людей, ми могли би преці взяти собі на карк місцевих жителів, бубанів або й проклятих Французів — а зібрав з великим трудом ледви шістьох, аж ось якесь дивне щасте звело мене з таким чоловіком, якого мені було потреба, а котрого я ужив до моїх плянів.

Я стояв на кораблі і сам вже не знаю як, завів з ним бесіду. Я довідався, що він старий моряк, котрий має господу, знає всіх мореплявців в Брістоли, стратив здоровле на суши, а тепер шукає якоїсь доброї посади, щоби стати знов за кухаря на кораблі. Казав, що з рана прикуляв над море, щоби знову відотхнути солоним воздухом.

„Мені стало його дуже жаль — і вам би також жаль стало — і я чисто з милосердя приймив його за корабельного кухаря. Він називає ся довгий Джек Зільвер і не має одної ноги, а то як раз було припорученем для мене, бо він стратив її в службі свого краю під безсмертним Гавком. Пенсії йому не дали. От, видите, Ляйвезі, які то часи, в котрих жиємо!

„Щасте моє хотіло, що я, гадаючи, що знайшов кухаря, дошукав ся і цілої залогі. За кілька днів зібрали ми, я і Зільвер залогу з самих найзавзятіших старих моряків. Що правда, то они з лиця не хороші, але видко по них, що вони не боять ся нічого. З ними могли би стати до борби хоч би й з якою фрегатою⁴⁾.

⁴⁾ Фрегата — военний корабель з пушками на горішнім покладі; може нести 5000 тон; панцирна фрегата 10.000 тон.

„Довгий Джек спонукав мене навіть, відправити двох з помежи тих шістьох чи сімох, яких я вже був приймив. Він переконав мене відразу, що они з того рода мореплавців, котрих би ми при якійсь поважній пригоді мусіли бояти ся.

„Моє здоровле знамените і гумор добрий, їм як кінь, а сплю як колода, а всеж-таки не спочину, аж буду чути, що старі мазанки гопкають коло керми. Отже на море, гурра! Що мене скарби обходять! У мене лиш море на гадці і воно мені голову завертає. Отже приїзджайте найблизшою почтою та не тратьте й години часу, коли ви мені приятель.

„Молодий Гакінс нехай в супроводі Рідруса навідає ся до своєї матери і попрощає ся з нею, а відтак нехай з ним безпроводочно їде до Брістоля.

Джон Трелявні“.

„Postscriptum¹⁾: Я ще того не згадав, що Блендлі, котрий мимоходом сказавши, вишле за нами другий корабель, як би ми до кінця серпня не вернули, вишукав для мене знаменитого капітана корабельного, що правда, трохи упертого, що мені досить не подобає ся, але під иншим зглядом з нього неоцінений чоловік. Довгий Джек Зільвер вишукав знов дуже доброго керманича, іменем Арро. Крім того маю ще лодкаря²⁾, котрий дає команду свиставкою. Отже на „Гіспаніолі“ буде все як на воєннім кораблі.

— От мало що й не забув подати до Вашої відомости, що Зільвер єсть маючим чоловіком. Знаю зовсім певно, що він має в банку гроші, котрих доси ще не рушив. Його жінка лишає ся та буде й дальше держати господу, а що вона муринка, то таким старим молодцям, як ми, ніхто не подивує ся, коли припустимо, що його жене на море не лиш слабий стан здоровля але й його жінка.

Д. Т.

¹⁾ Post scriptum значить дословно: „по написаню“ — дописка по написаню листу; звичайно означає ся першими буквами зложених тут двох слів P. S. (post scriptum). — P. P. S. значить дописка по дописці.

²⁾ Лодкарем на кораблі зве сь старший моряк або матроз, під котрого надзором суть лодки і линви на кораблі.

Р. Р. С. Гакінс нехай лиш одну ніч побуде у своєї матери.

Можна собі подумати, як мене сей лист розворушив. Я аж не знав, що собі робити з радости, а коли я кого ненавидів, то хиба лиш старого Тому Рідруса, котрий не знав більше нічого лиш воркотіти і нарікати. Кождий з молодших побережників був би охотно з ним заміняв ся, але сквайр не бажав собі такої зміни, а бажане сквайра було для них законом. Та й ніхто не був би важив ся муркотіти хиба лиш один старий Рідрус.

На другий день вибрали ся ми пішки до „Адмірала Бенбова“, де я застав мою матір в добрім здоровлю і веселу. Капітан, що наробив нам тільки неприємностей, переніс ся був вже туди, де безбожники не можуть робити ніякого лиха. Сквайр казав все понаправляти, а крім того дарував нам ще кілька меблів, а межи ними в першім ряді красне крісло до відпочинку. Відтак ще наймив він для неї хлопця, щоби той помагав їй в часі моєї неприсутности.

Аж коли я того хлопця побачив, відозвало ся в мені зрозуміне мого положення. Аж до сеї хвилі думав я лиш о тих пригодах, які мене ждали, а анї трошки о рідній хаті, котру я мав покинути, і мені станули нараз сльози в очах, коли я побачив того незручного хлопчиська, що мав стати на моє місце коло матери. На сором мушу признати ся, що я сварив того хлопця більше як було потреба, коли видів, як він незручно і поволи до всього бере ся, а то було досить часто, бо він ще лиш недавно став був на службу.

Минула ніч, а на другий день по обіді вернули ми з Рідрусом назад. Я сказав своїй матери і тій хаті, в котрій проживав, від коли уродив ся, та старому дорогому „Адміралови Бенбови“, котрий однакож в новій красці вже не так був дорогий для мене, як давнїйше: „бувайте здорові“. Напоследок прийшов мені на гадку і капітан, що в своїм тригранчастім капелюсі¹⁾, з величезною близною від шаблі на лици та з мосяжним дальновидом під пахою ходив тут на прохід над залив. За хвильку взяли ся ми в бік і рідна хата щезла вже мені з очий.

¹⁾ Старомодні капелюхи з крисами загненими до горл з трох боків.

Скоро смеркло ся, станув віз почтовий перед гостинницею „під королем Юрієм“ і забрав нас. Мені прийшло ся сидіти межі Рідрусом а якимсь грубим старим панком і я, видко, від того, що віз дуже тряс і що на дворі було холодно, задрімав з самого початку та минув всі стації, бо коли мене хтось штуркнув в бік і я отворив очи, побачив, що вже був білий день, та що ми опинили ся в якійсь оживленій улиці міста перед якимсь великим домом.

— Де ми? — питаю.

— В Брістолю — сказав Том. — Вилази скорійше.

— Пан Трелявні мешкав в якійсь гостинници близько доків, щоби звідтам тим лекше міг доглядати робіт на шунері. Туди мусіли ми тепер іти на мою велику радість греблею попри множество кораблів з ріжних сторін світа, всілякої величини та всіляко уладжених. На декотрих моряки співали при роботі, на інших знов лазили по линвах, котрі здалека виглядали не грубші як паутина. Хоч я через ціле своє жите проживав над морем, а всеж-таки здавало ся мені, що я тепер перший раз виджу, що то море. Запах догтю і соли був чимсь новим для мене. На передних кінцях кораблів видів я дуже дивні фігури повирізувані з дерева, що наїздились вже багато по всіляких морях. До того стрічав я багато старих моряків, з обручками в ухах та з пабородами позакручуваними старанно в кучери, з косами вимашченими догтем, а коливони ішли, то так якось хитали ся як корабель. Словом я так ними тішив ся, як колиб побачив стільк ж королів або владик.

А хибаж не мав і я пуститись на море, в шунері, на котрім мав бути лодкар, що дає знаки свиставкою та співаючі моряки з довгими косами — на море, щоби плисти до незнаного острова і шукати незнаних скарбів?!

Коли я так ще роздумував о тім щастю, дійшли ми до якоїсь великої господи і стрітили тут нашого сквайра Трелявні, убраного зовсім як корабельний офіцир в одіж з грубого синього сукна, з усміхненим лицем і удаючого досить добре похитливий хід мореплавців. Він як-раз вийшов з тої господи.

— От ви вже й тут — відозвав ся він до нас. — Доктор ще вчера приїхав з Лондону. Славно! Єсть вже при купі вся корабельна залага.

— Ах пане, — спитав я — колиж вже попливемо?

— Коли попливемо? — сказав він на те; — попливемо завтра!

ГЛАВА ОСЬМА.

В господі „під дальновидом“.

Коли я поснідав, дав мені сквайр лист до „Джека Зільвера в господі під дальновидом“, та сказав мені, що знайду легко той дім, коли буду іти вздовж порту, аж побачу малу господу з великим мосяжним дальновидом на вивісці. Вельми урадований тим, що буду мати нагоду побачити ще більше кораблів і моряків, вийшов я на улицу та став перебирати ся поміж товпи людей, та попри вози з набором і нарешті станув перед згаденою господою.

Був то зовсім приємний і гарний льокаль. Вивіска була свіжо помальована, коло вікон були гарні червоні заслони, а підлога була посипана свіжим піском. Був то наріжний дім, на перехрестю двох улиць і відповідно до того мав два входи, так що мимо страшеного диму з тютюну можна було у великій низькій комнаті досить добре розглянути ся.

Гостями там були по найбільшій часті мореплавці, а забавляли ся так голосно, що мені аж лячно стало туди заходити.

Коли я ще чекав перед дверми, вийшов з сусідньої комнати якийсь чоловік, по котрім я зараз на перший погляд пізнав, що то довгий Джек. З лівої ноги лишив ся йому лиш короткий кінчик, а під лівим плечем мав кулю, якою підпирав ся і при єї помочи дуже зручно увихав ся та скакав як воробець. Він був незвичайно великого росту і сильно збудований, а лице його було оттаке велике як шинка, бліде і звичайне, але розумне і добродушне. Він був, видко, веселий, бо по-свистував собі, коли ходив поміж столами та жартував з гістьми.

По правді сказавши, я зараз від першої хвилі, як лиш сквайр в своїм листі згадав про довгого Джека, побоював ся в душі, що то він, той моряк з деревляною ногою, котрого я так довго надармо виглядав.

Але мені було досить одного погляду на сього чоловіка. Я видів капітана, „чорного пса“, та й сліпого Пю, і мені здавало ся, що вже знаю достаточо, як виглядає буканір — то значити після мого погляду зовсім инакше, як сей чистенький і забавний господар.

Тепер набрав я знову відваги і переступив через поріг, та приступив до того чоловіка, котрий, спершись на свою кулю, якраз розмовляв щось зі своїм гостем.

— Вибачте — кажу — мою смілість, чи то ви пан Зільвер? — і наставив йому лист.

— То я, мій хлопче — відповів він — так називаю ся, а не инакше. А ти хто? — Коли він подивив ся на письмо сквайра, здавало ся мені, як би він чогось мимо волі налякав ся.

— О — сказав він тепер зовсім голосно і подав мені руку — тепер вже знаю хто ти. Ти наш новий каютовий¹⁾ хлопець. Дуже мене то тішить, що я тебе пізнав. — І він своєю величезною рукою стиснув мене за пальці.

Якраз в сій хвили встав один із гостей, що сиділи в глибині комнати і пустив ся скоренько до недалеких дверей, котрими в одній хвили вибіг на улицю і щез. Але його поспіх звернув на себе мою увагу і мені було досить одного погляду, щоби я його пізнав. То був той якийсь несамовитий, що не мав двох пальців на руці, той сам, що перший прийшов був до „Адмірала Бенбова“.

— Ловіть його! — крикнув я — таже то він той „чорний пес“!

— А що мені до того, хто він! — крикнув Зільвер — але він ще не заплатив за те, що випив. Гаррі, біжи за ним і лови його!

Один з людей, що сиділи близько дверей, схопив ся і побіг за втікаючим.

— А хоч би то був сам адмірал Гавке, то він мусть мені заплатити за те, що випив — відозвав ся Зільвер, а пустивши мою руку, додав: Як ти казав, хто він? Що чорний?

¹⁾ Каютою зве ся звичайно місце на кораблі (комната), де мешкає капітан корабля, або на пасажирських кораблях, де мешкають подорожні, що платять дорожше за перевіз. Каюти першої і другої кляси, відповідають першій і другій клясі на залізницях.

— „Чорний пес“ — сказав я. — А той Трелявні не говорив вам нічого о буканірах? Він один з них.

— Що? — крикнув Зільвер — в моїй хаті! Бін, біжи борзенько Гаррієви на поміч. То він такий злодюга? А тиж Моргане сидів коло нього і запивав ся з ним? Ходиж сюди до мене.

Той чоловік, котрого він звав Морганом, старий, сивий моряк, з червоним лицем, приступив до нас, оттак як би якийсь придуркуватий, та лиш обертав в роті тютюном з одного боку на другий.

— Ну, Моргане, — відозвав ся до нього довгий Джек з дуже поважною міною — то ти перед тим ніколи не видів того „чорного — „чорного пса“? Признай ся і скажи мені правду.

— А вжеж, що ні — сказав Морган салютуючи.

— Та й не знаєш, як він називає ся, не правдаж?

— Не знаю, пане.

— Та я би тобі то й радив, Томе Моргане — крикнув гостинник. — Як би ти з такою зволючию вд-вав ся, то й ногою не смів би постояти в моїй хаті, можеш того бути певним. А щож він тобі говорив?

— Я вже й сам не знаю, що — відповів Морган.

— Чи у тебе людська голова на карку, чи баняча? — крикнув довгий Джек. — Я вже не знаю. — Дійсно не знаю? Може ти й того вже не знаєш, що ти рот роззявив? Та говори чоловіче, о чім ви так балакали?

— Ми говорили о тім, як класти корабель на бік, коли його треба направляти — відповів Морган.

— О тім як корабель класти на бік? Оттож то була розмова, саме як для вас. Іди собі та встидай ся.

Коли Морган поплів ся на своє місце, шепнув Зільвер довірочно до мене:

— Той Том Морган то чесна душа, лиш що трохи дурний. А тепер — говорив він дальше — нехай трохи подумаю. „Чорний пес“? Ні, такого прізвища я ще не чував. А всеж-таки, я того чоловіка вже видів. Він заходив сюди часом з якимсь сліпим чоловіком.

— То буде той сам — сказав я — сліпого знаю також, він називає ся Пю.

— Пвавда — відозвав ся Зільвер тепер вже зовсім змішаний. — Пю! він таки дійсно так називає ся, а виглядає як акуля. Коли того „чорного пса“ зловимо, то будемо могли дати капітанови Трелявні добру вість. А Бін уміє добре бігати. Мало таких моряків, що ліпше бігають як він. Коли хто, то він його здогонить. Він говорив о тім, як класти корабель на бік? Я його положу на бік!

Через цілий той час стукав він своєю кулею бігаючи по господі, бив кулаками об стіл, та був так роз'ярений, що й найздібніший суддя кримінальний і тайний агент поліцейний були би повірили, що він невинний. В мені віджило знову давне підозрінне, коли я побачив „чорного пса“ в господі „під дальновидом“, і я для того на кухаря дуже пильно уважав. Але він був мудрійший від мене і битий на всі боки, а коли тоті оба мужчини вернули задихані назад і сказали, що за втікачем і слід пропав і він їх виганьбив, як дівчаків, то я би був таки присягав, що довгий Джек зовсім невинний чоловік.

— То для мене дуже прикра річ, Гакінсе — сказав він. — Що подумає собі о тім капітан Трелявні Той урвитель сидить собі тут і пе мій власний рум. Ти приходиш і кажеш мені, а той урвитель вириває ся нам таки з рук! Але я гадаю Гакінсе, що ти розповіш капітанови по правді все як було; ти ще молодий, але розум у тебе як у старого. Але скажи сам, що я міг зробити, я, що ходжу на отсій деревляній нозі? Як би я ще був моряком, так як давнійше, то я би його в одній хвили зловив та наложив йому ланцужки на руки. А тепер —

Нараз урвав він тут свою бесіду і стояв з отвертим ротом, як би йому щось нового прийшло на гадку.

— А гроші за рум! — крикнув він. — Три чарки руму! Лихо знає, що такого, я й зовсім на те забув, що він утік не заплативши!

— Опісля сів він собі на лавку і став так сміятися, що аж сльози станули йому в очах від сміху. Та й я сміяв ся, що аж від нашого сміху по цілій комнаті залунало.

— Оттож з мене правдиве морське теля — сказав він нарешті і протер собі очи. — Згодимо ся оба

дуже добре, бо я в сій справі поступив собі не ліпше як би й який корабельний хлопець. Але досить того і пора в дорогу. Обовязок обовязком. Наложу на голову свій тригранний капелюх і піду з тобою до капітана Трелявні та розкажу йому о сій пригоді. Ми оба, Гакінсе, не конче покрили ся славою в сій справі, мушу з соромом те признати. Але з грішми за рум зробив мені таки доброго збитка!

І він став знову сердечно сміяти ся, так, що я, хоч і трохи инакше розумів той збиток, став і собі знову сміяти ся.

Коли ми відтак ішли здовж порту, показав ся він добрим проводирем для мене, бо розповідав мені о всіляких кораблях, попри які ми переходили, все що годило ся знати, як вони уладжені, кілько тон може на них змістити ся та до яких народів вони належать; далше поясняв мені роботу, яка на них відбувала ся: з одного виносили набір, на другий знов зносили набір, а якийсь третій лагодив ся вже впливати на море. Від часу до часу розповідав він мені смішні небилиці о кораблях та моряках, або повтаряв якийсь моряцький вислів так довго, доки я аж не запам'ятав собі його добре. Я побачив з радістю, що й годі подумати собі ліпшого корабельного товариша.

Коли ми прийшли до гостинниці, засіли були сквайр і доктор Ляйвезі до пива, щоби ще напити ся, заки підуть оглядати шунер.

Довгий Джек розповів їм свою історію від початку до кінця, при чім все розповідав так, як дійсно було, лиш що дещо представив у трохи яскравіших красках. При тім заєдно питав мене: А чи не так було, Гакінсе? — і я мусів за кожний раз признати, що так.

Оба панове жалували того, що „чорний пес“ утік, але годили ся з нами на те, що не дасть ся нічого зробити. Похвалили ще довгого Джека, а той відтак пішов.

— Нині по полудни о четвертій годині мусять всі руки *) бути на кораблі — сказав ще сквайр до нього.

— Ау, ау сег — відповів кухар ще раз обернувшись.

— Мушу вам признати ся, сквайре — сказав доктор Ляйвезі — що хоч я не велику надію покладаю на сих,

*) Вислів корабельний, значить тільки що „всі матрози“ (або моряки).

що ви їх вишукали, то бодай отсей Джек Зільвер мені подобаєть ся.

— А тепер — додав ще доктор — може й Джим, коли хочете, іти разом з нами на корабель.

— Розумієть ся, що хочу — відповів сквайр. — Бери капелюх, Гакінсе, та ходи на корабель.

ГЛАВА ДЕВ'ЯТА.

Порох і збрюя.

„Гіспаніола“ стїяла трохи подальше від порту, а в дорозі до ньої плили ми попри галіони*) і керми многих інших кораблів, а наша лодка часом аж зачіпала об линви від їх якорів. Наконєць доплили ми до нашого корабля, де старий, опалений і трохи зизоокий керманич Арров, з обручками в ушах поміг нам вилізти на корабель і повитав нас. Він і сквайр, видко, були вже собі добрі приятелі, чого, як я опісля переконав ся, не було межи паном Трелявні а капітаном.

Сей послідний виглядав на сміливого чоловіка, котрий усьому на кораблі знайшов якусь догану та й зараз поспішив ся подати нам причину сього. Бо ледви що ми увійшли до каюти, як вже якийсь матроз запукав до дверей.

— Капітан Смолет хотїв би з вами, пане, щось поговорити — сказав він.

— Я готов капітанови до услуг, попросіть його, нехай прийде сюди — відповів сквайр.

Капітан таки вже й ішов за своїм післанцем, а увійшовши до каюти, замкнув двері за собою.

Ну, капітане Смолет, що маєте нам сказати? Чей же вже всьо єсть в добрім стані та всьо готове до дороги.

— А таки то завсіди найліпше, сер, — відповів капітан — говорити отверто, хоч би то комусь і не подобало ся. Длятого кажу, що мені подорож не подобаєть ся, не подобаєть ся залога, та й керманич мені також не подобаєть ся. От і всьо, щоби не богато говорити.

*) Галіоном зветь ся та часть на передньому кінці корабля, що бувала в давнійших кораблях украшувана всілякими різьбами і гербами.

— Може вам і корабель не подобаєть ся? - спитав сквайр, як мені здавало ся, дуже угніваний.

— Того ще не можу сказати, сер — відповів капітан — бо я ще його не випробував. Але здаєть ся, що то знамените судно, більше як те не можу сказати.

— А може вам, сер, і властитель корабля не подобаєть ся? — спитав сквайр знову.

— Тут вмішав ся і доктор Ляйвезі до розмови.

— Лиш спокійно, без гніву — сказав він — такі питання можуть лиш когось розсердити. Капітан сказав або за багато або за мало і длятого на всякий случай було би добре, щоби він пояснив нам свої слова. Ви кажете, що вам не подобаєть ся подорож, у яку ми вибираємо ся. Чомуж не подобаєть ся? — коли смію поспитати.

— Мене, сер, приймили, щоби я пускав ся в дорогу, як то ми кажемо, на запечатані прикази, і повів після указок сього пана на незвісне йому місце — відповів капітан. — Досі все добре. Але бо кождий моряк зперед щогли знає більше о сій подорожи чим я. На мій погляд то не красно, а може ви те назвете як інакше?

— Ні — відповів доктор Ляйвезі.

— А тепер дальше — відозвав ся капітан знову. — Зачуваю, що маємо їхати по якісь закопані скарби, а довідую ся те — зважте добре від моїх власних „рук“. А подорожі, що мають на ціли вишукування укритих скарбів, то задача дуже, дуже дразлива, і они мені не подобають ся, особливо ще, коли з тим сполучена якась тайна, а ту тайну — не у гнів вам, пане Трелявні — розказано якійсь папузі.

— Зільверовій папузі? — спитав сквайр.

— То значить иншими словами, що хтось виговорив ся — сказав капітан. — Я того погляду, що ніякий з вас обох, панове, не зрозумів в повні значіння підприємства. А тут розходить ся — те кажу вам зовсім отверто — о житте або смерть, і будемо могли про щасте говорити, коли вернемо живі.

— Може й правду кажете — сказав на те доктор Ляйвезі. — Виставляємо ся на небезпечність, але зовсім не легковажимо собі її так, як те вам здаєть ся. Ви кажете дальше, що вам залога не подобаєть ся. Хибаж то не добрі моряки?

— Вони мені не подобають ся — відповів капітан

Смолет — а я ще й того погляду, що я повинен був сам собі вишукати свою залого.

— Може те було би й ліпше сказав доктор. — Але мій приятель зовсім не мав наміру вас тим обидити. А керманич вам також не подобаєть ся?

— Ні, сер. З нього таки дійсно добрий моряк, лиш за надто пристає з моряками і тому не добрий офіцир з нього. Керманич повинен держати ся здалека і жити сам в собі, та й не повинен запивати ся з моряками перед щоглою!

— Гадаєте, що він запиваєть ся? — відозвав ся сквайр.

— То ні, сер — відповів капітан. — Він лиш за богато дружить з моряками.

— Отже коротко, що значить ся бесіда? — спитав доктор. — Отже чого ви хочете?

— Чи ви, панове, таки кріпко постановили виврати ся в сю дорогу?

— А вжеж що кріпко — відповів сквайр.

— Отже добре — сказав на те капітан. — Тож послухайте ще хвильку довше. Ті люди зносять порох і зброю на місце в передньому кінці корабля. А прецінь єсть дуже добре місце на сховок під каютою. Чому же не зносять туди? — То перше. Відтак чую дальше, що з вашого найблизшого окруження прийде на корабель чотирох людей, котрі мають також спати на переді коло залого. Чому не даєте їм кої оттут коло каюти? — То друге.

— Чи буде ще більше? — спитав пан Трелявні.

— Ще щось — сказав капітан — а саме, що хтось виговорив ся аж надто богато.

— Аж за надто — потакнув єму доктор.

— Скажу вам, що я сам чув — говорив капітан Смолет дальше. — Кажуть, що ви маєте карту якогось острова, на котрій червоними хрестиками зазначені місця, де суть закопані скарби. Той остров лежить — і він подав нам тут докладну географічну довжину і ширину.

— Я нікому й словечка о сім не писнув! — відізвав ся сквайр.

— Але люди те знають, сер — відповів капітан.

— То хіба ви Ляйвезі комусь сказали, або Гакінс — сказав на те сквайр.

— То вже все одно, хто сказав — відозвав ся на те доктор, а я зміркував, що ані він, ані капітан не клали великої ваги на те, що пан Трелявні відпекував ся. Та й я знав, що сквайр не уміє держати язика за зубами, але мені здаєть ся, що він у сім случаю був зовсім невинний і нікому не зрадив, де той острів лежить.

— А тепер мої панове — говорив капітан дальше — приходить третє: Я не знаю, хто з вас має карту, але ставлю за услівє, щоби вона як для мене так і для керманича остала тайною. В противнім случаю мусів би я взяти відправу.

— Тепер вже вас розумію — сказав доктор. — Ви хочете, щоби ніхто не довідав ся тайни і щоби ми з позадньої части корабля зробили кріпость, та щоби ми поклали в ній залогою тих чотирох людей із сторони мойого приятеля, та узброїли її всьою зброєю та всім порохом, який маємо на кораблі. Іншими словами, ви боїте ся якоїсь ворохобні?

— Вибачте, сер — сказав на те капітан Смолет — коли вам відмовлю права в той спосіб пояснити мої слова. Ніякий капітан, котрий щось такого, опертого на фактах, зважив ся сказати, не смів би пускати ся з своїм кораблем на море. Що до керманича Аррова, то я уважаю його за зовсім чесного чоловіка, а так само і кількох других матрозів, якими впрочім можуть і всі бути. Але я одвічаю за безпечність корабля і за життє людей, що на нїм. Мені лиш так здаєть ся, як би в тім усім було щось недокладного. Прошу вас для того, щоби ви або поробили якісь міри осторожності, або мене відправили.

— Капітане Смолет — відозвав ся тепер доктор і усміхнув ся, — чи чули ви коли ту байку про гору і миш? Чей не возьмете мені того за зле, коли вам скажу, що ви мені пригадуєте ту байку. Я заложив би ся о мою перуку, що ви мали ще щось иншого на думці, коли сюди увійшли.

— Докторе — сказав капітан — ви вгадали. Коли я сюди увійшов, то був певний того, що мене відправите. Я і не гадав, що пан Трелявні так спокійно мене вислухає.

— Я би був того й не зробив! — відозвав ся

сквайр.— Як би не Ляйвезі, то я би вас був туди післав, де перець росте. А так я вас вислухав і буду так робити, як ви собі того бажаєте. Але щоби ви мені сподобалися, сього якимось не можу сказати.

— Як ваша воля, сер — відповів капітан — але переконаєтеся, що я сповняю свій обов'язок.

Сказавши те, вийшов.

— Трелявні — відозвався тоді доктор — я і не сподівався того, що ви маєте двох чесних людей на своєму кораблі — капітана і Джека Зільвера.

— Зільвера? Про мене, нехай і так — сказав на те сквайр — але тамтой другий то якась забита англійська голова і мушу сказати, що його виступ був нечесний, не моряцький і зовсім не англійський.

— Побачимо — сказав на те доктор.

Коли ми вийшли на поклад, залога почала вже була серед голосного Го—і—го переносити зброю і порох, а капітан і керманіч доглядали роботи.

Робота йшла жваво, коли від берега надплила лодка з послідними моряками, а в ній довгий Джек.

Кухар ліз по карабелі в гору так зручно як яка малпа. — А ви що робите, товариші? — спитав він перш усього, коли побачив, що діється на кораблі.

— Переносимо порох, Джеку — відповів один з них.

— От і взялася вас робота — сказав на те довгий Джек — та же через те стратимо ранішній приплив.

Я так приказав! — сказав капітан коротко. — Ви, чоловіче, можете собі зійти на долину, бо люди схотять уже вечеряти.

— Ау, ау, сір — відповів кухар, вхопив за шапку і пішов туди, де була на кораблі кухня.

— То якийсь добрий чоловік, капітане — сказав доктор.

— Може бути — відповів капітан Смолет.

— Осторожно, люди, осторожно! — говорив капітан до людей, що переносили порох, а відтак, коли нараз мене побачив, саме тоді, коли я оглядав довгу, блискучу, дев'ятьфунтову пушку, підізвався до мене:

— Чуєш, хлопче, виносися звідси, іди до кухаря, нехай дасть тобі яку роботу!

Коли я відходив, зачув ще, як він голосно сказав до доктора:

— У мене на кораблі нема ніяких любимців.

— Можу сказати, що я годився зовсім зі сквайром

у його поглядах що до капітана і таки добре його не-
навидів.

ГЛАВА ДЕСЯТА.

У дорозі.

Через цілу ніч була на кораблі велика закрута-
нина, бо треба ще було зносити послідні части набору,
а між тим приїздила одна лодка за другою з прияте-
лями сквайра, а по переду всіх давний власник „Гі-
спаніолі“ пан Блендлі, котрий прийшов пожелати сквай-
рови щасливої дороги і певного повороту. Навіть коли
в „Адміралі Бенбові“ було повно гостей, немав я тіль-
ки роботи, що сього вечера, і був страшно змучений,
коли лодкар досвіта дав свиставкою знак, щоби якор
витягали з води. Але хоч би я і ще раз так був змучений,
то був би не уступив ся з покладу, бо тут усе було
для мене нове, займає — короткі слова команди, про-
шибаючі тони свиставки і матрози, що при світлі ко-
рабельних ліхтарень бігли на свої місця.

— А тепер Барбекі заспіваймо пісню — відізвав
ся хтось.

— Стару пісню — сказав хтось другий

— Так, маате, так — відповів на те довгий
Джек, що спершись на кулю, дивив ся, що дієть ся на
покладі, а відтак зачав співати добре мені звісну
пісню.

„Пятнайцять мужа на мерця скрини“ —
а вся залага завела за ним хором:

„Го—і—го та й фляшка руму!“

А при третім „Го!“ наперли вони з цілої сили на
дручки у валі, котрим витягаєть ся якор з води.

Та пісня нагадала мені зараз старого „Адмірала Бен-
бова“ і мені здавало ся, мов би я чув голос капітана, що
взивав присутних, щоби разом з ним співали. Не-
вдовзі витягнули якор і повісили його зпереду на ко-
раблї, вітер надув вітрила і з обох сторін стали нам
сезати з очий земля і кораблї. Заким я ще ляг у моїй
каюті спати, „Гіспаніоля“ пустилася вже в дорогу до
острова з закопаними скарбами.

Не буду тут подрібно описувати нашої дороги.
Нам досить щастило ся. Шунер показав ся добрим
кораблем, залага здібними моряками, а капітан знав

своє діло знаменито. Але заки ми ще добились до нашої ціли, лучили ся дві чи три події, котрі заслу-гують, щоби про них згадати.

Керманіч Арров, щоби від него зачати, показав ся ще гіршим, як того капітан побоював ся. Матрози його не поважали і робили, з ним, що хотіли. Але те не було ще найгірше. Бо ледви ми два дні були щойно на мори, як він став показувати ся на покладі з мутними очима, червоним лицем і ледви що обертав язиком, словом по всім тим було видко, що він паний. Раз пораз треба було його посилати до його каюти, щоби вєспав ся. Часом упав і покалічив ся, часом і цілий день не рушав ся з постелі, але часом був день або й два зовсім тверезий і яко-такоробив свою службу.

Тимчасом не могли ми ніяк вислідити, звідки він брав напитки, котрими упивав ся. То була тайна корабля. Хоч і як ми дуже його підглядали, не могли того дослідити. Коли ми його самого о те питали, то він коли був паний, сміяв ся нам в очи, а коли був тверезий, то присягав ся на чім сьвіт стоїть, що ніколи нічого иншого не пє, хиба лиш чисту воду.

Він як офіцир не лиш був до нічого і злим при-міром для залого, але ще й була річ ясна, що скоро він і дальше буде так запивати ся, то певно не довго поживе. Длятого ніхто не дивував ся і не жалував його, коли він одної темної ночі підчас бурі на морі зовсім щез. і вже більше ніхто його не видів.

— Пішов під воду! — сказав капітан. — Увільнив нас тим від труду закувати його в кайдани.

Але тепер нестало нам керманіча і ми мусіли на його місце поставити иншого моряка. Лодкар Джеб Андерзен показав ся до того найліпшим і став наслідником Аррова. Пан Трелявні, що підчас своїх многих подорожий по морі призирав, собі багато знання із служби корабельної, виходив підчас красної погоди часто сам на варту. А корабельний тєсля Ізраїл Гендс був дуже обачним і битим на всі боки, а при тим старим і досвідним моряком, так, що можна було ужити його до всякої роботи.

Він і довгий Джек були собі великі приятелі, а що вже бесіда про нашого корабельного кухаря „Барбекі“, як його звали наші люди, то скажу тепер дещо і про нього.

Він носив на кораблі свою кулю на мотузку на шії, щоби коли потреба, мати вільні обі руки. Варто було дивити ся, як він приперши свою кулю до стіни в кухні і спершись на неї, хитав ся так само як і корабель, а при тім так зручно порав ся з горшками та ринками, як і найліпший кухар на суші. Але ще дивнійше виглядало, коли було дивити ся на нього, як він підчас бурі і непогоди ходив на покладі. На найширших місцях були порозтягані шнури, „ковтки довгого Джека“, як їх називано, котрих він ловив ся або лиш руками, або помагав собі кулею, або лиш тягнув її на мотузку за собою, а мимо того ішов майже так само скоро, як здоровий чоловік на двох ногах. А всеж-таки деякі моряки, що вже давнійше їздили з ним по мори, жалували його.

— Барбекі, то незвичайний чоловік — говорив до мене корабельний тєсля — він за молоду учив ся в добрих школах, а коли має охоту, то уміє так говорити як з книжки. А такий відважний, що й лев нічим супроти нього! Сам один, і навіть без всякої збруї дав собі раду з чотирма і порозвалював їм голови, я те видів на власні очі.

Уся залага поважала його і слухала його приказів. Він умів з кождим говорити і кождому зробив якусь прислугу. Для мене був завсїди однаково прихильний і завсїди тішив ся, коли я зайшов до кухні, яка мусіла бути у нього завсїди дуже чиста, а в куті якої стояла клітка з його папугою.

— Ходи сюди Гакінсе, — казав він бувало — нехай старий Джек побалакає собі з тобою. Нікого так не люблю, як тебе, мій сину. Сїдай же собі, а я тобі дещо розкажу. Ось капітан Флінт — я так називаю мою папугу іменем славного буканіра, капітана Флінта — ось капітан Флінт, котрий нам ворожить, що подорож щасливо нам удасть ся. Правда, капітане?

А папуга відповідала тоді борзо раз по раз: „Золоті ескудос!*) „Золоті ескудос! Золоті ескудос! Золоті ескудос! — аж Джек накрив клітку хусточкою.

— Отсїй птицї буде тепер яких двіста літ — казав він — ті птицї по найбільшій части живуть вічно.

*) Ескудо — то саме що „таляр“ — давнійша еспанська золота мнєта.

Хиба ще лиш один чорт видів тільки злого на світі, що отся птиця. Ся папуга їздила з Інглендом, з великим капітаном розбишаків, Інглендом. Була в Мадагаскарі і Сурінамі, в Провіданс і Портобелльо. Була при тім, як запрятувано розбиті еспанські кораблі, що везли золото і срібло, та й научила ся говорити слова: „золоті ескудоє“, котрих найшли тоді триста пятьдесять тисячів! Вона була свідком нападу на корабель індійського віцекороля коло Гоа; а все-таки така невинна, як дитина. Але ти, капітане, нюхав вже й пороху, правда?

— Лагодьте ся гаками ловити корабель! — крикнула папуга.

— Хороший з неї маленький мореплавець — говорив кухар дальше, — і тоді бувало, вийме з кишені кусник цукру і дасть їй, а вона тоді зачинає бити дзюбом в щєблі від клітки і страшно клясти. — От, видиш, хлопче — каже тоді бувало довгий Джек, — хто дотикаєть ся смоли, до того вона прилипне. Вона би хоч і кому сказала те в очи, а всеж-таки годі на неї за те гнівати ся, бо преці не уміє інакше. — По тих словах брав ся довгий Джек якось торжественно за волосє над чолом, так, що мені здавало ся, що він найліпшим чоловіком на світі.

Тимчасом сквайр і капітан Смолет все ще бокували від себе. Сквайр не таїв ся з тим, що не терпить капітана. Капітан знов відзивав ся лиш тоді, коли хто до нього промовив, але тоді відповідав остро, коротко і сухо та не сказав і слова за багато. „Признавав, що може й зробив кривду залозі, що декотрі матрози так пильнують своєї роботи, як би він того й не міг ліпше собі желати, та що поведенне всіх єсть добре. А що до самого корабля, то він у нім таки залюбив ся.

— І чоловік з жінкою не може ліпше годити ся, як сей корабель з вітром, але — додавав він звичайно — більше не кажу нічого, як лиш те, що ми ще не дома і що мені подорож не подобаєть ся.

При сих словах сквайр звичайно обертав ся, і задержши гордо голову до гори, зачинав ходити по покладі то сюди, то туди.

— Я би таки тріс — казав він нераз — як би сей чоловік мусів бути заєдно коло мене.

— Не обійшло ся в дорозі і без бурі, але кожда буря була лиш доказом, що „Гіспаніоля“ судно знамените. Всі люди з залогі були зовсім вдоволені, але бо

мушу признати, що ледви чи й в ковчезі Ноя було морякам ліпше. Іноді майже й не було за що, а вже давано морякам подвійну порцію грогу, а також і серед тиждня був пуддінг, скоро сквайр на пр. довідав ся, що припадають чийсь іменини. Крім того стояла бочка з яблуками, з котрої кождий брав собі тільки, кільки сам хотів.

— Я ще не чував, щоби з такого поступовання вийшло щось доброго — казав капітан до доктора Ляйвезі. — Розпускайте лиш матрозів, а тоді певно чорти з них пороблять ся — от така моя думка.

А всеж-таки тота бочка з яблуками зробила нам добру прислугу, як те зараз розкажу. Бо як би не тота бочка, то ми були би нічоґісенько не знали, а хто знає, може ще й були би погинули від поганої зради.

А те ось як було.

Ми приїхали були в ті сторони, звідки віють полудневі вітри, а де був також і той острів, — більше годі мені о нім говорити, — та плили просто до його, і що дня та що ночі пильно виглядали за ним. Після нашого обчислення мусів то вже бути послідний день нашої дороги і в ночі або найдальше на слідуючий день перед полуднем, могли ми сподівати ся, що побачимо вже острів з закопаними скарбами. Ми плили в сторону Полуд. Полудневий Захід, вітер дув постійно з заду, а море було спокійне. „Гіспаніоля“ так і лиш сунула ся по воді та переднім кінцем прорізувала запінені філі. Всі на кораблі були як найліпшої гадки, бо ми зближали ся вже до кінця першої части нашої ціли.

Сонце як раз було зайшло, а я упоравшись з своєю роботою, хотів іти до своєї кої, коли мене в послідній хвилі скортіли яблука. Я побіг на пклад. Ціла варта стояла на передньому кінці корабля і дивила ся, чи не побачить острова. Моряк при кермі споглядав на вітрила та посвистував собі, і то лиш можна було чути серед того шуму, який робив ся від того, що філі били об корабель. Я вліз до бочки і побачив, що там яблук так як би вже й не було. Шум води, гойданне корабля і темнота так якось на мене вплинули, що я був би таки вже в бочці спав і я став вже таки дримати, коли хтось тяжкий сів собі близько бочки, і она аж затрясла ся, коли той чоловік опер ся об неї плечима. Я вже хотів вискочити з бочки, коли той чо-

ловік зачав говорити. То був Зільверів голос, і заким я ще почув кільканайцять слів, був би вже за ніщо в світі не показав ся з бочки. Я лиш зі страху і цікавості причаїв ся та слухав, бо тих кільканайцять слів переконали мене, що в моїх руках спочиває життя всіх чесних людей на коралі.

ГЛАВА ОДИНАЙЦЯТА.

Ще я чув в бочці з яблук.

Ні, не я — говорив Зільвер. — Флінт був капітаном, а я мимо моєї деревляної ноги був квартирмейстром. Та сама гарматня сальва, що позбавила мене ноги, позбавила і старого Пю його очий. То був дуже здібний хірург, що відоймив мені ногу, був на університеті, учив ся по латині і Бог знає ще чого — але його повісили як пса і він сушив ся так само на сонці як і другі. То були люди капітана Роберта, а нещасте взяло ся їх від того, що вони своїм кораблям надавали інші імена — „Фортуна“ і т. д. А я кажу, що коли вже раз корабель охрестять, то нехай він так називається, як його назвали. „Касандра“ задержала своє імя, та завезла нас всіх щасливо з Малябару домів по тім, коли Інгленд зловив був індійського віцекороля, а так само і Флінтів корабель „Стара Фока“, котрий був цілий червоний від крови, а повен золота аж по самі береги.

— Ба, — відозвав ся інший голос, а то був голос наймолодшого моряка на кораблі — але бо Флінт був найпершим із усіх буканірів.

— Та й Давіс був також непослідній — сказав на те Зільвер. — Але я з ним ніколи не їздив. Спершу з Інглендом, а відтак з Флінтом, отсе моя історія, а тепер так сказати би на власну руку і на власний рахунок. У Інгленда заощадив я собі девятьсот, а у Флінта два тисячі фунтів. Для звичайного матроз то зовсім не зле — а все зложив я безпечно в банку. В теперішніх часах, бачите, діло не в тім, щоби заробити, але щоби заощадити, вірте мені! А де тепер поділи ся Інглендові люди? Я не знаю. А Флінтові? Ну, більша часть з них тут на кораблі і раді з того, що дістають пуддінг — бо преці декотрі з них мусіли ходити на

жебри. Старий Пю, що стратив очі, пустив до року тисячу двіста фунтів, повинен був ліпше зробити. А де він тепер? Землю гризе і черваки його точать, а два роки тому назад мало що таки з голоду не згинув. Ходив за прошеним хлібом, крав і пускав ся на розбої, а мимо того голодував. Аж гидко!

— Та бо остаточно й нема ніякої ціли, щоби пускати ся на розбій — відозвав ся молодий моряк.

— Для молодого дурака нема ніякої ціли, то можеш мені вірити — сказав на то Зільвер. — Але розваж собі добре. Ти ще, що правда молодий, але такий розумний, як старий. Я те зараз по тобі пізнав, як лиш тебе перший раз побачив, длятого говорю до тебе як до мужчини.

Подумайте собі, що діяло ся в мені, коли я почув, як той поганий старий злодюга так само облесно говорив до другого, як нераз до мене. Як би я був міг, то був би йому таки крізь бочку смерть зробив. А він тимчасом говорив дальше і не сподіваючись, що хтось його підслухує.

— Якаж по правді доля тих, що гонять за щастем? Жіють без вигоди і кожної хвилі жде їх шибе-ниця, але они їдять і пють добре, а коли вернуть з дороги, то мають сотки фунтів, а не сотки феників в своїх кишнях. Вони по найбільшій часті пропивають і пускають гроші, а коли їм ледви ще лишить ся сорочка на тілі, пускають ся знову на море. Але я не з тих. Я всі мої гроші складаю собі в безпечному місці, тут трошки, там трошки, але ніде за богато, щоби не стягнути на себе підозріння. Мені тепер пятьдесят літ, а коли вернемо з своєї дороги, то гадаю таки рішучо жити собі з ренти. Та й пора вже на те, кажете, ба, але бо я до сього часу жив собі вигідно, нічого собі не відмовив, чого лиш моє серце забажало, спав на мягкій постелі і що дня заїдав лиш самі присмаки, розумієть ся, доки не був на мори. А від чого я зачав? Від служби на покладі так само, як і ви!

— То все красно і добре — сказав тамтой другий — але чи тобі тепер твої гроші не пропадуть? По сій подорожі годі буде тобі показати ся в Брістолі.

А як гадаєте, де тепер мої гроші? — спитав Зільвер глумливо.

— Розумієть ся, що в Брістолі, в тамошних банках і касах ощадности — відповів його товариш.

— Там були — сказав кухар — коли ми виїзджали в дорогу. А тепер має їх моя стара жінка; „дально-вид“ проданий вже разом з концесією на шинок та зі всьою знадобою, а стара пливе тепер на морі, до одного місця, де зійдемо ся знову. Я би вам сказав, де теє місце, бо можу спустити ся на вас, але не хочу товаришів робити зависними.

— А можеш же на стару спустити ся? — спитав тамтой другий.

— Ті, що гонять за щастем — відповів кухар — звичайно мало спускають ся одні на других, та й кождий мені признасть, що мають причину до того. Але у мене трохи инакше. Нема на сїм світі нікого, хто би так легко міг обдурити старого Джека. Неєдин бояв ся сліпого Пю, неєдин і Флінта, але Флінт сам бояв ся мене. Бояв ся мене, а всеж-таки гордив ся мною. Флінтова ватага була найзавзятїйша, яка лиш коли плавала по мори; сам чорт був би її бояв ся. Кажу вам, що я не люблю ані хвалити ся, ані більше говорити як правда, та й видите, як я умію обходити ся з людьми; але коли я там був кватирмайстром, то старі Флінтові буканіри не чули від мене слова „вівці“. Так було давнїйше на кораблі старого Джека.

— Правду сказавши — відозвав ся тепер той моряк — мені те зовсім не сподобало ся було, що задумуємо робити, аж доки я ось тепер не розмовив ся з тобою Джеку. Але тепер вже даю тобі руку, що я зовсім твій.

— З тебе смілий і розумний хлопець — відповів Зільвер та почав так сильно трясти поданою рукою, що аж ціла бочка ходила — не було ще красшого як ти між тими, що гонять за щастем.

Аж тепер почав я здогадувати ся, що значать деякі їх вислови. Той, що гонить за щастем, значило в їх бесіді ні більше ні менше лиш звичайний „розбишака морський“, а та розмова, яку я підслухав, була послїднім актом намови одного з немногих, коли не послїднього вірного матроза на кораблі. О сїм мав я зараз дізнати ся, бо Зільвер свиснув з тиха, а на той свист прийшов ще третій моряк і сїв собі коло тамтих обох.

— Дік держить з нами — сказав Зільвер.

— О, я те знав, що Дік пристане до нас — відповів голос теслі Ізраїла Гендса. — Дік преці не

дурний — і він пересунув скрутлик тютюну в роті на другий бік та сплюнув. — Але одно хōтів би я знати: доки будемо тихо сидіти і ждати як той старий бумбот*)? Мені вже досить того капітана Смолета, він мені таки вже добре надоїв. Я хотів би вже раз сам сидіти в їх каюті, та заїдати їх присмаки і попивати їх вино.

— Чуєш, Ізраїл — відповів на то Зільвер — ти не маєш розуму та й ніколи його не мав. Але мені здається, що маєш уха, та ще й досить великі, щобись міг чути. Отже послухай, що тобі тепер скажу: Будеш спати там на переді з другими моряками, будеш їсти те, що й они, будеш чемно відзивати ся і не запивати ся, аж я дам знак. Отже чей зробиш так, як я кажу.

— Абож я кажу, що не хочу так робити? — відворкнув тесля. — Я хочу лиш знати, коли ти дам знак? Більше й нічого не кажу.

— Коли, до лиха! — відповів Зільвер. — Коли вже конче хочеш знати, то тобі скажу. О скільки від мене залежить, то в самій послідній хвили, отже то єсть те твоє „коли“. Хибаж не маємо так знаменитого мореплавця, як капітан Смолет, котрий веде благословенний корабель для нас? Хибаж я знаю, де лежать скарби, або може ти знаєш? А на щож маємо на кораблі того сквайра і доктора з картою, як не на те, щоби нам помогли вишукати скарби і забрати їх на корабель? Коли вже те раз стане ся, тоді побачимо, що робити дальше. Коби я лиш міг на вас злодюгів спустити ся, то капітан Смолет повів би ще корабель половину дороги до дому, заким би я взяв ся до діла.

— Таже мені здається, що ми тут на кораблі самі мореплавці — сказав на те Дік.

— Ми всі лиш самі товариші — відповів йому Зільвер з докором. Ми уміємо плисти у поданому напрямі але хто нам його визначить? Отсе справа, на котру ви всі, один як другий, забуваєте. Як би ви мене послухали, то капітан Смолет мусів би відвезти нас аж у полосу полудневих вітрів, тоді не було би злого обчислення, та зменшених порцій води, по одній ложці денно на кожного. Але я вас знаю, які ви. Хоч і як шкода, а почислю ся з ними на кораблі. У вас преці нема щастя,

*) Bumboat = лодка купецька або торгова, що довозить провіант до кораблів.

скоро не можете упити ся. Мені вже надоїло плавати по морі з такими людиськами, як ви.

— Та не сердь ся зараз, довгий Джеку, не сердь ся! — відозвав ся Ізраїл. Чи вже стануло тобі щось впоперек?

— Коби ви лиш знали, кілько то я надивив ся на те, як ловлено навіть великі кораблі, кілько то хороших людей повисло і сушило ся на сонці! А все лиш через той ваш проклятий поспіх. Чуєте, що кажу? Я вже щось перебув на мори, можете мені вірити. Коли хочете держати ся лиш вітру, то їдьте собі каритами, але не на кораблі. Я вас знаю аж надто добре. Мусите конче запити ся румом, хоч би прийшло ся відтак і повиснути.

Таже ми те знаємо, довгий Джеку, що з тебе бувби не аби який священник, але суть ще й другі, що уміють так само командувати та кермувати кораблем, як і ти — сказав Гендс — а котрі не задирають носа так дуже до гори та не псують нам забави, а забавляють ся так само як і всі веселі хлопці.

— Так — сказав Зільвер — а деж вони? Пю був одним з таких і погиб жебраком. Флінт так само, та запив ся на смерть румом в Саванні. То була дійсно весела компанія; але я питаю ся лиш, де вона тепер?

— Але що зробимо з ними — допитував ся Дік — скоро раз возмемо ся до діла?

— Ти у мене мудра голова! — сказав на те кухар — видко, що бодай маєш талан до такого інтєресу. Ну, а як гадаєте? Чи їх просто покинемо де на березі? Інгленд був би так зробив. Або може маємо їх порізати як свинки? Флінт або Біль Бонес були би те зробили.

— Біль був як раз до того — сказав Ізраїл. — Мерці не кусають — говорив він бувало. Тепер і він вже мерлець, отже й переконав ся сам на собі о правді тої приповідки, і коли який забіяка заплив до порту, то певно Біль.

— Правду кажеш — сказав на то Зільвер — з него був правдивий забіяка. Але послушайте мене тепер: Я що правда чоловік вибачливий, совершенний джентельмен, як ви кажете, але сим разом розходить ся о важні річи. Обовязок обовязком, товариші. Я длятого за тим, щоби зробити — смерть. Коли буду засіда-

ти в парламенті, коли буду їздити моєю каритою, то нехай мені не влізе в дорогу ніхто з тих правничих крутарів в каюті, як чорт у молитву. Я за тим, щоби подождати, але коли прийде час, щоби й поубивати.

— Джеку — відозвав ся тесля — з тебе дійсний мужчина!

— Ще дожиєш, Ізраїле — сказав Зільвер. — Лиш одно жадаю для себе — жадаю Трелявнія для себе. Я йому відорву його телячу голову отсими руками. — Чуєш Діку — перебив він тут сам собі і додав — покажи, що з тебе добрий хлопчисько і подай мені яблуко з бочки, бо мені вже висохло в горлі.

Можна собі подумати мій страх! Я був би таки вискочив з бочки і втікав, як би був мав силу, але мене вже опустила була сила і духа і тіла. Я вже чув, як Дік вставав, але хтось его задержав, а Гендс відозвав ся.

— Зажди, Зільвер, ми вже досить того наїли ся; ліпше напиймо ся трохи руму.

— Діку — сказав Зільвер — я спускаю ся на тебе. У мене єсть рурка від бочки. Ось ключ, іди та на точи повен збанок і принеси сюди.

Хоч і як я був перепуджений, а все-таки прийшло мені на гадку, що утонувший керманіч добував собі тим способом руму і те стало ся причиною його смерти.

Діка через малу хвильку не було, а Гендс скористав з сеї нагоди і шептав щось з кухарем. Я міг зрозуміти лиш кілька слів, а всеж-таки довідав ся з них важної річи. Він сказав іменно: „З них не хоче ніхто другий до нас пристати“. З того здогадав ся я, що прецінь єсть ще вірні люди на кораблі.

Коли Дік вернув, стала та трійка подавати собі збанок від одного до другого. Один з них пив на щасте, другий в честь старого Флінта, а Зільвер на здоровле тих, що з ним пили, і желав їм красної погоди, богато добичі і споро пуддінгу.

Якраз в сій хвили заблисло ясне світло до бочки, а коли я глянув в гору, побачив я, що то зійшов місяць та зовсім сріблестим світлом освітив вітрила. Майже в тій самій хвили відозвав ся голос моряка, що стояв на гляді: „Земля агой!“

ГЛАВА ДВАНАЙЦЯТА.

Воєнна рада.

На покладі зробив ся рух, настала скора біганина. Люди, що спали в каюті і в льожі*) повибігали на гору, а я скористав із загального заколоту та виліз чим скорше з бочки і неспостережено пішов на позадню часть корабля, де за хвильку прийшли до мене Гунтер і доктор Ляйвезі, і ми відтак разом пішли на передній кінець.

Там вже зійшли ся були всі матрози. Місяць вже зійшов, а мрака, яка доси була перед нами, трохи розступила ся. На полудневий захід від нас виділи ми далеко два низькі горби, віддалені від себе на кілька миль, а поза ними третій висший горб, котрого вершок вкривала ще мрака. Ті три горби відбивали ся різко на овиді та виглядали як стіжки.

Я видів те все мов крізь сон, бо ще не опам'ятав ся був з того страху, якого набрав ся кілька минут тому назад. Відтак почув я голос капітана Смолета, як він видавав прикази. „Гіспаніюлю“ на вернули тепер на кілька лійній близше проті вітру і вона опустила ся в такий напрямі, що мусіла підплисти до острова від східної сторони.

— А тепер люди — відозвав ся капітан, коли вже повидавав свої прикази — може хто з вас видів вже коли давнійше сю землю, що перед нами?

— Я видів, — сказав Зільвер. — Я поступав там по воду з побережним судном, на котрім був кухарем.

— А чи пристань там не на полудни поза малим островом? — спитав капітан.

— Так, сер; то „кістяковий остров“. Там було колись збірне місце морських розбишаків, а одна рука, що була з нами на покладі, знала нам багато дечого розповісти про той остров. Онтой горб на півночі на-

*) Слово французьке (*logis*), в моряцькій мові місце на спане для корабельної залози.

зивали „фокмаштовим“*). Всего єсть три горбів : „фокмаштовий“, „великомаштовий“ і „безанмаштовий“ і вони тягнуть ся рядом з півночі на полудне. Але той великомаштовий горб — онтой високий, котрого вершок ще в хмарі, називано звичайно „дальновидом“, бо они звідтам заєдно розглядали ся, коли в пристани чистили і направляли свої кораблі.

— Я тут маю при собі карту — сказав капітан Смолет — не знати, чи той сам острів ?

Довгому Джекови засвітили ся очи, коли взяв карту до рук. Але по новім папери пізнав, що то мало бути розчарованне для него. То не була тота карта, що ми знайшли в скрині Біля Бонеса, лиш докладна копія з неї, на котрій були виписані всі назви, висота землі і глибина моря та сторони світа, визначені після компасу, лиш не було червоних хрестиків і заміток. Хоч і як те Зільвера гнівало, а всеж-таки умів на стільки запанувати над собою, що не показав по собі свого невдоволення.

— Так, сер, то певно той сам острів та й досить красно нарисований. Хто би його так нарисував ? Розбишаки морські були мабуть за дурні до такої роботи. А ось тут написано : „Пристань капітана Кіддса“ — та сама назва, котру мені сказав мій корабельний товариш. Там у воді сильна струя, котра рве насамперед на полудне, а відтак на північ вздовж західнього побережа. То ви, сер, і розумно зробили, — дōдав він, — що обїїжджаєте від сходу довкола острова, тим вминаєте струю і наплив филь до берегів.

— Дякую вам, чоловіче, — відповів капітан Смолет — пізнійше спитаю вас о раду, тепер можете собі іти.

Мене здивувала та холоднокровність, з якою Джек признав ся, що знає сей острів, і кажу отверто, що мене взяв страх, коли побачив, що він іде до мене.

*) „Фокмаштом“ зве ся перша щогла або машт на передньому кінці корабля ; за ним, на середині корабля приходить другий машт, найвисший зі всіх і званий длятого „великим маштом“, а поза сим стоїть третий машт, званий иноді „безанмаштом“. Маштами або щоглами називають ся взагалі високі стовпи на кораблях, застромлені аж в самім споді корабля і попривязувані ще линвами до берегів корабля. На маштах висять поперечні дручки, до котрих попривязувані вітрила з грубого полотна. Додатне велике вітрило при позадньому машті називаєть ся „безанном“ і від нього зве ся той машт „безанмаштом“.

Він, розумієть ся, не знав, що я підслухав його в бочці з яблук, а всеж-таки його лютість, фальшивість і його сила такою наповнили мене відразу до нього, що я не міг утаїти в собі страху, коли він поклав мені на плече свою руку.

— От ми вже й доплили до нашого острова — сказав він — а для такого молодого хлопаки і нема красшого кусника землі, на котрий би йому годилось вийти. Там будеш купати ся, будеш лазити по деревах і полювати на кози та й сам так зручно лазити по горбах як коза. Коли дивлю ся на той остров, то мені здаєть ся, що і я сам став знов молодший. Красна то річ бути молодим і мати десять пальців на ногах, вір мені. Коби схочеш вибрати ся у маленьку подорож на остров, то лиш скажи мені, а довгий Джек зладить тобі вузлик з доброю перекускою.

По сих словах поклепав він мене по плечи як найліпший приятель, а відтак поштильгукав на передній кінець корабля.

Капітан Смолет, сквайр і доктор Ляйвезі розмовляли разом на позадньому покладі, де мені годі було приступити без окремого позволення, хоч і як мене перло розповісти їм мою історію. Коли я так ще думав над тим, чим би то оправдати ся, що я туди приходжу, закликав мене доктор Ляйвезі до себе. Він лишив був свою люльку в каюті і як раз хотів мені сказати, щоби я йому її приніс. Скоро же приступив так близько до нього, що міг так промовити до нього, щоби мене не чули матрози, сказав я зараз до нього: Пане докторе, позвольте нехай вам щось скажу. Попросіть капітана і сквайра до каюти, а відтак пішліть по мене, що ніби мене чогось потреба. Маю вам щось страшного сказати.

Доктор поблід трохи, але вже в тійже хвили запанував над собою.

— Дякую тобі, Джіме, от і все, що я хотів знати — сказав він голосно, ніби то, як би мене о щось впитував ся.

По тім обернув ся і приступив знову до тамтих обох. Они щось порадили ся з собою, а хоч ніхто з них ані не кинув ся, ані не говорив голоснійше як звичайно, то все-таки стало мені ясно, що др. Ляйвезі сказав їм, чого я хочу, бо за хвилюку учув я, як капі-

тан приказав Джобови Андерзенови покликати всі „руки“ на поклад.

— „Хлопці“ — промовив до них капітан — маю вам щось сказати. Земля, котра нам показала ся, єсть тим місцем, до котрого ми плили. Сквайр Трелявні, добрий і щедрий пан, як ви те всі знаєте, як раз розпитував мене, а я міг єму сказати, що кождий з вас сповняв свій обовязок, як не може бути красше і як би те я завсіди хотів видіти. Ось він піде зі мною і з доктором на долину до каюти, щоби там випити за ваше здоровлє і ваше добро, а ви дістанете грог та випете на наше здоровлє і благо. Я кажу отверто, яка моя о тім гадка: то дуже красно. А коли ви так само думаете, як я, то з вдячності за те крикніть сквайрови по моряцьки: Нехай нам жиє на многі літа!

Розумієть ся, що вони крикнули, та й так голосно та з повної груди, що мені аж не хотіло ся вірити, що тоті самі люди настають на наше життє.

— Та ще й капітанові Смолетові: Нехай нам жиє! — відозвав ся довгий Джек, коли проминув перший оклик. І сей оклик поніс ся далеко серед тихої ночі.

Серед тих окликів зайшли всі три панове до каюти, а незадѡвго закликали і мене до себе.

Коли я увійшов, сиділи вони всі три коло стола; перед ним стояла фляшка еспанського вина і трохи рѡзинків, а доктор поклавши собі перуку на коліна, пускав великі клуби диму — нехибний знак, що він роздразнений. — Вікно від каюти було отверте, бо ніч була тепла, і можна було видіти, як місяць відбивав ся у воді, котру розгортав корабель.

— Ну, Гакінсе, — відозвав ся сквайр — ти хотів нам щось розповісти, зачинай же.

Я зробив, як мені казали, та розповів, як лиш можна було коротко всі подробиці Зільверової розмови. Ніхто мені не перебив, аж я доповів до кінця, та й ніхто з них ані не рушив ся, лиш від початку до кінця не спускали очий з мене.

— Джіме — сказав др. Ляйвезі — сїдай собі.

І я мусїв сїсти собі коло них при столі, они наляли мені склянку вина, дали мені повну жменю рѡзинків, і всі три, один по другім, а кождий з поклоном, випили на моє здоровлє, при чім задля мойого щастя і моєї відваги завіряли мене о своїй дружбі.

— Ну, капітане — відізвав ся сквайр — ваша правда, а не моя. Признаю ся, що я був ослом, і жду тепер ваших приказів.

— Ви не більший осел як і я — відповів капітан. — Я ще не чував, щоби якась залага, котра задумує збунтувати ся, не зрадила ся чим небудь наперед, чого розумному чоловікови було би досить, щоби розпорядив ся після того. Але ся залага — додав він — єсть для мене загадкою.

— Вибачте, капітане, що вам переблю. — сказав доктор. — То Зільвер тому причиною. Якийсь дуже дивний чоловік.

— Він би на реї*) дивно красно виглядав — відповів капітан. — Але то пусте балаканне, котре не доведе до нічого. Три або може чотири річи мені ясні, а скоро пан Трелявні тому не противний, то я їх наведу.

— Ви сер, преці капітан і вашим обовязком говорити — сказав сквайр і зробив важну міну.

— Перша річ: — став капітан говорити — мусимо плисти дальше, бо вже годі нам вертати. Як би я казав завертати, то вони би зараз збунтували ся. Друга річ: — вони лишать нам ще час — бодай доти, доки не добудемо скарбів. Третя річ: — межі ними суть ще вірні матрози. А що скорше чи пізнійше мусить прийти до боротьби, то я предкладаю, щоби ми скористали з нагоди, і одного красного дня, коли би вони того найменше сподівали ся, самі перші зачепили їх та взяли за лоб. Чей же можемо спустити ся на тих слуг, котрих ви пане Трелявні забрали з собою.

— Як на мене самого — відповів сквайр.

— Три — став капітан числити, — до того ми тут і Гакінс то разом сім. А тепер розгляньмо ся за вірними матрозами. Котрі би то з них могли бути?

— Здаєть ся, що найскорше ті люди — сказав доктор — котрих сам сквайр приймав, заким ще пізнав ся з Зільвером.

— То ні — відозвав ся на те сквайр — Гендс преці також один з тих, що я їх сам приймив.

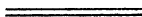
*) „Рея“ (з німецкого Raа або Rahe) — називаєть ся поперечна довга жердь завішена на машті, до котрої причіпляють ся вітрила. На великих кораблях суть реї на кожному машті. На малих суднах рея опирає ся долішним кінцем об поклад, а до неї причіпляє ся трикутне вітрило.

— Мені здавало ся, що я мōжу спустити ся на Гендса — додав капітан, а відтак говорив дальше: Те, що вам скажу, не буде великою відрадою. Мусимо чекати і на все пильно уважати хоч і як то нудно. Ліпше було би, як би прийшло до отвертої борби, але нам треба доти сидіти тихо, доки аж не будемо знати наших людей. Крутити і свистати, доки аж не настане вітер — отсе мій погляд.

— Джім — відізвав ся доктор — може нам більше помочи, як кождий инший. Залога йсго не підозріває, а Джім має добре око.

— Чуєш, Гакінсе — докинув тут сквайр — ти у мене дуже багато значиш.

Мене взяв великий страх, коли я почув такі похвали, бо я дійсно не знав ніякої ради, а все-таки якось так дивно склало ся, що я мав їх виратувати. Тимчасом, як ми й не рахували, а таки зпомежи двацять шістьох знайшло ся лиш сім, на котрих ми могли спустити ся, а ще й межі тими сімома був оден хлопець, так, що по нашій стороні було лиш шістьох дорослих мужчин проти девятнайцятьох по другій стороні.

ЧАСТЬ ТРЕТЯ.

Моя пригода на суші.

ГЛАВА ТРИНАЙЦЯТА.

Як розпочала ся моя пригода на суші.

Коли я на другий день вийшов знову на поклад, виглядав острів зовсім инакше. Хоч вітер тепер був зовсім притих, то все-таки зробили ми в ночі спорий кусень дороги та були тепер може на пів милі на полудневий схід від плоского східнього побережа. Сірі ліси вкривали велику часть сеї площі. Сю одностайню краску переривали жовті піски близько берега та многі пінії, висші як всі инші дерева, що росли то поодинокю, то купками. Загальний вигляд був сумовитий і одностайній. Горби складали ся з самих голих скал, на котрих і бурян не ріс; всі виглядали якось дивно, а найдивнійше той горб „дальновид“, найвисший зі всіх, бо може на триста або чотириста стіп високий, що зі всіх боків підоймав ся стрімко на острові, а котрого вершок був зовсім плоский, так, що він виглядав як би якась величезна підстава від якоїсь статуї.

Позаяк не було вітру, то „Гіспаніюля“ лиш ходила як колиска з одногу боку на другий. Вітрила били ся об машти і реї, кермове весло літало на всі боки, а цілий корабель тріщав і скрипів, що аж Господи змилуй ся! Все крутило ся довкола мене в колесо і я мусів дивити ся, щоби чого вхопити ся, аби не упасти. Бо хоч я при добрім вітрі і погоді держу ся

зовсім добре на морі, то все-таки від такого гойдання корабля робило ся мені недобре, особливо, коли то було рано і я ще нічого не їв.

Може й то була причина — а може й вигляд острова з його сумно-сірими лісами та дикими скалами і гук зашнених філь, що розбивали ся об стрімкі береги. Як би й не було, наслідки були ті самі: хоч сонце стояло тепер високо на небі і добре припікало, хоч птиці довкола нас ловили рибу і кричали, та хоч по такій довгій дорозі на морі повинен би кождий бути рад з того, що може знову стати на землі, мені таки зовсім не стало відваги і від того першого погляду стала мені ненависною навіть сама згадка про острів з закопаними скарбами.

Того дня ждала нас нудна робота. Позаяк не було ні найменшого вітру, мусіли ми спустити лодки на воду і посідати до них та тягнути кбрабель яких три або чотири (англійські) милі*) довкола кінця острова у вузкій в'їзд, яким запливало ся до пристані поза кістяковим островом. Я присів ся добровільно до матрозів в одній лодці, хоч по правді мене там не було потреба. Спека була страшенна, а матрози як скажені відказували на ту роботу. В моїй лодці був Андерзон старшим; але він замість других успокоювати та здержувати, ще й сам відказував та кляв так само голосно як і найгірші з них.

— Щастє ще — казав він — що того вічно не буде.

Я уважав те за дуже злий знак, бо моряки аж до того дня новняли радо і охотно свій обовязок. Але видко, що на вид острова позабули на всякий послух.

Через цілий той час стояв довгий Джек коло керманіча і показував йому дорігу та учив його. Він знав в'їзд так добре як свою долоню і на хвильку не призадумував ся коли той чоловік, що на переді оловяною кулею мрив глибину води, всюди знайшов глущу воду, як була зазначена на карті. Ми затягнули корабель аж на те місце, де на карті був нарисований якор, значить ся, третину милі від головного острова на однім боці а кістякового острова на другім, і там станули. Сподом моря був чистий пісок. Коли забре-

*) Англійська миля = 1.600 метрів.

нів спущений якор, злетіли сполошені величезні стада птиць, але не більше як за пів мінuti посідали знов на дерева і знов настала глибока тишина.

Довкола пристані була земля вкрита лісом, а в часі припливу моря доходила вода аж до самих дерев. В глибині по найбільшій частині рівного побережжя підіймалися горби майже півколесом. Дві маленькі річки, а ліпше сказавши два багна, вливали свою воду до сього ставу, як по правді треба би було пристань назвати, а хаші недалеко устя світилися якимсь підозрілим блиском. З корабля не було видно ні хати ні огорожі, і як би нам карта була того не показала, то ми були би гадали, що ми перші люди, котрі тут знайшли пристань, від коли остров островом.

Ані найменший вітерець не звіявся і лиш чути було, як гуділи філі, що на якої пів милі подальше розбивалися об скалисті береги. Понад нашою пристанню уносився якийсь свого рода запах — ніби як від струпішілих пнів і гнилого листя. Я добачив, як доктор рознюхувався у воздуху, ніби той, що хоче знати, чи може яйце не свіже.

— Не знаю — сказав він — як стоїть діло зі скарбами, але я би дав свою перуку на заклад, що тут панує гнила пропасниця.

Коли вже поведіння матрозів в лодці могло занепокоїти, то воно таки прибрало вже небезпечний вид, коли вони вернули на корабель. Поклалися громадками на покладі і відворкували приймаючи з грізними мінами найнезначніші прикази і сповняли їх з очевидним опором. Той стан перенісся був навіть на вірних моряків, бо не було й одного матроза, котрий би був дав добрий примір. Ворохобня як туча повисла була понад нашими головами.

Ми з каюти були не самі одні, що тізнали важність і небезпечність положення. Довгий Джек ходив неутомимо від одної громадки до другої, промавляв невдоволеним до серця і сам про себе давав примір як не можна красший. Він, так сказати би, аж над силу, показував ся услужливим і чемним та до кожного усміхався. Скоро дано який приказ, то Джек з своєю кулею був певно перший, котрий схопився і весело відповів „Ау, Ау, Sir!“ А коли не було ніякої роботи, то він співав одну пісню по другій, як щоби тим покрити невдоволення других.

Зі всіх недобрих ознак того злого пополудня робило найгірше вражіння те службисте поведене довгого Джека.

Ми стали радити раду в каюті.

— Сер — казав капітан — коли додам ще один однісенький приказ, то в тій хвилі вся залага кине ся на нас. Річ така: Коли хтось відповість мені по простацьки, то і я йому так само відповім і так зачне ся танець. Коли не відповім, то Зільвер набере підозріння і знов танець готовий. В сій хвилі знаю лиш одного чоловіка, на котрого би ми могли спустити ся.

— А той єсть? — спитав сквайр.

— Зільвер, сер — відповів капітан — йому так само дуже о те розходить ся, щоби не допустити до бунту. Они, що правда, злі на нього, але він їм то вибе з го́лови, скоро лиш буде мати нагоду до того. Я предкладаю длятого, щоби йому дати таку нагоду. Пустім людий по полудні на сушу. Підуть всі, ну, то добре, будемо старати ся боронити корабель від них; не підуть, то будемо боронити каюту, а Бог нехай праведним помагає. Коли же лиш кількох піде, то я ручу за те, що Зільвер приведе їх назад на корабель такими як ягнятка.

Предло́женне капітана подобало ся загально. Всі вірні моряки дістали понабивані пістолети, а Гунтер, Джуйс і Рідрус, котрим ми аж тепер звірили ся, прийняли сю вість спокійнійше, чим ми того сподівали ся. Відтак вийшов капітан на поклад і так промовив:

— Хлопці — сказав він — ми сього дня таки добре напруїли ся і всі потомлені та знеохочені. Прогулька на сушу не зашкодить длятого нікому, тим більше, що лодки ще у воді. Беріть же гі́ги*) і хто лиш має охоту, нехай іде на ціле пополудне на сушу. Вистріл з пушки на пів години перед заходом сонця дасть знак, що треба вертати.

Тоті дурнуваті людиська, здаєть ся, гадали, що будуть таки бродити в золоті та сріблї, скоро лиш вийдуть на острів, бо в одній хвили щезло їх невдоволенне і они всі як один крикнули: „гурра“, так, що аж від

*) Слово англійске (gig, в множині gigs) значить: „фуркальце“, „мала лодка“ (котрою вода крутить як фуркальцем),

якогось подальшого горба поніс ся відгомін, і цілі стада птиць знбву сполошили ся та позлітали в гору.

Капітан був за мудрий, як щоби лізти людям у дорогу, і за хвильку вже не було його видко на покладі, де тепер Зільвер обняв провід в прогульці. Капітан мудро зробив, бо коли би був ще довше остав ся на покладі, не міг би був удавати, що нічого не знає. Було преці ясне як сонце, що Зільвер обняв провід і мав діло з дуже завзятими і упертими людьми. Вірні матрози — а показало ся зараз, що були й такі — мусіли-б хиба бути дуже дурні, коли, що було імовірнійше, не попусував усіх „рук“ злий примір проводирів бунту, — лиш одних більше а других менше. Можна собі таки зовсім добре і те подумати, що деякі, котрі з природи були чесні, не хотіли і дальше поступати по тій дорозі, на котру вступили. Бо то преці не всьо одно, не хотіти брати ся до роботи і відворкувати, а ловити кораблі і позбавляти життя невинних людей.

Наконець зібрало ся товариство. Шість моряків мало лишити ся на кораблі а прочих тринайцять, вчисляючи в те й Зільвера, почали перевозити ся.

В тій хвили прийшла мені перша гадка, котра так багато причинила ся до нашого урятовання. Позаяк Зільвер лишив на кораблі шістьох людей, було ясно як на долоні, що наша партія не могла би була опанувати корабель, з другої же сторони здавало ся мені, що каютова партія обійде ся зовсім добре без мене. В одній хвилі спустив ся я по линві на найблизшу лодку, та присів там з переду коло вітрила і таки зараз поплив.

З веслярів ніхто не зважав на мене. Але Зільвер з другої лодки слідив бистрим оком за мною, та спитав голосно, чи нема там і мене. Від сеї хвилі став я вже жалувати того, що вибрав ся також на остров.

Моряки старали ся одні навперідь других доплисти чим скорше до берега. А що лодка, в котрій я сидів, відплила була трохи скорше, то відбила ся далеко від других, а Зільвер був ще яких сто кроків поза нами, коли ми плили вже під дерева над водою — нагода, з котрої я скористав, бо вхопив ся за галузу, та в одній хвили сховав ся в найблизшій гушавині.

— Джім, Джім! — чув я, як Зільвер кликав за мною.

Але я, розумієть ся, був глухий на те кликаннє і біг, та перескакував або схиляв ся, та перебирав ся через гущавину, що рав дальше, куди мене очи вели, аж остаточно ногам не стало вже сили і я не міг бічи дальше.

ГЛАВА ЧОТИРНАЙЦЯТА.

Перший удар.

Мені стало якось веселійше від того, що я догому Джекови зробив збитка, і я почав тепер цікаво розглядати ся по незнаному мені острові.

Я перейшов був через якусь млаковину, зарослу вербами, очеретом, та якимись дивними заграничними ростинами, та опинив ся на краю валоватої, піском вкритої землі, що тягнула ся може на милю далеко, а на котрій росло кілька піній і багато малих деревець, подібних до дубини, але з ясним листем як у верб. В глибині тої рівнини був горб з двома дивними скалистими шпилями, що світили ся в сонці.

Перший раз почув я радість того, хто відкриває незнані землі. На острові не було людей, мої корабельні товариші остали ся були позаду, а в стороні передомною жили лиш німі звірять і птиці. Я ішов попід дерева то в одну сторону, то в другу. Тут і там побачив я якісь величезні, незнані мені цвіти, тут і там побачив я якусь гадину, ба одна на краю якоїсь скали підняла була голову і коли мене побачила, зашипіла якось так, як шипить фуркацьце, коли крутить ся. Мені й на гадку не прийшло, що то одна із найідовитших та що той її шипіт то славне тараханє, від чого та гадюка й називає ся тарахавцем.

Відтак я зайшов у гущавину, з тих низьких, подібних до дубини деревець — вони, як я пізнійше довідав ся, називають ся жистяками*) — що росли в пісках як ожини, і мали дивно посплітані галузки, а листе таке густе одно на другім як гонтовий дах. Та гущавина ставала щораз ширша і тягнула ся від вершка

*) Деревце з того рода, що кипариси або туї, плекані у нас на городях.

якогось пісковатого горба аж понад сам край широко-го, очеретом зарослого багна, через котре перепливали річка, що впадала до пристані. Від великої спеки піднімалася з багна пара, крізь котру вершок горба „дальновіда“ було лиш невиразно видко.

Але зараз щось зашелестіло в очереті. Злетіла одна дика качка і заквакала, за нею друга, а відтак підняла ся ціла хмара сполошених птиць та криком наповнила воздух понад багном. Я зараз собі погадав, що то підходить котрийсь з моїх корабельних товаришів берегом здовж багна, та й не помилив ся, бо зараз по тім зачув я зразу з далека і длятого тихий людський голос, котрий опісля, чим довше я надслухував, ставав що раз виразнійшим і приближав ся.

Ся обставина наповнила мене таким страхом, що я заліз під найблизший жестяк і сидів там так тихенько як миш у дучці та чекав, що то дальше буде.

Відповів другий голос, а відтак перший голос, — а то був Зільверів, як я те зараз пізнав — завів довшу бесіду, котру тамтой лиш деколи переривав короткими словами. По голосі було пізнати, що они живо, ба, майже пристрасно говори ти з собою, але я не міг ані слова зрозуміти.

Наконець, видко, договорили до кінця та посідали собі; бо не лиш не підходили близше, але й птиці стали спокійнійші та спустили ся знову на своє місце в багні.

Аж тепер прийшло мені на гадку, що я занедбав свій обовязок та що я, коли вже на стільки не мав розуму, що вибрав ся з тими злодюгами на острів, повинен бодай старати ся підслухати їх нараду, отже я старав ся підсунути ся до них попід дерева так близько, як лиш було можна.

Те місце, де вони були, виміркував я досить докладно не лиш по їх голосі, а е й по тім, що понад ними літали неспокоїно ще кілька сполошених птиць.

Посуваючись на ногах і руках, ліз я до них поволеньки і осторожно, аж накінець дістав ся на таке місце, звідки було добре видко маленьку зелену долинку коло багна, зарослу деревами. Там побачив я довгого Джека, як він поважно розмавляв щось з другим матрозом.

Промінне сонця падало просто на них. Зільвер як раз здіймив був капелюх і кинув його коло себе на траву і своїм великим білявим лицём, покритим грубими каплями поту обернув ся просто до тамтого другого, як би його закликав.

— Маате — казав він — я лиш длятого з тобою говорю, бо дійсно маю велике довіре до тебе, можеш мені вірити. Як би я не прилип до тебе як смола, то я би тут не балакав з тобою та не остерігав тебе. Тепер вже за пізно і годі завернутись. Я говорю те лиш длятого, що хотів би уратувати тобі твоє горло, і коли би то котрийсь із тих різунів чув, то дістало сяб й мені. Правду кажу, Томе, чи може ні?

— Чуєте, Зільвер — відозвав ся тамтой другий — а я доглянув, що він був не лиш цілий червоний на лиці, але що й говорив так охриплим голосом як ворона, а голос його дрожав як хитлива линва — чуєте Зільвер — говорив він — ви старі і чесні, а бодай за такого вас уважають, ви маєте гроші, чого старі моряки по більшій части не мають, ви й хоробрі, коли я в тім не дуже помиляю ся. І ви хочете вмовити в мене, що ви хочете дійсно стати до спілки з тою зволочию? Ви те не по щирості кажете. Як ось тут Бог над нами мене видить, так по тій правді кажу вам, що я волів би мою руку стратити, коли не буду знову робити, що до мене належить. —

Нараз щось зашелестіло і він урвав бесіду у сьому місці. Ледви що я знайшов тут одного вірного матроза, як вже мав дістати вість і о другім. Зовсім несподівано почула ся в тій стороні як багно, якась суперечка, а за нею страшний предовгий крик. Може яких двацять разів поніс ся відгомін від скал „дальновіда“, ціле стадо водяних птиць злетіло знову, що аж темно від них зробило ся, і наробили великого шуму. Але підчас коли мені здавало ся, що я все чую той смертельний крик, настала знов глибока тишина і ще лиш шум злітаючих на свої гнізда птиць та далекий гук филь, що били об скали, переривав пополудневий спокій.

На той крик схопив ся Том, як той кінь, що його стиснуть острогами, а Зільвер навіть не рушив ся. Спершись легко на свою кулю, стояв в тому місці, де був, та споглядав на свого товариша як та гадина, що хоче кинути ся на свою жертву.

— Джеку! — відозвав ся моряк і наставив йому свою руку при тім.

— Проч з рукою! — крикнув Зільвер і відскочив взад так борзо і зручно як який гімнастик.

— Як собі хочете, Джеку Зільвере — сказав та той. — Те лиш показує вашу нечисту совість, коли ви мене боїте ся. Але Бога ради скажіть мені, що значить той крик?

— Той крик? — відозвав ся Зільвер усміхаючись, а при цьому ще більше як перед тим мав ся на осторожності, бо очи йому, що в його великій голові виглядали як головки від шпильок, засвітили ся мов кусники скла. — Той крик? То, видко, ніхто инший не крикнув лиш Алян.

При сих словах бідний Том випростував ся, як який герой.

— Алян! — сказав він — коли так, то нехай Господь Бог змилосердить ся над душею чесного моряка! А що до вас, Джеку, то ви були довго моїм маатом, але тепер вже ним не єсьте. А хоч би я мав як пес згинуту, то згину, сповняючи свій обовязок. Ви убили Аяна, може ні? Убийте і мене, коли можете. Я ставлю ся до вас!

Сказавши те відважний чоловічисько відвернув ся від кухаря і пустив ся як до берега. Та не судило ся йому йти далеко. Джек Зільвер крикнув голосно і зловив ся за якусь гиляку, вхопив свою кулю та пустив нею по воздуху як би яким ратищем. Она поцілила бідного Тома з страшенною силою саме в хребет межі лопатками. Він здоймив руки в гору, застогнав голосно і повалив ся на землю.

Чи він його сильно чи лиш слабо зранив, не дасть ся сказати. Але здаєть ся, судячи по тім, як від удару аж щось затріщало, то він йому на місці хребет зломив Том вже не двигнув ся. В одній хвилі, навіть без ноги і кулі, так зручно як малпа, станув Зільвер над ним і два рази вбив у безборонне тіло свій ніж аж по саму колодку. З моєї кривки міг я добре чути, як він сопів, коли пробивав ножем.

Я не знаю, що то значить зімліти, але те знаю. що в найблизших хвилях по тім усе як би в якійсь мраці крутило ся довкола мене: Зільвер і птиці і горб „дальновид“. До того ще й гуділо мені в ушах та

дзвонило, як би якісь дзвони і як би багато людей кричало.

Коли я відтак знову опам'ятовувався, мав вже той лютий звір свою кулю під пахою і капелюх на голові та удавав, як би нічого не сталося. Том як довгий лежав неживий перед ним на мураві, але убійника те ані трошки не тронуло, він холоднокрівно обтер свій закровавлений ніж об траву. Впрочім був такий самий як і перед тим, сонце все ще припікало немилосердно на паруюче багно та на високі вершки горбів, а мені й не хотілося вірити, що на хвильку перед тим докрано дійсного убійства, що в моїх очах сталося лютою жертвою життя одного чоловіка.

Джек сягнув тепер рукою до кишені, виймив свиставку і дав нею кілька разів різні знаки, котрі понеслися далеко по розпаленім воздуху. Я, розуміючись, не знав, що на тих знаках, але мене взяв страх від них. По них могло збігтися кількох людей і вони би могли мене відкрити. Вони убили вже двох матрозів, а по Томові і Алянві могла би прийшла черга і на мене.

Я зараз уступився з того місця, де досі укривався, та поліз так борзо і так тихенько, як лиш було можна, в ту частину ліса, де не було вже такої гущавини. Коли я ще ліз, чув я, як старий буканір перекликався зі своїми товаришами і як вони відтак виталися, а небезпечність, у якій я тепер находився, додала мені крил. Скоро лиш видобувся з гущавини, став я бігти, як ще ніколи перед тим у моєму житті; навіть і не зважав, куди біжу, бо мені всього одно було, куди, щоби лиш як найдалше втечи від убійників. Коли я так тікав, брав мене що раз більший страх, і я мало що з розуму не зійшов.

Та й дійсно! Хибаж я не був вже зовсім пропавший? Бо й якже було мені вертати назад до людей, колиб дано пушкою знак, та йти поміж тих чортів, на руках котрих не засохла ще була лише що пролита кров? Хибаж перший ліпший з них, що би мене побачив, не був би мені скрутив в'язів як тому голубцеві? Або може не досить було того, що мене не було на кораблі, щоби вони побоювалися, що я знаю про всім і зраджу їх? Мені здавалося, що я вже пропав. Бувай здорова „Гіспаніоле“ та бувайте здорові і ви сквай-

ре, докторе і капітане! Мені не оставало ся нічого иншого, як лиш згинути з голоду або з рук бунтівників.

Тимчасом я ані не приставав, ані навіть не оглядав ся, лиш усе біг, що раз дальше, аж опинив ся при споді малого горба з двома шпилями. Жистяки росли тут трохи рідше і своїм обємом та ростом виглядали вже скорше на лісові дерева. Поміж ними було розкинених і кілька піній, пятьдесять до сімдесять стіп високих. Тут на горі був і свіжіший воздух як там на долині коло багна.

ГЛАВА ПЯТНАЙЦЯТА.

Пан острова.

З каменистого і тут досить спадистого узбіча горба посипав ся град дрібних камінців і зі свистом спадав між дерева. Мимо волі глянув я в ту сторону і побачив, як щось чим скорше скочило за пень сосни. Що то було, медвідь, чоловік, чи малпа, я не міг ніяк розпізнати. Тільки й видів я, що то було щось чорне та кудлате. Я так того перепудив ся, що й забув на те, що мені треба тікати.

Мені здавало ся, що тепер вже нікуди мені тікати, бо з обох боків небезпечно, позаду убійники, а переді мною отсе чатуюче сотворінне, яке годі описати. Я вже й волів звісну небезпечність, як ту незвісну. В порівнанню з сим лісним сотворіннем навіть сам Зільвер здавав ся мені не так страшним; отже я завернув назад та оглядаючись добре поза себе, пустив ся назад як до лодий.

Те сотворінне показало ся знову та колючи далеко, стало гонити за мною. Я вже був добре втомив ся, але хоч би був ще й при свіжих силах, так як рано, то таки не був би видержав з тим жвавим противником. Як яка дика звірина гнало ся те сотворінне скоками від дерева до дерева за мною, а хоч бігло так як чоловік на двох ногах, тō все-таки хияло ся аж майже до самої землі. А що то був чоловік, годі було мені вже довше сумнівати ся.

Мені пригадали ся тепер всі оповідання про людоїдів, які я колись чув. Я мало що вже не кликав о поміч. Але те саме вже, що те був чоловік, хоч ди-

кий, трохи мене успокоїло і в міру того страх перед Зільвером ставав знову щораз більшим. Я ддятого пристанув і почав роздумувати, як і куди би мені найліпше тікати, та зараз пригадав собі і на мій пістолет. Знаючи, що маю чим боронити ся, набрав я нової відваги і обернув ся до того чоловіка з острова, та відважно пустив ся до нього.

Він тимчасом сховав ся був поза яексь инше дерево, але тепер знов став іти до мене, і пристанув, вернув ся назад, підходив знову ближе, і наконець, на моє диво і немалий страх, кинув ся переді мною на коліна і притім зложив руки та підніс їх у гору, як би чогось благав.

На такий вид я станув.

— Ти хто? — питаю.

— Бен Гун — відповів він — а його голос був такий охриплий і потяжкий як від заржавілого замка. — Я бідний Бен Гун і вже цілих три роки не промовив ані словечка до якоїсь християнської людини.

Тепер я придивив ся, що він такий самий білий як і я і з лица навіть досить людяний. Тіло на нїм, де не було вкрите, стало в д сонця зовсім чорне, навіть і зуби були чорні, а його сині очи при так чорнім лиці виглядали якось дуже дивно. Зі всіх жебраків, яких я коли видів, або яких міг собі уявити, був він що до одежі найбільшим лахолатником. Мав на собі шмати із старих корабельних міхів та старого вітрильного полотна, позчіплювані та позвязувані всілякими можливими способами, мідяними гузиками, корою з дерева, ликом і колючками або мотузєм мачаним у дэгтю. Старий ремінний черес, вибиваний мосяжною бляхою, був ще однісеньким предметом з його одежі, що держав ся на нїм ще цілий.

— Три роки! — відозвав ся. — А хиба ж ти розбив ся з кораблем?

— Ні, маате — відповів він — мене тут покинули.

Я чув о тій страшній карі, яка була в звичаю межі буканірами, що злочинцеві давали трохи пороху і куль та покидали його відтак на якомусь далекому і пустому острові.

— Три роки тому, як мене тут покинули — говорив він дальше — і я за той час живив ся козами, ягодами та устрицями. Чоловік, де би й не було, може

дати собі раду. Але, маате, мені хочеться християнської поживи. Може ти маєш случайно кусник сира при собі? Ні, не маєш? Кілько то разів мені вже сир снівся, а пробуджуся, то виджу, що я все ще тут.

— Скоро я знову дістануся на корабель — сказав я — то будеш їсти сир цілими фунтами.

Через цілий час він обмацював матерію моєї одежі, гладив мене по руках, оглядав чоботи, та тішився як мала дитина, що видить знову якогось чоловіка. Але по моїх словах видивився якимось хитро здивований на мене.

— Кажеш, скоро дістанешся на корабель? — повторив він. А хтож би тобі сього боронив?

— Певно, що не ти — відповів я.

— Правду кажеш — крикнув він. — Ну, маате, а тобі як на ім'я?

— Джім — сказав я йому.

— Джім, Джім — повторив він очевидно вдоволений. — Оттак, Джіме, я був такий розпусний, що тобі би аж соромно було слухати. Коли дивишся на мене, то й не погадав би, що я мав колись побожну матір. Може ні?

— Дійсно — відповів я — того в самім ділі не видно по тобі.

— А преці те правда — сказав він. — Я мав дуже побожну матір та й сам був чесним, побожним, молодцем. А тепер ось що з мене. Зачалося від гри о один феник, але на тім не скінчилося і сталося все так, як мені моя мати, та побожна душечка наперед заповідала. Але дякую Богу, що мене туди завів. Я тут на сьому пустому острові багато передумав та й знову став побожним. Руму вже й не покушаю, хиба лиш от так за наперсток випю на щастє при першій нагоді. Стану знов побожним чоловіком, бо вже знаю, як до того взятися. А знаєш, Джіме — і він глянув при тім хитро на мене та шепнув — я богач.

Я був певний, що той бідачесько зійшов з розуму на самоті, тим більше, що він те ще й повторив дивним голосом:

— Богач! Богач! Джіме. Будеш колись благословити той день, коли ти мене стрітив. Зроблю з тебе чоловіка, Джіме, даю тобі слово чести.

Нараз він чогось захмурился, вхопив мене мов би кліщами за руку і грозячи підніс один палець до гори.

— Ну, Джіме, скажи правду спитав він. — Чи ти не з Флінтового корабля?

Мені прийшла тепер щаслива гадка. Я погадав собі, що він буде моїм союзником і я відповів :

— Ні, то не Флінтів корабель, Флінт помер. Але на наше нещастє єсть на корабли чотирох з Флінтової ватаги.

— А може й той, що ходить на кулі? сказав він зі страхом.

— Зільвер? — питаю.

— Ага, Зільвер! — відповів він — він так називаєть ся.

— Він кухарем на корабли і проводирем бунту.

Він все ще держав мене за руку а при сих словах стиснув ще сильнійше.

— Коли довгий Джек вислав тебе за мною, то мені хіба копати вже собі могилу. А чи знаєш, де ти?

Я уложив був собі цілий плян і розповів йому цілу історію нашої подорожи та й прикре положенне, в якому ми знаходили ся, а він слухав мене дуже цікаво.

— З тебе добра людина, Джіме, сказав він — і ви попали ся в погану матню. Але спустіть ся на Бен Гунна, він вам поможе. А як ти гадаєш, чи сквайр буде знати ся на річи, коли я йому поможу.

Я сказав йому, що не можна собі подумати ліпшого чоловіка, як сквайр.

— То все добре — сказав на то Бен Гун — але мені би не хотіло ся стати воротарем, або носити на собі ліберію. У мене ось що на думці; чи він виплатив би мені із скарбу, котрий так, як би вже й мій, тисяч фунтів?

— Зовсім певно виплатив би — сказав я. Впрочім дістали би всі моряки з тих скарбів, які би ми відшукали, свою пайку.

— А взяв би він мене з собою до Англії? — додав він і подивив ся знову хитро.

— Розумієть ся — відповів я. — Сквайр чоловік чесний. А впрочім і треба би скріпити нашу залогу, скоро би ми позбули ся тамтих других.

— То правда — відповів він і став трохи веселійшим.

— Я тобі тепер щось розкажу, але ані словечком більше, як лиш що потреба: Я був на Флінтовому кораблі, коли він разом з шістьома здоровенними моряками закопав скарб. Мусіли цілий тиждень працювати, підчас коли ми на старій „Фоці“ плавали близько берега. Одного красною дня дано знак і Флінт вернув сам один на малій лодці, а голову мав обв'язану синьою лентою. Він виглядав блідий як труп, але — уважай добре — вернув сам один, тамтих шістьох всіх убив і закопав. Як він те зробив, остало для нас всіх на кораблі загадкою. Мусіла то бути люта борба, а він — подумай собі — сам один проти шістьох! Біль Бонес, що був керманичем, і довгий Джек питали його, де він скарб закопав, а він ось що їм сказав: Ідїть самі на острів і лишїть ся там, коли хочете, але корабель мусить мені ще більше роздобути.

— Три роки тому назад приплив я був на іншій кораблі близько сего острова та кажу: Хлопці, там єсть Флінтів скарб закопаний, ходім та пошукаймо. Капітан не хотїв тогд̄ й слухати, але остаточно послухав і причалив до берега. Дванайцять днів шукали вони і з кожним днем брала їх більша злість, аж одного дня вернули всі на корабель. А ти Беняміне Гуне — сказали мені — маєш тут мушкет, рискаль і сокиру та лишай ся на острові і шукай для себе Флінтових грошей.

— От я вже й три роки тут та ще ані разу не попоїв по християнськи. Подивись лиш добре на мене. Чи так виглядаю, як той що коло щогли? Ні, кажеш. А я кажу, що й ніколи не був таким.

При тім зиркнув він на мене з під ока і злегка штуркнув під груди та говорив дальше.

— Отже скажеш сквайрови те, що я тобі кажу: Через три роки був він паном сього острова, чи була слота чи погода. Часом (так скажеш) молив ся, а часом згадував собі свою стару матір, чи жиє ще вона. Але більшу часть свого часу (а то важна річ, щоби ти йому так сказав) займав ся він чимсь іншим. А відтак штуркнеш його ось так, як я тепер тебе.

І він знов штуркнув мене під ребра, як того, котрому хтось зі всім звиряє ся.

— А відтак скажеш йому: Гун єсть добрим чоловіком і має далеко більше — не забудь того, — далеко більше довіря до чоловіка благороднього роду, як до тих, що гонять за щастем, до яких і він належав.

— То все добре і красно — сказав я, — але я твоєї бесіди зовсім не зрозумів. А впрочім то й байдуже, бо я не знаю, як дістати ся знову на корабель.

— Ага, відозвав ся він — то в тім ціле лихò? Ну, то я тобі поможу. Я сам отсими руками зробив собі лодку і она там схована під онтою білою скалою. У найгіршому случаї спробуємо щастя, коли змеркнеть ся. Але чуєш, а то що?

В тій хвилі, бачите, поніс ся гук від вистрілу з пушки по цілому острові, хоч то було ще на годину а може й дві перед заходом сонця.

— Завела ся вже борба — крикнув я. — Ходи зі мною.

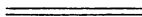
І я, забувши на страх, пустив ся бічи до пристані, а той чоловік в козячих кожах біг без великого труду коло мене.

— На ліво, на ліво — казав він — держись все на ліво, друже! А все попід дерева! Онтам убив я першу козу, але вони вже там не приходять, бо боять ся Бен Гуна. А онтам єсть кладовище. Я часом заходжу туди, коли гадаю, що то неділя, та молю ся, хоч там нема каплички і я навіть біблії не маю.

Так говорив він заєдно, коли ми бігли, хоч я до нього і не відзивав ся.

За якусь хвилю по вистрілі з пушки чути було, як стрілили з мушкету.

Ще хвиля і нараз побачив я, що може на чверть милі від мене понад якимись корчами повіває хоругва.

ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТА.

Хата з кругляків.

ГЛАВА СІМНАЙЦЯТА.

Дальше розказує доктор: Як вони покинули корабель.

Було може пів до другої, коли обі лоді „Гіспаніолі“ відплили до острова. Капітан, сквайр і я зробили в каюті раду. Як би був показав ся лиш найменший знак, то ми були би кинули ся на тих шістьох бунтівників, що остали ся на кораблі, були би відрізали ланву від якоря, а відтак були би пустили ся на отверте море. Але не було вітру, а щоби наше невідрадне положенне ще погіршити, приніс нам Гунтер вість, що Джім Гакінс вліз потайком до одної лодки та поплив з тамтими другими на острів.

Ми ані на хвильку не сумнівали ся о Джімі Гакінсі, але ми не були спокійні про його безпечність. При тім недобрім настрою, в яким знаходили ся наші люди, ми дуже сумнівали ся, чи ще коли побачимо того хлопця. Смола формально топила ся в шпарах, а в тім місці так якось погано заносило, що я мало не розхорував ся. Коли де були у воздуху пропасниця і червінка, то певно в сій паскудній пристані. Тоті шість драбів сиділи під кришею з вітрила на передному кінці корабля та воркотіли. Там коло берега саме при устю ріки виділи ми добре причіплені лодки, в котрих сиділо по

по одному чоловікові. Один з них посвистував собі звісну пісню: „Ліллібуллєро“.

Годі вже було висидіти так без ніякої роботи. Ми постановили даятго, щоби Гунтер і я сіли в йолду *) та поїхали на сушу розвідати ся.

Позаяк гіги стояли на право від нас, то Гунтер і я пустились якраз в ту сторону, де на карті була назначена хата з кругляків. Ті оба, що лишили ся були на варті на лодках, видко, дуже занепокоїли ся, коли нас побачили, і я видів, як тота чесна пара зачала розмовляти і чогось живо розкладати руками. Було би може стало ся інакше, як би вони були пішли звідтам і дали Зільверові знати, що ми ідемо. Але видко, що они мали такий наказ і даятого ані не рушили ся, лиш сиділи в лодках та зачали знову виспівувати: „Ліллібуллєро“.

Беріг робив тут малий закрут, задля чого я так покермував, що ми заплили поза нього, і гігів не було видко, ще заким ми причалили до берега. Я вискочив, і накинувши велику шовкову хусточку на капелюх від спеки та взявши пістолети в обі руки, пустив ся бігцем.

Я ще не зробив сто кроків, як вже й опинив ся перед хатою з кругляків, котрої подаю тут короткий опис:

Майже на самім вершку якогось горба впливала з жерела свіжа водиця. Отже на тім горбі, обнимаючи жерело, була сильна хата з кругляків, в якій могло помістити ся що найменше сорок до пятьдесять осіб, а з кожного боку були в ній отвори до стріляння з мушкетів. Довкола хати, досить далеко, був ліс вирубаний і стояв частокіл на сяжень високий, без дверей або якогонебудь отвору — за масивний, щоби його без великого труду можна було розвалити, а з другої знов сторони за отвертий, щоби за ним могли крити ся ті, що його би облягали — от і ціла кріпость. Люди в тій хаті могли би мати значну перевагу над тими, що їх би облягали. Вони могли би стояти там спокійно і безпечно та стріляти до своїх противників як до куропатв. Забсмотрені достаточо в поживу і маючись

*) Jolly = boat — джоллі бот, по німецьки Jolle — йолла, найменша лодка зпоміж тих, які суть звичайно на більших кораблях.

на бачності, могли вони тут держати ся і проти цілого полку.

Особливо жерело мене тут надило. Бо хоч ми в каюті „Гіспаніолі“ мали подостатком збруї і муніції, всякої ласої поживи та напйтків, то таки не мали води, а то річ найважнійша. Я ще думав про те, коли далеко по цілому острові поніс ся крик смерти якогось чоловіка. Хоч я придивив ся ріжним видам смерти на побоєвищах — я був, бачите, вояком під командою Йо-го королівської Величності князя Кумберлендського та й був ранений у битві під Фонтноа — а все таки забив мені живчик як би в горячці.

— То Джіма Гакінса убили — така була моя перша гадка.

Таки те щось варта бути доктором. У нашому званні треба борзо ділати. Отже я й зараз рішив ся, і не тратячи часу, вернув до берега та скочив до йоллі. На щастє умів Гунтер добре робити веслом. Чайка пігнала стрілою по воді і ми борзо доплили до шунера та й за хвильку станули на ньому.

— Онтой чоловік — сказав капітан Смолет, показуючи на одного з товаришів Гемуса — ще не дуже зіпсований. Він мало що не зімлів, коли почув той крик! Треба лиш маленької нагоди, а він пристане до нас.

Я розповів капітанові мій плян, і ми відтак розваживши його добре, взялись виконати його.

Старий Рідрус мусів станути собі з трома чи чотирома набитими мушкетами і з матерацом, призначеним для безпеки його особи, в критих сінях межи каютою а поміщеннем для залогі. Гунтер підплив тимчасом під вікно на позадному кінці корабля, а Джуїс і я наклали на лодку пороху, мушкетів, міхів з сухарями, бочівок з маринованим мясом, бочівку коняку і мою неоцінену скринку з ліками.

Сквайр і капітан стояли за той час на покладі, а сей послідний закликав теслю, котрого можна було уважати за проводира тих ворохобників, що остали ся на кораблі.

— Мастер Гендс — сказав він — як видите, ми оба маємо кождий по парі набитих пістолетів в руці. Скоро би котрийсь з вас шістьох дав хоч би найменший знак, то зараз застрілимо вас на місці.

Они таки добре напудили ся та по короткій нараді побігли сходами в долину, без сумніву в тій цілі, щоби зайти нас з заду. Але побачили, що там стоїть Рідрус з набитими рушницями, вернули ся зараз назад, а один з них заглядав осторожно поза угол від льожі.

— Вступи ся псе! — крикнув капітан.

Він борзенько відсунув голову і поки що ті боягузи не показали ся.

Тепер наклали ми на лодку такий набір, який лиш вона могла унести; Джуйс і я вилізли відтак вікном, спустили ся на лодку і з цілої сили стали робити веслами та поплили до берега.

Ся друга їзда була вже для тих, що стояли на варті, підозрілою; вони перестали знову посвистувати свою „ліллїбуллеро“, а один з них, як раз коли ми запливали поза малий клин, вискочив на беріг і щез. Мене таки аж брала охота змінити тепер свій плян та знищити їх лодки але я бояв ся, що Зільвер з своїми приклонниками міг би бути десь близько і dlatego не хотів такою смілістю поставити всьо на одну карту.

Ми вийшли на беріг у тому самому місці, що і перед тим, та почали безпроводно запровіянтовувати ту хату з кругляків. Набравши споро всього на себе, пустили ся ми перший раз туди та покидали наші припаси почерез частоколи. Підчас коли Джуйс з кількома набитими мушкетами лишив ся в хаті на варті, вернув Гунтер і я назад до йоллі та понабирали на себе запасів другий раз. Так робили ми не відпочиваючи, аж позносили весь набір, а відтак оба слуги лишили ся в тій хаті, а я поплив знову до „Гіспаніолі“.

Те, що ми зважились вдруге забирати провіянт, видає ся більшою смілістю, як вона була в самім ділі Ворохобники, що правда, були числом сильніші від нас, але ми за те були узброєні. Та й з тих людей на острові не мав ані один мушкета при собі, а заким би вони могли були підійти так близько, що були би нас засягнули кулями з пістолетів, то ми мабуть були хоч половину з них повистрілювали.

Сквайр, що тепер знову був такий самий як давніше, чекав у вікні на мене. Він привязав лодку, на котру ми в друге наклали набір так борзо, як би від того наше жите зависіло. Та й знову забрали ми ма-

ринованого мяса, пороху, сухарів, а до того ще по одному мушкетові і по одній шаблі для Сквайра, для мене і для капітана. Що ще лишило ся із зброї та пороху, покидали ми у воду, котра тут була на півтретя сяжня глибока, так, що ми виділи, як там в споді на піску світить ся до сонця блискуча сталь.

Тепер показав ся початок відпливу моря і корабель став крутити ся коло якоря. З тої сторони, де були оба гіги, чути було якусь розмову, а то нас переконало, що Джуйс і Гунтер ще безпечні, але то як раз наказувало нам спішити ся.

Рідрус уступив ся тепер із своїго становища та спустив ся до лодки, почім ми обіхали корабель, щоби ще забрати капітана і Смолета.

— Чуєте люди — сказав він — що вам кажу?

З льожі не відповідав ніхто.

— Я до вас говорю, Авраме Грею!

Все ще ніхто не відзивав ся.

— Грею — говорив пан Смолет трохи голоснійше — покидаю корабель і приказую вам іти за своїм капітаном. Я знаю, що з вас добрий чоловік та гадаю, що й другі не такі злі, як виглядають. Беру тепер годинник до руки і даю вам трийцять секунд часу, щоби ви прилучили ся до мене.

Настала перерва.

— Ходіть же, мій добрий чоловіче — говорив капітан дальше — не давайте так довго на себе чекати. З кожною секундою виставляю на небезпечність моє життє і життє моїх товаришів.

Аж ось почув ся крик, чути було, що настала бійка і Аврам вибіг з раною від ножа на лиці. Як той пес, на котрого свиснули, біг він до свого капітана.

— Я вже з вами, сер — сказав він.

В найближшій хвилі він і капітан спустили ся до лодки, а ми відтак зараз відчалили і взялись добре до весел.

Ми тепер позбули ся щасливо біди на кораблі, але ще не були на суші і в нашій хаті з кругляків.

ГЛАВА ВІСІМНАЙЦЯТА.

Доктор розповідає дальше: Остання їзда йоллі.

Ся пята їзда ріжнида ся значно від пōпередніх. Насамперед мале суденце, на котрім ми плили, мало занадто великий набір. Пять дорослих мужчин, з котрих три — Трелявні, Рідрус і капітан — звиш шість стіп високі творили вже самі собою більший тягар, як його судно могло унести. До того ще прийшов порох, мариноване мясо і міхи з сухарями. Лодка пішла так глибоко, що вода на позадньому кінці сягала по сам край. Кілька разів наплила таки й до лодки, а мої штани та поли від сурдута були таки вже добре намокли, заки ми уїхали ледви сто кроків.

Капітан розділив нас на лодці так, що ми держали рівновагу. Мимо того ми не важились і віддихати.

По друге настав був тепер відплив моря і сильна струя здіймаючи дрібонькі філі верх води, плила від заходу через кітлину, а відтак від полудня тим проливом, через котрий ми з рана плили. Але навіть і ті дрібонькі філі були небезпечні для нашого, повного набору судна; а вже найгіршим було, що струя, вихопила нас з дїброї дороги та віднесла дальше від того місця за пригірком острова, де ми виходили на беріг. Як би не те, що ми з цілої сили плили проти струї, то було би нас занесло до гігів, де кожної хвилі могли були з'явити ся розбишаки.

— Годї менї правити судном у ту сторону, як хата з круглякв — сказав я до капітана. Я сидів при кермі, а він і Рідрус робили веслами. — Струя пре раз у раз назад. Може би ви трохи сильнійше веслували?

— Не можна, бо лодка готова піти під воду — сказав він. — Мусите видержати, хоч і як вам трудно — видержати, поки струя не попустить.

— Та струя вже не така сильна, пане — відозвав зя пō хвили моряк Грей, що сидів на передньому кінці.

— Дякую вам, мій чоловіче — відповів я, як би межи нами нічо не було, бō ми всі умовили ся, обходити ся з ним як зі своїм.

— А пушка! — відозвав ся нараз капітан, і менї здавало ся, як би його голос змінив ся.

— Та й я вже о тім думав — сказав я, думаючи, що він побоюєть ся, щоби вони не схотіли стріляти в ту хату з кругляків. — Пушки не винесуть на острів, а хоч би й так, то не зможуть з нею перейти через ліси.

— Оберніть-но, ся докторе — сказав на те капітан.

Ми таки й зовсім забули на нашу дев'ятьфунтівку та побачили на наш страх, що тих п'ять злодюгів порали ся коло неї та здіймали з неї полотно, котрим она була вкрита. В тій же самій хвилі пригадало ся мені, що на кораблі лишили ся кулі і порох до пушок, та що ворохобники потребують лиш раз рубнути сокирою, щоби їх дістати в свої руки.

— Ізраїл був у Флінта пушкарем — сказав Грей охриплим голосом.

Небезпечності на упір плили ми просто до того місця, де виходило ся на беріг. Ми вже тепер відплили були так далеко від похвату струї, що лодка мимо того, що ми лиш слабо робили веслами, плила туди, куди ми хотіли, і я міг повернути нею просто до ціли. Але найгірше було те, що ми тепер були обернені до „Гіспаніолі“, не заднім кінцем, але широким боком і д'ятого наставили їй ціль, широку як ворота.

Я не лиш видів, але й чув, як Ізраїл Гендс, визначний своїм запитим лицем, котив наперед себе на покладі гарматню кулю.

— Хто з вас найліпший стрілець? — спитав капітан.

— А вжеж що ніхто инший як лиш пан Трелявні — сказав я на те.

— Пане Трелявні, а може би ви зробили нешкідливим якого з онтих злодюгів? Коли би можна, то Гендса — сказав капітан.

Трелявні ані на хвильку не стратив холодної крови. Став дуже старанно ціляти.

— Будьте осторожні з рушницею, сер — відозвав ся капітан — а ні, то ще затопите цілу лодку. Уважайте всі, щоби лодка не перевернула ся, коли він стрілить.

Сквайр підніс мушкет, ми перестали робити веслами і нахилили ся на другий бік, щоби держати рівновагу. Все було наперед так добре уложене, що ані капля води не дістала ся до лодки.

Они тимчасом наставили пушку, а Гендс, що стояв зпереду коло її отвору з дрючком до набивання, надавав ся найліпше до того, щоби в нього стріляти. Але ми не мали щастя, бо він якраз схилив ся в тій хвили, коли Трелявні стрілив, і куля свиснула понад ним та поцілила одного з тамтих чотирох.

На його крик відізвали ся не лиш його товариші на кораблі, але й багато голосів на острові, і я тепер побачив, як там зпоза дерев показали ся розбишаки і бігли до своїх лодий

— Гіги вже спущені — сказав я.

— Веслуйте тепер борзенько — відповів на те капітан — все одно, хоч би й лодка мала перевернути ся. Коли не допливемо до берега, то все пропало.

— Лиш на один гіг сїдають — додав я. — Залога другого хоче нас, видко, обійти і відтяти від звязи з хатою.

— Ізза тамтих других мене голова не болить — сказав на то капітан — моряки на суши не небезпечні, я бою ся лиш пушки. Скажіть нам, сквайре, скоро побачите люнту, щоби ми перестали веслувати.

Тимчасом ми, як на лодку з таким набором, плили досить борзо, і лиш дуже маленько набрало ся води до неї. Ми були вже дуже близько берега; ще треба було рушити яких трийцять або сорок разів веслами, і ми мусїли би були дістати ся на сушу. Гіга нам не треба було бояти ся; малий пригірок закривав вже його перед нашими очима. Відплив, що нас так дуже спиняв, направив тепер шкоду і здержував тепер наших противників. Лиш від одної пушки грозила небезпечність.

— Як би менї так можна — відозвав ся капітан — то я би станув та зробив ще одного з них нешкідливим.

Але вони очевидно хотїли за всяку ціну стрілити. Навіть і не подивили ся на упавшого товарища, хѳ він не погиб та старав ся всіма силами рушити ся з місця.

— Готов! — кликнув сквайр.

— Стійте! — відозвав ся на те капітан так борзо як би відгомін.

Рівночасно він і Рїдрус рушили веслами так сильно взад, що до лодки зачало зараз набирати ся води.

В тій же хвили роздав ся і гук вистрілу. Був то перший, який почув Джім, бо сквайрового вистрілу не було аж до нього чути. Куди полетіла куля, ніхто з нас не знав; але я гадаю, що вона полетіла високо понад нашими головами та що воздух затряс ся від того і так причинив ся до нашого нещастя.

Але сяк чи так, лодка стала тепер потопати та пішла під воду, яка була на три стопи глибока, причім я і капітан удержались таки просто на ногах, а тамті другі як довгі попадали у воду та виринули знову з неї і стали обтрясати ся як змочені пудлі.

О стільки нещастє не було велике. З людей ніхто не згинув і всі вибрили на беріг. Але за те всі наші припаси потонули, а що ще гірше, з наших п'ятох рушниць лишили ся нам лиш дві, котрі були ще до ужитку. Я, як би мені хтось шепнув, вхопив свою з колін і держав її високо понад головою. Капітан перевісив був свою через плече, а то, як чоловік розумний, замком до гори. Тамті три пішли разом з лодкою під воду.

Ми вже чули голоси в лісі здовж побережа, які що раз ближше до нас доходили. Нам зробило ся трохи лячно, бо поминувши ту небезпечність, у якій ми находили ся, що ставши ніби каліками, не зможемо ще й дістати ся до хати з кругляків, бо нас готові відтяти від неї, але й не були того певні, і то нас найбільше непокоїло, чи Гунтер і Джуйс взяли би ся добре до оборони, як би їх напало кількох розбишаків. На Гунтера можна було спустити ся, те ми знали, але Джуйс був в наших очах непевний. Він слуга чемний і на все уважний, умів добре чистити одіж та черевики, але не мав тих прикмет, які нам подобають ся у вояка.

Оттак зажурені брили ми так борзо як лиш могли до берега, а про нашу бідну йоллю, з котрою пропала половина наших припасів пороху і поживи, було нам уже байдуже.

ГЛАВА ВІСІМНАЙЦЯТА.

Доктор розповідає даліше: Кінець борби першого дня.

Ми бігли тепер так борзо, як лиш ноги могли нас нести впоперек через кусень того ліса, який відділяв нас від хати з кругляків, але й з кожним кроком підходили до нас щораз ближше глоси буканірів. Незадовго почули ми вже й шелест від їх кроків і трісканє ріща, яке они ломили роблячи собі дорогу крізь гушавину.

Я видів, що прийде до борби, та й глянув на свою рушницю.

— Капітане — сказав я — Трелявні стріляє найліпше. Дайте йому свою рушницю, бо його попсована.

Они заміняли ся за рушницї, а Трелявні станув на хвильку так само мовчаливо і холоднокровно як з початку пригоди, щоби прилагодити ся до борби. Рівночасно дав я Греєви, котрий не мав ніякої збруї, свою шаблю. Ми вже зраділи, коли побачили, як він поплював руку, зморщив брови і махнув шаблею, що аж засвистіло у воздуху. З того всього, що ми по нїм виділи, набрали ми переконання, що наш новий товариш заслугує собі чесно на свій хліб.

Сорок кроків даліше вийшли ми на край ліса і побачили перед собою хату з кругляків. Ми добігли до огорожі від полудня і то майже в тій самій хвилі, коли сімох ворохобників з лодкарем Джобом попереду з криком явили ся на полуднево західному кінці.

Они налякані пристанули, а ми, не лиш сквайр і я, але й Гунтер та Джуїс в хаті мали час стрілити, заким ще Буканіри стямили ся зі страху. Всі чотири вистріли понесли ся не всі нараз, але осягнули свою ціль, бо один з ворогів повалив ся на землю. Тамті другі не чекали ані хвильки, лиш побігли назад в ліс.

Ми, набивши свої рушницї, пішли здовж частоколів, аж до того місця, де упав наш противник. Був уже неживий — куля поцілила його в само серце.

Ми вже стали були тішити ся нашим щастем, коли саме в тій хвилі роздав ся вистріл з пістолета з пова корчів, куля свиснула мені попри саме ухо, а бідний

Том Рідрус повалив ся як довгий на землю. Сквайр і я стрілиди й собі, але мабуть лиш змарнували порох, бо ми не знали куди ціляти. Відтак набили ми рушницї знову і приступили до бідного Тома.

Капітан і Грей вже його оглядали, а мені було досить глянути оком, щоби переконатися, що з ним круто.

Мабуть ворохобники напудили ся того, що ми так борзо стрілили другий раз і розбігли ся знову, бо ми могли вже спокійно пересадити бідного старого побережника через частокіл і занести до хати, причім він страшно стогнав і кров лила ся з нього.

Бідний старий чоловічисько! Анї слівечком не пожалував ся, анї не показав по собі страху від самої тої хвилі, коли нам зачала грозити небезпечність, аж до тепер, коли ми його умираючого зложили в хаті з кругляків. Як той Троянець лежав він поза своїм матацем на кораблі і мовчки сповняв усі прикази; він був що найменше о двацять літ старший від найстаршого з нас і бідачисько старий слуга мусів тепер умирати.

Сквайр плакав як мала дитина, вкляк коло нього і цілував його по руках.

— Чи я умру, докторе? — спитав зраниений.

— Томе, чоловіче мій — сказав я — підете лиш туди, куди й всі ми підемо.

— Коби я був хоч котрого з них засягнув моїм мушкетом — відповів він.

— Томе — відозвав ся сквайр — але ти мені простиш, правда?

— А тож би годило ся, щоби слуга своєму панові не прощав? — відповів він. — Але й як би не було, я вам прощаю, амінь!

По хвили мовчання попросив він, щоби хтось провів йому молитву. — То такий вже звичай, сер — додав він як би оправдуючись. Незадо го по тім і віддав духа Богу, не сказавши анї слова.

Тимчасом капітан, котрого груди і кишені як би понапухали, виймив множество всіляких річий, а меж ними і англійську хоругву, біблію, клубок міцних ниток, перо, чорнило, корабельну книгу і кілька фунтів тютюну. Посеред огорожі знайшов він якийсь високий пень сосни без галузя і при помочи Гунтера припер

Його в углу хати у тому місці, де кругляки сходять ся в затесах. Відтак виліз на дах і власною рукою вивісив англійську хоругву.

То діло, видко, його дуже успокоїло. Зайшов знову до хати і став числити запаси, як колиб нічого не стало ся. Але мимо того смерть Томи взяв собі дуже до серця і коли той у останнє відотхнув, виймив він другу флягу та вкрив нею тіло.

— Не беріть собі того дуже до серця — сказав він і стиснув сквайрови руку. — Йому тепер там добре, як кождому, хто сповняючи свій обовязок супроти капітана і властителя віддав своє життє.

Відтак взяв мене на бік.

— Докторе Ляйвезі — сказав він — за кілька тижнів сподіваєте ся ви і сквайр приїзду другого корабля?

Я відповів йому, що тут розходить ся не о тижні а о місяці. Блендлі дістав приказ вислати другий корабель аж тоді, коли би ми до кінця серпня не вернули, але ані не скорше, ані не пізнійше. — Отже обчисліть собі самі — сказав я.

— Та так — сказав на те капітан і почухав ся в голову. — Навіть, як би взяти в рахубу ще й якийсь несподіване щастє, то таки ми глибоко залізли в болото.

— Як ви те розумієте? — спитав я.

— Я те так розумію, що дуже велика шкода, що ми стратили другий набір з нашою лодкою — відповів капітан. — Пороху і куль нам стане, але провіянту скупю, дуже скупю — так скупю, др. Ляйвезі, що одного рота менше — він показав при тім на трупа вкритого флягою — значить для нас не аби яку ошадність.

Як раз при сих словах почули ми голосний гук і куля засвистала високо понад хатою та упала далеко від нас у лісі.

— Ого! — сказав капітан — стріляйте лиш дальше так! Вже тепер маєте лиш дуже мало пороху!

При другому вистрілі ціляли вже ліпше; куля впала помежи частоколи а хату, але лиш наробила хмару пороху, а впрочім ніякої шкоди.

— Капітане — сказав сквайр — хати з корабля зовсім не видно, отже, здається, що вони до хоругви ціляють. Чи не було би ліпше здоймити її?

— Хоругов здоймити? — відозвав ся на те капітан. — Ні, сер, тього у мене нема! — а ми всі, як мені здається, з цілого серця притакнули йому. Бо то був не лиш смілий моряцький спосіб мислення, але й добра політика, котра показувала нашим ворогам, що ми не робимо собі нічого з їх канонади.

Цілий вечер стріляли з пушки. Одна куля за другою перелітала понад нами і заривала ся в піску посеред огорожі. Але що кулі били в пісок, то ми й не бояли ся, що котрась з них відібе ся; а коли котра з них і пробила кришу на хаті, то ми привикли й до сеї забавки та не приписували їй більшого значіння, як от лиш грі в круглі.

— То гримане має бодай одну добру сторону — запримітив капітан. — Мабуть у лісі перед нами нема наших противників, а що відплив моря вже досить довго триває, то наші припаси мабуть не лежать уже у воді. Нехай хто, у кого охота, іде по мариноване мясо.

Грей і Гунтер зголосили ся перші. Узброївшись добре, вийшли вони нишком з хати, але незадовго вернули з порожніми руками. Ворохобники були смілійші, як ми собі гадали, або хіба мали незвичайне довіре до артилерійських здібностей Ізраїла. Чотирох чи п'яťох з них забирали дуже пильно наші припаси та брели з ними до гіга, що стояв недалеко, а в котрім був Зільвер командантом. Кождий з них мав тепер мушкет, котрі, видно, походили з їх тайного магазину.

Капітан сів собі зі своєю корабельною книгою і став в неї записувати, що слідує:

„Александр Смолет, корабельник; Давид Ляйвезі, корабельний лікар; Аврам Грей, тесля; Джон Трелявні, властитель; Джон Гунтер і Річард Джуйс, слуги властителя і люди, що не були моряками — ціла часть залози корабля, що остала ся вірною — вийшли нині на острів з припасами поживи, котра малими порціями стане на десять днів, та вивисили на хаті з кругляків на острові з закопаними скарбами, англійську хоругов. Тому Рідруса, слугу властителя і чоловіка, що не був моряком, застрілили ворохобники; Джім Гакінс хлопець каютовий —“.

Як раз в сій порі подумав і я собі, що етало ся з бідним Джімом Гакінсом.

Аж ось від сторони сухої землі роздав ся ґолос.

— Докторе! Сквайре! Капітане! Гей Гунтер! То ви? — кричав хтось раз по раз

Коли я побіг до дверей, прийшов я саме ще в пору, як Джім Гакінс, здоровий і з цілою головою перелазив через частоколи.

ГЛАВА ДЕВЯТНАЙЦЯТА.

Джім Гакінс зачинає знов розповідати. Залога хати з кругляків.

Скоро Бен Гун побачив хоругов, пристанув, вхопив мене за зруку і сів.

— Таже твої приятелі вже тут — сказав він.

Може то скорше ворохобники — відповів я.

— Пуста бесіда — сказав він на те. — На такому місці, як отсе тут, де звичайно заходять лиш ті, що гонять за щастем, був би Зільвер, як можете мені вірити, вивісив чорну хоругов. Ні, то твої приятелі. Та вже й була бійка і мабуть твої приятелі побідили, а тепер вони тут на острові, в тій хаті з кругляків, котру перед многими літами Флїнт побудував. Флїнт, бачиш, був розумна голова, і як би не рум, то не було би йому ніколи пари. Він нікого не бояв ся, хиба лиш одного Зільвера, котрий все-таки так складав ся перед ним як ніжик.

— Ну — сказав я на те, — може то й так, але тим більше треба мені спішити ся і дістати ся до моїх приятелів.

— Не квап ся маате — сказав тоді Бен — не квап ся. З тебе добрий молодець, хиба що я би помилив ся, але ти все-таки ще молодець. А Бен Гун не дурний. Мене й румом туди не звабиш, куди ти хочеш іти, доки не побачу твого джентельмена і не дістану від нього слово. Не забудь же, що я тобі сказав.

Та ще й третій раз штуркнув мене попід ребра з таким самим хитрим усміхом.

А коли вам треба буде Бен Гуна, то ти, Джіме, знаєш де його знайти. Саме там, де ти його нині

найшов. А коли він схоче прийти до мене, то нехай держить в руці білу хустку та іде сам один.

— Отже добре — сказав я. — Тепер знаю, чого хочеш. Ти хочеш щось сказати та хочеш поговорити з сквайром або доктором, і тебе можна там застати, де я тебе нині стрітив. Чи то вже все?

— Але не забудь на час, коли мене можна там застати — додав він: Від полудня, аж так може до третьої години.

— Отже згода — сказав я. — Чи можна мені тепер йти?

— Але чейже не забудеш? — спитав він ще раз як би побоював ся. — Ні? — Ну, то можеш вже йти, Джіме. Але ти, Джіме, чей не запродаш Бен Гуна Зільверови, коли би з ним зійшов ся? Навіть і дикими кіньми не видобудуть з тебе моєї тайни? Ні, кажеш? А о що заклад, Джіме, що коли розбишаки будуть почувати на острові, то завтра лишать ся вдовиці?

У сьому місці перебив йому вистріл з пушки і зпомежи дерев надлетіла куля та зарила ся в пісок не дальше як на сто кроків від того місця, де ми стояли. В найближшій хвили розбігли ся ми кождий в иншу сторону.

Добру годину греміло стріляння і кулі літали поміж дерева. Я втікав з одного місця на друге та ховав ся, а все мені здавало ся, що мене поцілить якась куля. Але під кінець тої бомбардації набрав я знову відваги, хоч все ще не міг зважити ся йти до хати з кругляків, бо там кулі найчастійше били. Я взяв ся на схід і кбілюючи довго, опинив ся накінець під деревами на побережі.

Сонце як раз було зайшло, а від моря повіяв холодний вітер, від котрого листе на деревах зашелестіло і сіра поверхня пристані вкрила ся легонькими філями. Приплив моря ще не наставав і дно моря, вкрите піском, видніло ся далеко від мене без води. По спеці дня настало тепер холодно, так, що я мимо моєї грубої одежі таки добре був змерз.

„Гіспаніоля“ все ще стояла на давньому місці, але на її щоглі повівала тепер дійсно чорна хоругов. Коли я так дивив ся на корабель, блиснуло там ще раз, і то був послідний вистріл, від котрого знов залунало на острові.

Я полежав хвильку на своєму місці і дивився на те, що діялося по першій зачіпці. Недалеко від хати з кругляків кількох людей розбивало щось сокирами. То була, як я опісля переконався, наша бідна йолля. Трохи далі, саме коло устя ріки, горіла під деревами величезна ватра; межі берегом а кораблем був один гіг заєдно в руху, а люди, котрих я зрана видів ще так дуже насупленими, були веселі та веслючи вигойкували як діти. Але по їх голосі зміркував я, що то рум так з них співав.

Накінець здавалося мені, що я вже зможу піти до хати з кругляків так, що мене ніхто не побачить. Я вийшов досить далеко на плоский пісковатий клин, що окружає пристань від сходу і при низькому стані води стоїть у звязи з кстяковим островом, та побачив тепер, коли піднісся, майже на самому кінці того клина, одну однісеньку білу скалу, що піднімалася зпомежи корчів, а котрої барва була якось дивно біла. Мені зраз пригадалося, що то тота біла скала, о котрій Бен Гун говорив, та що я тепер бодай знаю, де можна би дістати човен, коли би нам його колись було потреба.

Відтак ліз я даліше нишком край ліса, аж дійшов до позадньої сторони хати з кругляків, то значить, до тої, котрою вона була звернена до побережа. Тут ждало мене дружне прийаттє.

Я зараз розловів їм мю пригоду, а відтак став розглядати ся довкола. Хата з кругляків була збудована з необтесаних соснових пнів. Поміст місцями підносився на півтора стопи понад пісковату площу. Коло дверей було жерельце, з котрого зроблено дуже дивну керничку в той спосіб, що встромлено в землю корабельний котел, у якому вибито дно.

Крім самих пнів мало що иншого лишилося ще було з тої хати, але в одному куті було ще кілька каменів, а на них старий залізний рушт до варення.

Дерево, що росло боками горба і посеред огорожі, ужито зовсім на будову хати, а по пнях могли ми видіти, який тут мусів бути давнійше красний лісок. По вирубанню дерева дощі по найбільшій часті змили верхню часть землі, або вітер навів тут піску, а там, де із кітла випливало жерельце, порозрасталися мох та папороть. Попід самі частоколи — за близько

для нашої оборони — був ще густий, буйний ліс, з того боку як до глибини острова самі сосни, а від сторони моря повно жистяків.

Холодний вечірний вітер, о котрім я вже говорив, дув крізь кожду шпару, а на помість надував заєдно багато дуже мілкоґо піску. Ми мали пісок і в очах і в роті та й у страві, коли вечеряли, а в керничці він так перевертав ся, як крупи, коли каша зачинає варити ся. Замість комина була в криші чотирогранна діра, але нею виходила лиш мала часть диму, а більша часть розходила ся по хаті, так, що ми заєдно мусіли кашляти і протирати собі очи.

Ще й те додаю, що Грей мав обвязане лице, бо його зранили ножом, коли він вирвав ся від ворохобників, та що бідний старий Рідрус лежав все ще непохоронений, в одному кутку хати, вкритий англійською хоругою.

Як би ми були тут сиділи і нічого не робили, то певно були би набавили ся пропасниці, але капітан Смолет не дав нам дармувати. Він скликав нас всіх разом і поділив нас на варти. Доктор, Грей і я належали до одної, сквайр, Гунтер і Джуйс до другої. Хоч і як ми були помучені, а все-таки двох з нас мусіло іти за топлвом, а два другі копати гріб для Рідруса. Доктора зробили кухарем, а я стояв перед дверми на варті. Капітан сам ходив від одного до другого та додавав нам охоти, а де було потреба, то й сам приложив рук.

Від часу до часу появляв ся доктор в дверях, що би відітхнути свіжим воздухом та покріпити очі, котрі йому мало що вже не повилазили від диму. Та й він за кождий раз промовив шире слово до мене

— З капітана Смолета — сказав він раз — ліпший чоловік, як з мене. А коли я так кажу, Джіме, то се щось вже значить.*

Иншим разом вийшов він і мовчав якусь хвильку, а відтак схилив голову на бік та споглядав на мене.

— Чи той Бен Гун при здоровому розумові?

— Та я того не знаю, сер — сказав я. — Я і сам якось не можу того зміркувати.

— По правді сказавши, він таки й не може бути зовсім при здоровому розумові — сказав на то доктор. — Чоловік, що через три роки сидів сам один на пус-

тім острові і обгризав собі пальці, не може бути при такому розумові як я або ти. То вже знак в людській натурі. А хибаж ти не казав, що йому дуже хоче ся сира?

— Видко, пане, що він дуже сир любить — відповів я.

— Отже побачиш тепер, Джіме, сказав він на те — як то добре, коли хтось особливо любить якусь страву. Ти видів мою табатерку, правда? Але ти ще ніколи не видів, щоби я з неї заживав табаку, а то з тої простої причини, що я в ній маю кусень пармезанського сира — то єсть дуже поживний сир, котрий вирабляють в Італії. Отже той сир дістане тепер Бен Гун!

Ще перед вечерою поховали ми старого Тома та постояли хвильку з відкритою головою над його гробом. Топлива назношено вже споро, але все не тільки, щоби капітан був тим вдоволений, і він покиваючи головою сказав нам, що будемо мусіли на другий день більше увихати ся. Коли ми відтак з'їли своє мясо і випили грогу з коняку, стали три наші проводирі радити раду в куті.

Здаєть ся, що їм вже було не до жартів, бо з браку поживи мусіли би ми були далеко скорше піддати ся, заким би нам прийшла поміч. Вся наша надія опирала ся на цьому, щоби ми як лиш найбільше могли вистріляти буканірів, аж би они піддали ся, або втікли з „Гіспаніолею“. З дев'ятьмацятьох їх лишило ся вже лиш п'ятьмацять, двох було зраних, а один і з них, — той що його коло пушки поцілила сквайрова куля — тяжко ранений, а може вже й помер. Ми мали при кожній добрій нагоді стріляти до них, але при тім і самі як найбільше стерегти ся. А крім того числили ми ще й на двох важних наших союзників — на рум і клімат.

Що до першого то ми чули — хоч то було лиш пів милі (англійської), — як вони до пізна в ночі виробляли крики, а що до другого, то доктор ручив, що їх до тижня звалить пропасниця, тим більше, що они не мають ніяких ліків при собі.

— Коли їх борше не вистріляємо — додав він — то вони будуть раді, як зможуть втечи з шунером. То все-таки корабель, котрим можуть пустити ся на розбої на море

— То був би перший корабель, який я стратив — сказав капітан Смолет.

Я був такий змучений, що коли ляг спати, хоч що правда, ще довго перевертав ся неспокійно, заснув так твердо як колода.

Другі були вже давно повставали і поснідали та наносили топлива, коли мене пробудила якась голосна розмова. Я зачув як хтось сказав: „Парляментарна хоругов!“ а відтак здивований додав: „Сам Зільвер!“

На ті слова схопив ся я на рівні ноги та протираючи собі очи виглянув крізь отвір до стріляння в стіні.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТА.

Зільверове посольство.

Саме поза огорожею стояло справді двох людей: один і з них повівав білою хусткою, а другий, у своїй власній достойній особі чекав коло нього, прибравши поставу, по котрій було видко, як він вдоволений сам собою.

Було ще дуже раненько і ранок був найстуденїйший з тих, яких я зазнав за границею; студїнь добирала ся аж до самих костей. Небо над нами було ясне і ані одної хмарочки на нїм, а вершки дерев обливало рожеве світло. Але там, де стояв Зільвер зі своїм офіциром, було все ще покрите тїню, і вони бродили по колїна в густій білій парі, що налягла була на землю, добувшись в ночі з млаковини. Студїнь і мрака розповідали разом досить сумну історію острова, котрий був очевидно вогким нездоровим місцем, де легко можна було набавити ся пропасниці.

— Люди, не виходїть з хати — сказав капітан.
— Я би не знати о що заложив ся, що то підступ.

Відтак відізвав ся до буканїрів.

— Хто там іде? Стійте, а ні, то стрілю.

— „Парляментарна фляга“ — відізвав ся Зільвер.

Капітан стояв що правда в дверях, але стеріг ся добре, щоби його не поцілила зрадлива куля, колиб до того прийшло. Обернувшись, дав нам такий приказ:

— Доктор з своєю вартою на становища. Д-ре Ляйвезі, будьте ласкаві і займіть північну сторону,

Джим східну, а Грей західну. Проча варта нехай у хаті набиває мушкети. Жваво, люди, а уважайте добре!

Відтак обернув ся знову до ворохобників:

— Чого ви хочете зі своєю парламентарною флягою? — сказав він.

Сим разом відповів тамтой другий чоловік.

— Капітан Зільвер — відозвав ся він на все горло — хотів би зайти до вас і заключити угоду.

— Капітан Зільвер! Я такого не знаю. Хто він? — сказав на те капітан. — А до нас шепнув він: Отже став уже капітаном? Ну, то скорий аванс!

Довгий Джек відповів сам на питання.

— То я, сер. Тоті бідні людиська обібрали мене капітаном, бо ви втікли — а слово: „втекли“ вимовив він з особливою вагою: — Ми готові піддати ся, коли погодимо ся по доброму, і не будемо собі на вас нічого пошукувати. Усе, чого жадаю, то лиш вашого слова, капітане Смолет, щоби ви дозволили вийти спокійно із сеї огорожі і дали мені одну мінуту часу, щоби я міг так далеко уйти, щоби мене вже не досягнула куля, коли ви зачне́те стріляти.

— Чоловіче — сказав на те капітан Смолет — я не маю найменшої охоти говорити з вами. Але коли вам хоче ся поговорити зі мною, то про мене зайдіть. Коли хтось лагодить якусь зраду, то хиба лиш з вашої сторони, а тоді нехай Господь Бог над ним змилуєть ся.

— Того мені досить, капітане — відповів довгий Джек. Мені досить одного вашого слова. Я знаю, що з вас чоловік чесний, то можете мені вірити.

Ми виділи, як той чоловік, що держав парламентарну флягу, хотів Зільвера здержати. Та й він те зі свого становища добре робив, коли взяти на увагу коротку відповідь капітана. Але Зільвер його висміяв і поклепав по плечи, щоби йому тим показати, що він не боїть ся. Відтак підійшов до частоколів, перекинув свою кулю, підніс свою здорову ногу в гору, і так з незвичайною силою і зручністю переліз через частокол і спустив ся на другий бік.

Мушу признати ся, що то все було занадто цікаве для мене, як щоби я на своїм становищі на варті міг був до чого придати ся. Я вже навіть і відступив був від мого отвору до стріляння, та станув собі тихцем поза капітаном, котрий, підперши голову ру-

ками і спершись ліктями на коліна, сидів тепер на порозі та споглядав на воду, як вона витікала із залізного кітла в піску. При тім посвистував собі якусь народню пісню.

Для Зільвера була то страшна робота видобути ся на горб. Трудність була в тім, що горб був стрімкий, що було багато пняків та мілкий пісок, на котрім він зі своєю кулею не міг дати собі ради як мала дитина. Але закусив зуби і на кінець станув перед капітаном, котрого поздоровив як найчемнійше. Убрав ся був у найліпшу свою одежу; величезний грубий і повен великих мосяжних гузиків сурдут сягав йому аж понизше колін, а на голові мав хороший тригранчастий капелюх.

— А то ви тут, чоловіче? — спитав капітан і аж тепер глянув на нього. — Можете собі сісти.

А до хати мене не пустите? — почав довгий Джек жалувати ся. — Препоганий ранок і за холодно, щоби на дворі сидіти.

— То ваша власна вина, Зільвере — сказав капітан. Як би ви були хотіли остати чесним чоловіком, то були би тепер сиділи в своїй теплій кухні. Але або ви мій корабельний кухар — а тоді буду з вами чесно обходити ся, або ви капітан Зільвер, значить ся простий ворохобник і морський розбишака, котрий заслужив собі на стричок.

— Лиш поволі, капітане, поволі — сказав на те кухар, сідаючи собі в пісок, як йому приказано. Будете відтак мусіли помочи мені підняти ся, от і все. Але ви тут маєте дійсно вигідне місце. А ось і Джим! Добрий день, Джиме. Покірний слуга, пане доктор. Ви тут усі разом утворили щасливу родину, то мушу признати.

— Коли маєте яке діло, то кажіть — відозвав ся капітан.

— Воно правда, капітане Смолет — відповів Зільвер. — Передовсім обовязок. Я того й не перечу, що ви в ночі взяли ся до діла. То був удачний напад, а декотрі з вас молотили таки добре дрючками. Та й того не перечу, що декотрі, а може таки й всі мої люди, може таки й я сам перепудили ся. То може й причина, длячого я сюди прийшов, щоби зробити угоду. Але даю вам слово, капітане, що другий раз не заскочите нас так несподівано. Розставимо варту та й з румом будемо осторжнійші. А кажу вам, що я сам був твере-

зий, лиш такий змучений як собака. Як би я був лиш одну секунду скорше пробудив ся, то був би вам певно не дав того зробити. Він ще був живий, коли я до него прийшов.

— Ну? — відозвав ся на те капітан Смолет так холоднокровно як завсїгди.

Кожде Зільверове слово було для нього загадкою, але по його голосі не можна було того пізнати, що то для нього якась несподіванка. Що до мене, то мені пригадали ся зараз послїдні слова Бен Гуна і я здогадував ся, що він навідав ся до них, коли вони всї п'яні полягали спати коло ватри. Ми мали тепер, як я те з радістю вирахував, ще лиш чотирнайцять ворогів проти себе.

— Та не говорім багато — відозвав ся Зільвер знову. — Ми жадаємо скарбів і хочемо їх мати — о те нам розходить ся! Ви мабуть хочете уратувати своє життє і о те вам розходить ся. Ви маєте карту, правда?

— То не має нічого до річи — відповів на те капітан.

— Чому ні? Ви маєте, я те знаю — сказав довгий Джек. — Впрочім не потребуєте таїти ся і так з города зі мною обходити ся, то вам нічого не може, на те можете спустити ся. Отже ми хочемо дістати від вас карту, а тоді дамо вам спокій.

— Мене не здурите, чоловіче — перебив йому капітан. — Ми знаємо дуже добре, що ви хочете зробити, але нам те байдуже. Виж тепер самі те видите, що не можете того зробити, що хочете.

І капітан глянув спокійно на нього та почав накладати собі люльку.

— Коли Абе Грей — — відізвав ся Зільвер сердито.

— Досить того! — крикнув пан Смолет. — Грей мені нічого не говорив і я його о ніщо не розпитував, я би радше вас і його і цілий острів висадив у воздух, як би те було в моїй силі. Буде з вас сего, чоловіче?

Той наглий вибух гнїву капітана як би студеню водою облив Зільвера. Він поміркував ся знову, щоби не випасти зі своєї ролі, як те вже раз здавало ся.

— То все добре і красно — сказав він — годі мені казати вам, що і як маєте робити, аб

Але коли ви собі наложили люльку, то чей мені можна також.

Та й він наложив собі люльку і закурив. Так сиділи оба мужчини якийсь час мовчки, наробили диму і споглядали один другому в очі, або хилилися на бік, щоби сплюнути. Можна було дивитися на те як на яку виставу.

— Те, чого я жадаю — відізвав ся Зільвер знову — єсть ось що: Ви дасте нам карту, щоби ми могли викопати скарби і перестанете стріляти бідних моряків або в сні розбивати їм голови. Коли зробите так, то можете вибирати одно з двох: Або прийдете до нас на корабель, коли ми заберемо скарби, а тоді даю вам слово чести, що десь вас певно висадимо на беріг; або коли би вам те несподобало ся, бо деякі з моїх моряків люті люди, і хотіли би може відплатити ся вам за напад, то про мене можете і тут лишити ся. Тоді всі поділимо ся один з одним нашими запасами і даю вам як перед тим слово чести, що закличу перший корабель, який стрічу в дорозі, та пішлю його сюди, щоби вас забрав. То чей справедливе предложеннє, якого ледви чи ви сподівали ся, і маю надію, — він тут підніс свій голос — що всі люди в отсій хаті возьмуть собі під розвагу отсі мої слова, бо що я тут сказав до одного, те сказав до всіх.

Капітан Смолет встав із свого місця і висипав попіл з люльки на долоню лівої руки.

— І вже все? — спитав він.

— Моє крайнє слово! відповів Джек. — Коли не приймете ся того, то буду до вас говорити ще лиш кулями з мушкетів.

— Добре, — сказав на те капітан — тож послушайте тепер і мене. Коли прийдете один за другим незброєні до мене, то обовязую ся закувати вас усіх в кайдани та відставити до Англії, де нехай вас суд судить. Колиш не хочете, то по тій правді, як я називаю ся Александер Смолет, вивісив я хоругов мойого монарха та пішлю вас всіх насамперед до Давида Джонеса¹⁾. Скарбів знайти не можете, кораблем плисти не можете, бо нема між вами ані одного чоловіка, котрий

¹⁾ Моряцький вислів значить: „до чорта“ (подібно як у нас називають иноді чорта „Антипком“).

би на тім знав ся. Та й у борбі ви нам не дорівняєте — бо онтой Грей вирвав ся з рук пятьом з вас. Ваш корабель прикований, мастер Зільвер, а ви самі, як те зараз зрозумієте, находите ся коло берега за вітром. Як тут стою, так кажу вам, і то мої послідні добрі слова, які від мене чуєте, бо, кленусь Богом, дістанете від мене кулею в плечі, скоро вас ще раз побачу. Марш з відси і то чим скорше!

Зільверове лице стало таке, що хоч його малюй. Очи його трохи не вилізли з голови зі злости. Загасив люльку і видовбав.

— Поможіт мені встати! — відізвав ся він.

— Я не поможу — сказав на то капітан.

— Хтож поможе мені підоймити ся? — крикнув він.

Ані один з нас не рушив ся. Він став клясти, на чім світ стоїть, поліз по піску аж до одвірка та вхопив ся його і так підоймив ся та, знову, підпер ся своєю кулею. Відтак сплюнув у керничку.

— От дивіть ся — крикнув він — що ви у мене значите. Заким мине година, розібю вашу стару хату як ту порожну бочку з руму. Смійте ся лиш, смійте! Заким мине година то вам певно відхоче ся сміяти.

Та й ще раз закляв страшенно, а відтак поштильгував, спотикаючись по піску та за четвертим чи п'ятим разом при помочи того чоловіка, що держав парляментарну флягу, переліз через частокіл і за хвилю щез між деревами.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ ПЕРША.

Напад.

Скоро Зільвер щез, зайшов капітан, котрий доси не спускав його з ока, до хати. І крім Грея не застав там ані одного з нас на своєму місці. То було перший раз, що ми виділи його так рбзлученого.

— На свої місця! — гукнув він, а відтак коли ми як непишні станули кождий на своєму місці, говорив він дальше, завернувшись до Грея.

— Запишу твоє ім'я до льога¹⁾, бо ти, як моряк, сповнив свій обов'язок Пане Трелявні, ваше поступоване несподіване для мене. Докторе, я гадав, що ви носили королівський мундур. Коли ви в такий спосіб служили своєму королеви, коло Фонтноа, сер, то краще було таки й даліше лежати собі на постелі.

Докторова варта стояла знову коло своїх отворів до стріляння, а другі взяли ся набивати наші резервові мушкети. Кождий був червоний на лиці, бо кожного то обійшло.

Капітан споглядав через хвилю мовчки, а відтак відозвав ся :

— Слухайте люди, — сказав він — я сказав Зільверови крайнє слово, і умисно так приперчене, як лиш було можна. Заким мине година, як він те сказав, нападуть на нас. Що правда, їх, як знаєте, більше як нас, але нас боронить отся хата, а перед кількома ще хвилями був би казав, будемо бороти ся у військовий карностей. Я не сумніваю ся, що їх побємо, скоро лиш схочете.

Відтак пообходив усї варті і допильнував того, щоби все було приготовлене до битви.

З обох поперечних боків хати, то єсть, від сходу і заходу, були лиш два отвори до стріляння, від полудневого боку, де були двері, були знов два, а від півночі пять. На нас сімох було кругло двайцять мушкетів. Дерева на топливо накладено чотири купи — то були ніби столи — по одному по середині під кожною стіною. На кождому із тих столів лежали чотири набиті мушкети і потрібна до них муніція, так, що треба було лиш рукою сягнути по них. Посеред хати лежали шаблі при купі.

— Загасіть ватру — сказав капітан — ранній холод вже минув, отже нехай нас дим не гризе в очи.

Сквайр здоймив сам зелізнний рушт з горіючими на нїм головнями і загасив їх у піску.

— Гакінс не дістав ще снідання. Возьми собі Гакінсе чого попоїсти, та їж на своєму місці — говорив

¹⁾ Льог або льогбук (слово англійське — „log book“ по німецьки Logbuch) значить: „книга“ або „корабельний дневник“, в котрім, записуєть ся скорість, з якою пливе корабель, а котру вимірюєть ся приладом, званим „льог“. В ній записує ся також міряжу глибини моря та всіякі події на кораблі і пригоди на мори.

капітан Смолет даліше. — Лиш поживи ся добре, мій хлопче, з'ужиеш усю свою силу, заким ще упораш ся. Гунтере дай усім коняку.

Коли ми пили, капітан уложив собі в своїй голові цілий плян оборони.

— Докторе, ви будете боронити дверей — говорив він даліше. — Майте око на все, а самі не виставляйте ся. Не відступайте ся зі свого становища і стріляйте крізь отвір до стріляння. Тобі, Гунтере, віддаю східний бік, а тобі Джуйсе, західний. Пане Трелявні, з вас найліпший стрілець — вам і Гресви повіряю північну сторону з п'ятьома отворами до стріляння, котрій грозить найбільша небезпечність. Як би вони могли там у гору і крізь отвори стріляти, то була би нам біда. Ти Гакінсе і я розуміємо ся мало на стрілянню і длятого будемо оба набивати рушниці і помагати, де потреба.

Ранній холід, як казав капітан, вже був проминув. Скоро лиш сонце підняло ся понад гори, впало перше його промінне з цілою силою на полянку. Незадовго розпалив ся пісок, а з кругляків хати стала витікати розтоплена живиця. Ми поздіймали полотнянки та сурдуги, порозпинали сорочки на шиї, а рукави позакочували аж по самі пахи. І так стояли ми кождий на своєму місці у горячковому несупокої, чекаючи, що то буде.

Минула година.

— Чорти би їх взяли — сказав капітан. — Така нудьга бере ся, як від того, коли вітру нема на морі. Грей, засвистіть, на вітер нехай завіє!

Як раз у тій хвили дістали ми перший знак нападу.

— Прошу пана капітана — відозвав ся Джуйс — чи мені стріляти, скоро котрого з них побачу?

— А вжеж — відповів капітан — хибаж я тобі того не казав?

— Дякую сер, — сказав на те Джуйс таким самим чемним і спокійним голосом.

В сій хвили не стало ся нічого, але те питанне таки добре нас занепокоїло і заострило наші уши і очі — і мушкети, нам, що держали свої мушкети готові до стріляння, і капітанови на середині хати, на котрого лиці проявила ся зелізна рішучість.

Так минуло кілька хвиль, аж Джуйс нараз підніс свою рушницю до гори і стрілив. Ледви, що гук про-

минув, як на дворі зпоза огорожі роздала ся пуканина зі всіх боків. Кулі з ріжних сторін били в хату, але ані одна не впала до середини, а коли дим розійшов ся, виглядали наша кріпость і ліси довкола неї такі спокійні і мирні як перед тим. Ані одна галузка не порушила ся, ані нігде не блислнув мушкет, який би зраджував, що наші вороги близько.

— Поцілив ти свого противника? — спитав капітан.

— Ні, сер, — відповів Джуїс — мені здає ся, що ні.

— Все лиш правді честь віддати — замуркотів капітан Смолет. — Гакінсе набий йому його рушницю. — А ви докторе, як гадаєте, кілько їх було на вашій стороні?

— Я те знаю зовсім докладно — відповів др. Ляйвезі. — На моїм боці дано два вистріли раз коло разу — третий трохи дальше на захід.

— Отже три! — повторив капітан. — А кілько по вашім боці, пане Трелявні?

Та на се питанє не так легко було відповісти. Від північної сторони упало споре число вистрілів, сім після сквайра, вісім або девять після обчислення Грея. Від східньої і західньої сторони упало лиш по одному вистрілові, отже було ясно як на долоні, що напад відбуде ся від північної сторони, а з трьох боків буде лиш мала перепалка. Мимо того капітан Смолет не змінив свого пляну оборони. Він доказував, бачите, що коли би ворохобникам удало ся перелізти через огорожу, то вони би обсадили кожний отвір до стріляння, та вистріляли би нас у нашій власній кріпости як щурів.

Та не було багато часу розважати. З голосним „Гура!“ вибігла нараз мала громадка розбишаків з ліса від північної сторони та кинула ся приступом на частоколи. В тій самій хвилі почали знову стріляти і з других боків, а одна куля влетіла крізь двері і розбила докторові мушкет.

Розбишаки взяли ся як малпи лізти почерез частоколи. Сквайр і Греї стріляли до них раз по раз і трох з них вже було перевернуло ся, оден стрімголов до середини огорожі, два горілиць поза огорожу. Але один із сих послідних видко більше перепудив ся, як був зраниений, бо в тійже хвили схопив ся на рівні ноги і зараз щез поміж деревами.

Два наїли ся сирої землі, один втік, чотирох дістало ся до середини наших укріплень, а сімох чи вісьмох, з котрих кождий, як здаєть ся, мав по кілька мушкетів, піддержували зпоза дерев у лісі завзятий хоч без всякої ціли огонь проти хати з кругляків.

Тих чотирох людей, котрим удало ся перелізти через частокіл, пустили ся приступом просто до нашої хати; при цьому голосно додавали собі відваги та й їх товариші поза деревами заохочували їх голосним криком. Стріляли богато разів, але здаєть ся дуже квапили ся, бо ані одна куля не поцілила нікого. Ті чотири розбишаки в одній хвили вилізли на горб та кинули ся на нас.

Голова лодкаря Джоба Андерзона показала ся в середньому отворі до стріляння.

— На них, всі враз! — заверещав він грімким голосом.

— В сій хвилі один з морских розбишаків вхопив Гунтерів мушкет за дуло, вирвав її від нього, замахнув ся нею і страшеним ударом повалив бідного чоловічійська на землю, так, що він приголомшений перевернув ся як довгий. Тимчасом показав ся ще й третій, котрий неспостережено бігав довкола хати і нараз станув у дверях та з шаблею кинув ся на доктора.

Наше положенне тепер змінило ся. Ще перед хвилею стріляли ми з безпечного місця на відкритого ворога, тепер же були ми виставлені на його кулі і ледви могли ще боронити ся.

Хата була повна диму і те нас ще трохи боронило. Крик і колотнеча, блисканне і гук вистрілів з пістолетів та голосне стогнанне гуділо мені в ухах.

— Виходіть хлопці, виходіть з хати та беріть ся до них на дворі! Беріть шаблі! — крикнув капітан.

Я вхопив якусь шаблю з купи, а в тій хвили вдарив мене хтось по пальцях, що також брав собі шаблю, але я те ледви почув. Я вибіг дверми на двір просто на сонце. За мною біг якийсь з ворохобників, але я не знав, котрий то. Зараз передо мною гнав доктор наперед себе свого напастника з горба в долину і луснув його так межі очи, що він повалив ся на землю і ще лиш судорожно рушав ногами і руками.

— Поза хату, хлопці, борзо поза хату! — крикнув капітан, а зміна в його голосі навіть серед того пекельного крику звернула на себе мою увагу.

Я механічно зробив так, взяв ся на схід та з піднесеною шаблею біг поза угол хати. За маленьку хвилю опинив ся я перед Андерзоном. Він вівкнув на весь голос і замахнув ся з цілої сили своїм довгим ножем, що той лиш блиснув на сонці. Я не мав часу боятись, лиш в одній хвили, коли ще ніж уносив ся у воздуху, скочив в бік, і не могучи удержатись на мількому піску, полетів стрімголов з горба в долину.

Коли я вибіг на двір, лізли вже другі ворохобники через частокіл, щоби нам смерть зробити. Один в червоній нічній шапці виліз вже був на частокіл і одною ногою спускав ся вже на сей бік, а в зубах держав шаблю. А то все стало ся в так короткому часі, що коли я підіймив ся з землі, все ще було так само як перед тим і той з червоною шапкою на голові все ще був на частоколі, підчас коли коло нього показала ся як раз голова якогось другого. А преці за той коротенький час борба закінчила ся і перемога була наша.

Грей, що біг в слід за мною, убив великого лодкаря, заким той ще міг опам'ятати ся від його неудавшого ся удару. Одного поцілила куля з якогось отвору до стріляння якраз у тій хвили, коли він хотів стріляти до середини хати, і він лежав тепер в останніх судорогах з пістолетом в руці, з котрого ще курило ся. Третього, як я те вже сказав, положив доктор одним замахом на місці трупом.

— Стріляйте! Ви там в хаті, стріляйте! — кричав доктор, — а ви, хлопці, крийте ся чим скорше!

Але на його слова ніхто не зважав. Не поніс ся ані один вистріл, а блідний розбишака міг безпечно разом з другими втечи до ліса. За три секунди не було й сліду з напасників хіба лиш тих п'ять погибших, з котрих чотирох лежало в середині огорожі, а один поза нею.

Доктор, Грей і я забігли знов чим скорше до хати, бо оставші ся при життю буканіри могли борзо добічи до місця, де полишали свої мушкети і стріляння могло кожної хвилі на ново зачати ся.

Тимчасом дим у хаті був трохи розійшов ся, і ми на хвилю побачили, як дорого ми заплатили за нашу перемогу. Гунтер лежав без памяти на землі коло свого отвору до стріляння, а Джуйс коло свого таки неживий, бо куля розбила йому голову. Посеред хати сквайр підпирив капітана, котрий так само був блідий, як і він.

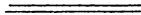
— Капітан зраний — сказав пан Трелявні.

— Чи овтікали? — спитав пан Смолет.

— Всі, що лиш могли втікати — відповів доктор — але п'яťох з них уже ніколи не будуть втікати.

— П'ять! — відозвав ся на то капітан — то ліпше, як я сподівав ся. П'ять проти трох — то лишає ся нас чотирох проти дев'яťох. Тепер наше положенне жориснійше, як було з початку борби. Нас було тоді сімох проти дев'яťнайц'яťох, або бодай так нам здавало ся, а то так само прикро зносити, хоч те лиш здаєть ся.

Ворохобників було незадовго лиш вісьмох, бо той моряк, котрого поцілила на шунері куля пана Трелявні, погіб ще того самого вечера. Але о тім партія вірних довідала ся аж пізнійше.

ЧАСТЬ ПЯТА.

Моя пригода на морі.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ ДРУГА.

Як почала ся моя пригода на морі.

Ворохобники вже анї не вертали, анї разу не стріляли до нас з ліса. „Дістали на сей день“ — як казав капітан — „свою пайку“. Хата лишила ся в нашому посіданні, і ми могли тепер у спокої заняти ся раненими та подумати о нашом полуденкові. Сквайр і я варили мясо на дворі, не зважаючи на небезпечність, але робили те лиш механічно, бо голосне стогнанне докторових пацієнтів нас дуже зворушувало.

З вісьмох людей, потерпівших в битві, дихали ще лиш розбишака, котрого поцілила куля з отвору до стріляння, Гунтер і капітан Смолет. Двох перших можна таки було вже уважати погибшими, бо ворохобник згинув докторові під ножем, а Гунтер, мимо всіх заходів, не відзискав вже памяти на сьому світі, жив ще цілий день і стогнав так голосно, як свого часу той старий буканір, що від удару крови на мозок погіб в „Адміралі Бенбов“. Йому бачите поломлено ребра, а коли падав, то ще розрубано голову, і так закінчив він життє слідууючої ночі, не промовивши вже анї слова, анї не давши ніякого знаку.

Що до капітана, то його, що правда, рана дуже боліла, але не була небезпечна. Андерзонова куля пробила лопатку і зачепила трохи легке, але також не не-

Безпечно. Друга куля лиш розірвала йому тіло на нозі повисше коліна аж до самої кости. Доктор казав, що капітан видужає, але поки що не вільно йому через кілька неділь ані ходити, ані рухати рукою, навіть і не говорити, скоро би те лиш було можна.

О тім ударі, який я дістав по пальцях, нема що й говорити. Доктор Ляйвезі приліпив мені лиш плястер, а до того ще й поторгав за вухо.

По обіді сіли собі сквайр і доктор коло капітана і стали радити. Мабуть наслідком тої ради доктор трохи пізнійше встав, взяв свій капелюх і пістолети, припняв собі свою шаблю, сховав карту до кишені і з мушкетом на плечі переліз через частокіл від північної сторони та незадовго, ідучи скорим кроком, шез між деревами.

Грей і я залізли були в найдальший кут хати і сиділи там, щоби не бути мимо волі свідками наради наших офіцирів. Коли й Грей побачив, що доктор робить, виймив люльку з рота і забув її назад вложити, так йому стало дивно.

— Що, до чорта — сказав він — чи доктор Ляйвезі здурів?

— То ні — відповів я — з цілої залоги він хиба послідний, о котрому би те можна припускати.

— Знаєш що, товаришу — сказав Грей — він може й не здурів, але коли він не здурів, то я таки певно, вір мені.

— Я здогадую ся — відповів я на те — що доктор має якийсь плян, а коли не помиляю ся, то він хоче відшукати Бен Гуна.

Я таки добре здогадав ся, як те опісля показало ся; але тимчасом і мені прийшов до голови инший плян, бо в хаті було страшенно душно, а пісок посеред огорожі так розпалив ся на сонці, що тепло несло від нього як від печі. Я став, бачите, завидувати докторові, що він може собі ходити холодком по під дерева та слухати співу птиць і віддихати милим запахом піній, підчас коли моя одіж липла до смоли на кругляках, а я живцем шкварив ся. До того ще приходило багато пролитої крови і трупи, що всюди лежали, так, що мені аж лячно стало хати.

Коли я відтак шорував хату і помивав начинне по обіді, той страх і тотя зависть ставали в мені що раз сильнійші, аж я накінець, стоячи недалеко міха з су-

харями і коли мене ніхто не видів, зробив перший крок до моєї втечі, набравши собі повні кишені сухарів.

З мене був дурень, коли хто хоче так сказати, і певно що я готовився до нерозважного і дуже смілого діла; але на всякий випадок не хотів я занедбати ніяких мір осторожності. Сухарів могло мені стати що найменше на слідуєчий день, так що як би мені стала якась пригода, то я бодай не мусів би голодувати.

Відтак сховав я під одіж пару пістолетів, а що я вже мав і порошницю з порохом та кулі, то гадав, що я вже досить заосмотрився в зброю.

Мій плян впрочім сам про себе не був такий злий. Я хотів піти на той пісковатий клин на долині, що на схід від широкого моря висувався сподом пристані, та хотів там відшукати ту білу скалу, котру я вечером перед тим видів, щоби переконатися, чи Бен Гун не сховав там свого човна—отже похвальне діло, як те мені все ще здавалося. Але переконаний о тім, що мені не дозволять вийти поза огорожу, не мав я іншої ради, як лиш попроситися по французьки і висунутися тоді, коли мене ніхто не буде видіти. А то поступованне було таке погане, що цілому намірові мойому надавало вид чогось злого. Але я був молодий і годі було мені позбутися того, що я раз собі постановив.

Накінець знайшлася для мене знаменита нагода. Сквайр і Грей як раз поралися коло капітана, обв'язуючи йому рану, отже не виділи. В одній хвили переліз я через частокіл та ішов вже лісом в холодку, заким ще мої товариші могли спостерегти мене, що мене нема.

Так взяла мене другий раз пуста річ, котра о много гірша була як перша, бо я лишив для оборони хати лиш двох здорових людей. Але як перша так і ця мала нам усім вийти в користь.

Я пустився простісенько на східне побереже острова, бо хотів перейти через той клин від сторони моря, щоби мене від сторони пристані ніхто не побачив. Було вже пізно з полудня, хоч все ще тепло і сонце ще світило. Коли я так ішов попід дерева, було чути не лиш як море гуділо, але й як шуміли вершки дерев, а то мене переконало, що від моря віє сильніший вітер як звичайно. Незадовго подув і на мене холодний вітер та по кількох кроках опинився я край ліса і побачив синє море, як воно ціле аж по овид було освіт-

лене світлом сонця та як кидало філями високо до берегів острова, як шуміло, пінило ся та гуділо.

Я ніколи не видів, щоби море довкола острова з закопаними скарбами було спокійне. Нехай би сонце і як припікало з гори, нехай би у воздуху не звів ся ні найменший вітерець, нехай би широке море не знать як було гладке та синіло, а ті великі філі вздовж побережа котили ся та гуділи як день так ніч. Ледви чи де на цілому острові єсть якась місце, де би не було чути, як вони гудять.

Я ішов здовж побережа, віддихаючи з вдоволенням знаменитим воздухом, аж зайшов після мого обчислення досить далеко на полудне, щоби під обороною густих корчів полізти обережно на другий бік згаданого клина.

По за мною було море, передімною пристань. Сильний вітер від моря був знов попустив, а замість нього ніс ся легкий вітерець на переміну то від полудня то від полудневого сходу та ніс з собою великі вали, мраки. Пристань від сторони кістякового острова була тепер така спокійна і так само ніби оловяної барви, як тоді, коли ми до неї запливали. Образ „Гіспаніолі“, на котрій тепер повівала чорна хоругов, відбивав ся від щоглів аж до самої поверхні води, зовсім вірно в сьому величезному зеркалі.

Коло шунера стояв один зобох гігів, а в ньому на розстеленім вітрилі розложив ся був Зільвер — я його зовсім добре пізнав. На кораблі стояло кількох людей, а межі ними і один у червоній шапці, в котрому я зараз пізнав того опришка, що ще перед кількома годинами сидів на частоколі як на коні. Вони здаєть ся балакали і сміяли ся, хоч я, розумієть ся, на таку велику віддаль, бо може більше як на (англійску) милю, не міг ані одного слова з їх бесіди зрозуміти. Нараз учув я, як щось страшенно закричало і по мені аж мороз пішов, але незадовго пізнав я, що то голос капітана Флінта; мені здавало ся таки, що виджу папугу, котру по її ріжнобарвім пір'ю можна було легко розпізнати, як она сидить на руці свого пана.

За хвилю потім поплив гіг до берега, а той чоловік у червоній шапці і його товариш зайшли до каюты.

Під ту пору сонце зайшло вже було за горб дальновида і борзо стемніло ся, тим більше, що тепер на-

стала мрака. Колиб я хотів був ще того вечера вишукати човенце, то мені не треба було тратити ані хвилики часу.

Біла, високо з помежи окружуючих її корчів вистаюча скала була вже на яку осьму часть милі від мене віддалена і минув якийсь час, заким я доліз до неї, иноді на руках і ногах. Було вже майже зовсім темно, коли моя рука доторкнула ся рапавої скали. Як раз під собою побачив я малесеньке місце, вкрите муравою, котре скала і густі та високі корчі зовсім закривали. І дійсно! посеред сеї мурави побачив я шатро з козячих шкір, подібне до того, як його носять в Англії цигани з собою.

Я зліз у яругу, підніс шатро з одного боку до гори і побачив човенце, яке Бен Гун сам собі зробив. Було то незручно зроблене, трохи криве лоробайло з гнучкого дерева, виложене верствою козячих сирих шкір — волосом до середини. Суденце було дуже маленьке навіть для мене і я навіть не мōжу собі подумати, як міг у нїм плисти здоровенний чоловік. В ньому була зовсім низинька лавочка, на передньому кінці рід якоїсь поперечки і подвійне весло до порушання човна.

Аж до тої пори я ще не видів ані одного з тих скіряних човнів, які робили собі Британці, але від сеї пори вже видів таке одно і длятого не можу Бен Гунів човен лїпше описати, як лиш так, що скажу, що був такий, як той найперший і найгірший, який собі колинебудь зробили. Але він був і тим дуже добрий, що був незвичайно легкий та міг багато унести.

Гадав би хтось, що я знайшовши тепер човен, вже тим вдоволив ся. Та ні, мені прийшов инший плян на гадку і заїхав мені в голову, як фіра сіна, так, що мені здавало ся, що я би виконав його навіть у очах самого капітана Смолета. Той плян був такий, щоби серед нічної пітьми вибрати ся на воду, перетяти линву від якоря „Гіспаніолі“ і пустити її з вітрами. Я був того кріпкого переконання, що ворохобники по своїй невдачі нічого так не бажають як лиш того, щоби на другий день витягнути якорь та поплисти на широке море; мені здавало ся, що було би похвальним ділом не допустити до того, а що варта на кораблі не мала ніякої лодки до розпорядимости, то я гадав, що те можна би зробити без великої небезпечності.

Отже я підождав, аж добре стемніло ся, а тимчасом з'їв спору часть моїх сухарів. Ніч була як би сотворена для мого наміру, бо мрака закривала ціле небо. Коли зникло послідне промінне денного світла, повисла непрониклива пільма над островом з закопаними скарбами. А коли я накінець взяв човен на плечі і спотикаючись вийшов з яруги, де повечеряв, то в цій пристани видко було лиш дві точки.

Перша то була велика ватра на березі, довкола котрої побиті розбишаки полягали та їли і пили, а друга то малесеньке світло серед пільми, що показувало, де стоїть корабель. Він задля відпливу моря відповідно обернув ся, так, що передним кінцем звернув ся як раз просто мене. Лиш в каюті світило ся, а то, що я видів, був лиш відблеск слабого світла, що виходило з віконця у позадній часті корабля.

Відплив моря тревав уже якийсь час, і я мусів для того йти спорий кусень дороги мочаруватим берегом, де по кілька разів застрягав аж по кістки, заким дійшов на край уступаючої води та бродячи ще трохи дальше, пустив свій човен на воду.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ ТРЕТЯ.

Відплив моря.

Човен, як те я мав зараз переконати ся, був на одну особу, такої величини і такої ваги, як моя, дуже безпечний, але незвичайно трудно було ним кермувати. Що я й не робив, а він таки не хотів плисти в ту сторону, куди мені було потреба, а його головна сила була мабуть у тому, що він крутив ся на одному місці. Таж і сам Бен-Гун говорив, що сей човен має свої примхи і треба їх аж добре пізнати, щоби ними можна було кермувати.

Тих його примх я очевидно не знав. Він плив всюди инде, лиш не в ту сторону, куди я хотів. Найдовше був заєдно боком обернений, і я переконаний, що я був би не доплив до корабля як би не відплив моря. На щастє відплив вхопив мене з собою і поніс в сторону як до „Гіспаніолі“, так, що я мусів конче до неї доплисти.

Насамперед показала ся вона переді мною як щось темного, ще темнішого як темнота; відтак зарисували

ся виразнійше її щогли і сам корабель, а в найблизшій хвилі, як мені здавало ся (бо чим ближше я підпливав, тим сильнійший був похват), опинив ся я перед її линвою від якоря і вхопив ся її.

Линва від якоря була так сильно натягнена як тятива лука. Довкола корабля, журчала та шуміла вода в темноті як у малому гірському потоці. Лиш було шарнути ножем по линві, а похват був би вхопив „Гіспаніолю“ і поніс з собою.

Доси було все добре. Але мені прийшло зараз на гадку, що сильно натягнена линва, як би її нараз перетяти, так само небезпечна, як той кінь, що бє. Я би був не знати о що заложив ся, що як би я був так шалений і відтяв якор від „Гіспаніолі“, то був би певно вивернув ся з моїм човном.

Та гадка здержала мене, і я би був уже відступив від мого наміру, як би знов щастє не було мені сприяло. Легкий вітер, що зразу дув з полудня а відтак від полудневого сходу, коли ніч запала, став віяти з полудневого заходу. Коли я ще роздумував про мій плян, зв'яз ся вітер та попер „Гіспаніолю“ якраз на похват; на мою велику радість натягнена линва почала звисати в моїй руці і на хвильку моя рука занурилася у воду.

То рішило. Я виймив ніж, отворив його зубами та став перерізувати один мотуз за другим, аж корабель держав ся ще лиш на двох. Відтак ждав я спокійно, аж від нового вітру линва знов попустить, щоби ще й оба послідні її мотузи перерізати.

Через цілий той час чув я якісь голосні крики в каюті, але що у мене в голові було зовсім що иншого, то я на них не зважав. Тепер же, коли я так чекав, то й звернув більшу увагу на них.

По однім голосі пізнав я тєсю Ізраїла Гендса, що давнійшими часами був Флінтовим пушкарем; другий голос, то був, розумієть ся, мого приятеля в червоній шапці. Оба ті розбишаки були очевидно п'яні, а все ще пили, бо коли я так підслухував, один з них отворив вікно, і закривши, викинув щось у воду, мабуть порожну фляшку. Та вони не лиш були п'яні, але, як мені здавало ся, ще й завели скажену суперечку з собою. Проклони сипали ся градом, а попри те робили такі страшенні крики, що я таки був певний того, що вони ще будуть і бити ся. Але до того не прийшло, бо за

кожний раз суперечка притихала і голоси не були вже так крикливі, аж знову по якійсь хвилі робили ся такі самі крики.

На березі видко було велику ватру, що палахкотіла ясною полумінню між деревами. Якийсь один і з них поспівував стару, мелянхолійну пісню моряцьку, а при тому клав велику вагу на послідні її слова. Я чув її нерав підчас моєї подорожі і пригадував собі ті слова:

Поплило на море мужа сімдесять пять,
А дoмів вернув лиш один назад.

Мені здавало ся, мов би тота сумна пісня мала образове значіне для товариства, що зрана потерпіло так люту страту. Але із того всього, що я видів, то ті буканіри були такі змінчиві, як і те море, на котрому вони жили.

Накінець настав вітер; шунер похилив ся трохи бoком, я почув в руці, що линва від якоря знов повисає, і уживши всеї сили, розтяв ще й послідні два її мотузи.

Вітер мало що вадив човнові, котрий у одній хвилі пігнав до переднього кінця „Гіспаніолі“. Рівночасно і шунер, ідучи за похватом, став поволі крутити ся довкола себе.

Я робив веслом на мойому човні, як той, що з розуму зійшов, бо мене брав страх, що кожної хвилі піду під воду. Але все було надармo і я накінець підплив знов до позаднього кінця корабля, де бодай міг увільнити ся від мого небезпечного сусіда. Як раз хотів я в послідне відтрити ся, коли моя рука доторкнула ся якогось тонкого шнура, що звисав з корабля. Я зараз його вхопив ся.

Длячого я те зробив, вже й сам не можу сказати. Насамперед зробив я те лиш з якоїсь наглої внутрішньої спснуки; але скоро я вже держав шнур у руках і переконав ся, що він у горі привязаний, взяла мене цікавість і я постановив собі заглянути у вікно від каюти.

З нечуваним трудом підтягнув ся я по шнурі в гору, аж міг побачити одну часть каюти.

Шунер сунув ся тепер досить борзо по воді, що з обох бoків підоймала ся високими філями і тягнув човен за собою, а мені аж дивно стало, чому оба:

вартові й не рушили ся аж до тої пори, коли я зачав заглядати у вікно. Одного погляду було досить і я мусів ним здоволити ся, бо мені треба було уважати на свій човен. Я побачив Гендса і його товариша, як вони вхопили один другого за горло і стали взаємно себе душити.

Я спустив ся зараз на свій човен і о волос, що не упав у воду. За ту хвилю не видів я більше нічого, як лиш люті, червоні лица, що під коптіючою лямпою хитали ся то сюди то туди і я замкнув очи, щоби їх призвичаїти знов до темноти.

Накінець співак скінчив співати свою пісню, а ціла дуже змаліла громада заспівала коло ватри слова, котрих я вже тільки разів наслухав ся:

Пятнайцять мужа на мерця скрини
Го—і—го, та й фляшка руму!
Горівка і чорт забрали других
Го—і—го, та й фляшка руму!

Я думав як раз о тім, як то в сій хвилі горівка і чорт увихали ся в каюті „Гіспаніолі“, коли нараз почув я, як щось сильно сїпнуло. Човен закотив ся і як би направив ся в иншу сторону і став дуже борзо гнати.

Я отворив очи. Довкола себе видів я малі запінені філі, що злегка фосфоризували. „Гіспаніоля“, котрої течія рвала все ще мене за собою, змінила, видко, напрям і коли я ліпше придивив ся, побачив, що она жене в полудневому напрямі.

Я оглянув ся позад себе і серце в мені забило ся, бо зараз поза собою побачив я ватру на березі. Похват зробив коліно і рвав за собою як великий шунер так і мале човенце. Філі здіймали ся що раз вище, били що раз голоснійше, а шунер гнав що раз скорше крізь вузький пролив на широке море.

Нараз як би щось сильно потрутило „Гіспаніолю“ і она знову обернула ся може о яких двацять степенів. Майже в тій самій хвилі почув ся на кораблі крик за криком. Я зачув, як з каюти біжать сходами на гору та здогадав ся, що оба піячиська перестали бити ся і зміркували, в якому знаходять ся положенні.

Я положив ся в човні як довгий і став з цілого серця молити ся до Бога, та поручав Йому свою душу. Я був певний того, що при кінці проливу, там де він

виходить в море, дістанемо ся в шалено розбурхані филі, де вся м'я журба борзо скінчить ся. А хоч мені й не було лячно умирати, то все-таки була то велика для мене мука ждати смерти.

Так сподіваючись що хвиля смерти, мусів я цілими годинами лежати а филі кидали мною на всі боки, а від часу до часу і добре змочили. По якомусь часі змогла мене утома, мене як би щось приголомшило і я заснув в своїм човні а мені стали снити ся рідні сторони та „Адмірал Бенбов“.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ ЧЕТВЕРТА.

Моя блунанина в човні.

Був вже ясний день, коли я пробудив ся і побачив ся з човном на полуднево-західньому кінці острова з закопаними скарбами. Сонце вже було зійшло, але я його не видів, бо його закрив горб Дальновид, котрий з сього боку спадав стрімкими скалами майже аж до моря.

Найблизше коло мене був безанмаштовий горб. Був то голий, чорний горб, що своїми на яких сорок або пятьдесят стіп високими скалами спускав ся просто у море, а довкола нього лежали великі маси ґрунищ та поспадавших з гори відломів скал. Я постановив був собі спершу поплисти несповна чверть милі і там вийти на беріг.

Але сей плян я таки зараз покинув. Помежи поспадавшими із скал ґрунищами филі так гуділи, здіймали ся так високо і так борзо, що моє дрантыве судно було би певно розбило ся об скалисті береги.

Але то ще не все було, бо я побачив якісь погані слизисті потвори, що лазили по плоских скалах, або з голосним риком кидали ся у воду. Вони виглядали в моїх очах, як колиб якісь голі слимаки страшенної величини, а було їх разом пятьдесят до шістьдесят штук і від їх реву аж скали дріжали.

Я довідав ся пізнійше, що то були морські льви і що то зовсім нешкідливі звірята, але їх виду та грізних скал і високих, розбурханих филь було досить для мене, щоби мені відхотіло ся там виходити на бе-

ріг. Я волів би був з голоду згинуту на морі, як виставляти ся на такі небезпечності.

Але тимчасом знайшла ся для мене ліпша нагода вийти на беріг, як би я те собі був погадав. Я пригадав собі, що Зільвер говорив о якійсь струї, що пливе здвж цілого західнього побережа острова на північ, а що я по своєму положенні зміркував, що вже в неї дістав ся, то волів спробувати, чи не удасть ся мені вийти на беріг коло зарослого пінїями „лісного пригірка“, як він був названий на картї, а котрий був дальше на півночі.

Море то підіймало ся в гору, то знов опадало довгими правильними рухами, а вітер дув постійно і лагідно від полудня. Як би не те, то вже давно було би по мені; а так мій малесенький човен ніс ся так легко і безпечно на воді, що аж диво. Коли я так лежав на дні човна і споглядав у небо, видів я, як при самому його краї піднімала ся велика, синя філя високо в гору, а він зсував ся як та водяна птиця легенько другим боком на долину. По якомусь часі став я набирати відваги і почав підносити ся в гору та пробував робити веслами. Але найменша зміна в розділі ваги, потягає злі наслідки в рухах маленького човенця, і я ледви що рушив ся, а човенце перестало зараз так легенько танцювати та зсунуло ся так нагло з філі, високої як гора, що мені аж голова закрутила ся, а оно передом зачепило в другу філю.

Я змок до нитки і перепудив ся на смерть та в тій хвили положив ся знову; аж тоді човенце знов успокоїло ся та несло мене і дальше по філях так спокійно, ак перед тим. Річ ясна, що годі було з ним жартувати; а що я не міг ним кермувати, то і не мав вже надії дістати ся на беріг.

Мене взяв величезний страх, але мимо того я не стратив голови. Насамперед став я осторожно мою шапкою вичерпувати воду, а відтак підіймив ся на хвильку знову в гору, щоби подивити ся, яка тому причина, що воно так легенько бігає по воді.

Я побачив, що філі то зовсім не ті високі, гладкі та світячі гори, які видко з берега або з корабля, але що кожда з них то скорше пасмо горбів, подібних як ті, що на сухій землі, зі шпилями, гладкими рівнинами і долинами. Лишений сам собі пересував ся човен так сказати би помежи низшими частями, а виминав

зручно стрімкі узбічча та високі, піною вкриті вершки филь.

Річ ясна, подумав я собі, що мушу лежати так як лежу, щоби не зрушити рівноваги; але й так само ясно, що можна спустити весло і від часу до часу на гладких місцях підігнати човен раз або два рази до берега. Як подумав, так і зробив. Я лежав найневигіднішим способом в світі, спершись на лікті та лиш деколи рушив трохи веслом, підганяючи його до берега.

Хоч і яка то була трудна і нудна робота, а все-таки я очевидячки сунув ся наперед і коли я допливав до „лісного пригірка“, підплив вже був о яких кілька сот стіп ближше до берега. Я вже видів, як від вітру вершки дерев хилилися то сюди то туди, та був переконаний, що коло найблизшого пригірка буду міг причалити до берега

Але бо вже була й пора, бо мені тепер хотіло ся страшенно пити. Страшенна спека сонця надімною, його промінне, що відбивало ся по тисяч разів від филь, вода морська, що мене змочила і висохла на мені, а навіть на устах лишила верству соли — все те сполучило ся разом, щоби викликати у мені неугасиму спрагу і страшений біль голови. Коли я побачив дерева так близьенько, взяла мене туга за землею, але струя вхопила мене знову, та понесла попри пригірок, а коли тепер показала ся передімною найблизша затоня моря, представив ся моїм очам вид, котрий на ново змінив напрям моїх гадок.

Саме передімною, не дальше як на пів милі від човна, побачив я що пливе „Гіспаніоля“. Я подумав собі зараз, що аж тепер дістану ся нашим ворогам у руки, але з браку води чув ся я так нещасливим, що ще ледви знав, чи маю з того тішити ся, чи сумувати. Але заким я ще мог придумати, що мені робити, показала ся мені так велика несподіванка, що я не міг вже нічого робити, лиш дивив ся і чудував ся.

„Гіспаніоля“ плила з надутими вітрилами, а красне, біле полотно світило ся на сонці як сніг або як срібло. Вона плила трохи на північний захід, а мені здавало ся, що люди на ній хочуть оплисти довкола острова і відтак назад вернути до пристані. Але нараз стала вона брати ся більше і більше на захід, так, що мені здавало ся, мов би вони мене побачили і тепер

гонять за мною. Накінець вона знов завернула і стала зовсім проти вітру та не могла вже рушити ся, а вітрила на ній лиш повівали.

— Незручні людиська — подумав я собі — мабуть п'яні, що й світа не бачать. І мені прийшло на гадку, як би то капітан Смолет поставив їх на ноги.

Тимчасом шунер змінив знову свій напрям, плив може яких дві мінути борзо наперед, а відтак знову станув. То повтаряло ся раз по раз. То сюди, то туди, то взад то вперед, то на північ, то на південь, то на схід, то на захід плила „Гіспаніоля“ і за кожді й раз знову приставала. Мені стало тепер ясно, що ніхто на ній кермою не робить. А деж поділи єя ті, що лишили ся там на варті, коли так? Або попили ся так, що й о світі не тямлять, або покинули корабель, — подумав я собі, і мені прийшло на гадку, чи я би не дістав ся яким способом на корабель і чи не привів би його назад капітанові.

Похват віс човенце і шунер з однаковою скорістю на південь, але рух корабля був так шалений і неправильний, що він не посувався наперед, але скорше оставав ся позаду. Коби я лиш міг був зважити ся і сісти просто та взяти ся до весла, то я був би його певно згонив. Той авантурний плян подобав ся мені, а гадка на бочку з водою коло кухні додавала мені ще більшої відваги.

Отже я підняв ся і майже в тій хвили на повитанне бризнула на мене філя водою; але я сим разом не покинув ся мойого пляну, лиш взяв єя з цілої сили і осторожно веслувати до „Гіспаніолі“, що самопас плавала по морі. Раз хлюпнуло тільки води до човна, що я мусів перестати веслувати і взяти ся вичерпувати воду, а серце в мені било ся так, як у сполошеної птиці. Але поволі набрав я вправи та повів човенце поміж філями, роблячи лиш деколи веслом, а й філі лиш рідко мене зливали.

Я підплив тепер зі значною скорістю до шунера і видів вже, як світила ся мосяжна окова на кермі, а на кораблі все ще не було видно ані живого духа. Я таки мусів припускати, що розбишаки покинули корабель; а коли ні, то вони лежать п'яні в каюті, де я би їх може міг на ключ замкнути, а з кораблем зробити, що мені би хотіло ся.

Накінець надала ся пожадана нагода. Вітер на кілька мінут майже зовсім був притих, а „Гіспаніоля“ крутила ся поволі довкола, так, що накінець обернула ся до мене позаднім кінцем, де вікно від каюти все ще було отверте, а лампа, що висіла над столом, все горіла. Велике вітрило гойдало ся то сюди то туди. Як би не похват води, то корабель був би таки не рушав ся з місця. З подвійною силою взяв ся я для того ловити корабель.

Я не був вже й на сто стіп від шунера, коли вітер надув знову його вітрила і він полетів як ластівка.

Зразу мало що не взяла ся мене розпұка, але не було причини, як то я зараз з радістю переконав ся. Бо корабель став знову обертати ся, аж ширшим боком обернув ся до мене і плив щораз повільнїйше. Я вже видів білу піну під його переднім кінцем. З мого низенького місця в човенці видавала ся мені „Гіспаніоля“ величезною.

Вдтак нараз зрозумів я річ. Я мав ледви час подумати — ледви час щось зробити, щоби ратувати ся. Мене філя підіймила в гору, а на другій гнав вже корабель. Щебльова щогла *) підймала ся над моєю голловою, — я встав, підскочив в гору і при тому трукнув човенце у воду. Одною рукою вхопив ся я клівера, а ногою станув на поперечних линвах. Коли я так висів там задиханий, глухий гр хіт підімною дав мені знати, що шунер затопив човенце і тепер не було вже мені куди вертати.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ ПЯТА.

Я здіймаю чорну флягу.

Ледви що я трохи лїпше станув, коли кліверове вітрило з таким лоскотом як би від грому вдарило об щебльову щоглу. Потрясенне було так сильне, що цілий

*) Щебльова щогла (машт, Bugsprit) єсть те відютка щогла, уміщена коссом з передньому кінці корабля і вставляєчя понад воду. Перше її продовженне зве ся „клївером“, а до клівера єсть привязане тригранчасте „клїверове вітрило“.

шунер аж до самого споду задрожав. В найблизшій зараз хвилі вітрило відбило ся назад і звисло поморщене.

Від того потрясення я мало не упав у воду, але ддятого не тратив часу, лиш поліз здовж клівера і в найблизшій хвилі вихопив ся на поклад.

Я опинив ся тепер з лівого боку від льожі, де ще велике вітрило, здуते від вітру, закривало по части передімною задню часть покладу. Ані живої душі не було видко. На помості, що ще від часу ворохобні не бачив води ні щітки, було видко богато слідів від ніг, а по кораблеві тачала ся з одного боку на другий фляшка з відбитою шийкою.

Нараз дістала ся „Гіспаніоля“ знов у вітер. Реї поза мною стали ломотіти. Держак від керми пересував ся з одної сторони на другу, а цілий корабель аж скрипів. В тій хвилі перехилила ся велика рея і відслонила мені лівий бік позадньої палуби.

І справді! Тут були оба вартові. Той з червоною шапкою лежав горілиць як колода, розложив руки навхрест, а крізь відхилені губи світились йому зуби. Ізраїл Гендс опер ся об беріг корабля, борода повисла йому була на груди, а лице таке біле як лоева свічка. Якийсь час гнав корабель як сполошений кінь, що бе копитами на всі боки, але незадовго дув вітер то з сього то з того боку вітрила, реї хитали ся то сюди то туди, що аж щогла стала під напором голосно скрипіти. Від часу до часу хлюпнула й філя водою на поклад, або корабель затряс ся від удару розшалілих филь. Великий шунер з розвішеними вітрилами був тепер у гіршому положенні, як моє човенце, спочиваюче тепер на дні моря.

За кожний раз, як філя кинула кораблем, чоловік в червоній шапці качав ся то в один то в другий бік, але при тім не змінив ані трошки свого положення і не закрив вишкірених зубів. Страшний був се вид! Та й Гендс за кожний раз хилив ся що раз більше і здавало ся, як би він леда хвиля мав повалити ся як довгий на поклад. При тім ціле його тіло посувало ся щораз дальше, так, що я поволі стратив з очий його лице, а накінець видів ще лиш його ухо і одну половину його пабородів.

Рівночасно побачив я на помості довкола них чорні плями з крові, а з того здогадував ся, що вони упившись, убили один другого.

Коли я так не мало здивований ще дивив ся на них, Ізраїл Гендс, коли корабель на хвильку стояв тихо, обернув ся трохи і застогнавши з тиха, заняв знову таке положенне, в якому я його перед тим видів. Від того стогнання, по якому я пізнав, що його щось дуже болить і що він страшенно ослаб, зробило ся мені його жаль. Але коли я собі пригадав змову, яку підслухав в бочці з яблук, то й було вже по жалю.

Я поступив ся назад, аж дійшов до великої щогли.

— Вернув назад на корабель, пане Гендс, і зголошуюсь до служби — казав я іронічно.

Він з великим трудом отворив очи, але був занадто ослаблений, щоби показати по собі якесь здивуванне. Лиш на силу промовив одно слово: „Горівки“.

Я подумав собі, що не треба тратити часу та став поступати ся взад і побіг відтак на долину до каюти.

Нелад, який там був, трудно описати. Всі позамикані скрині і шафи були порозбивані, бо видко, шукали за картою. На помості було певно болота з чобіт тих злодюгів, якого нанесли з мочарів, коли ходили на раду. На чистеньких білих стінах, що так красно виглядали з золотими обвідками, було видко сліди їх замащених рук. Десятки порожніх фляшок звеніли качаючись по кораблі. На столі лежала отворена одна із лікарських книжок доктора, а повидираними з неї картками ті опришки закурювали собі люльки. А понад тим перевертом в горі все ще світила ся лампа слабим світлом.

Я пішов до пивниці і побачив тут, що щезли з неї всі бочки, а майже всі фляшки були вже порожні і порозкидані. Не диво, що від часу ворохобні ані один з них не був тверезий.

Шукаючи межі припасами, знайшов я для Гендса ще пів фляшки коняку, для себе набрав трохи сухарів, трөхи зварених в цукрі овочів, велику пачку розинків і кусень сира. З тим вийшов я знов на поклад, поклав призначені для мене припаси здалека від теслі, пішов до бочки з водою, напив ся і аж тоді, не скорше, дав Гендсови його коняк.

Випив майже до самого споду, заким фляшку відіймив від рота.

— От, до лиха — сказав він — аж тепер мені полекшало.

Я тимчасом сів собі десь у кутику і став їсти.

— Тяжко ранені? — спитав я.

— Він відхрунькав, чи по правді сказавши вигавкав свою відповідь.

— Як би на кораблі був доктор — сказав він — то я би за кілька днів був вже здоров. Але я не маю щастя і то завсїгда було моїм нещастєм. Отсей хлописько вже неживий — додав він і показав на чоловіка з червоною шапкою. — Впрочім він і не був моряком. А ти звідки тут взяв ся?

— Я вернув на корабель, щоби його взяти в посїданнє, Гендс. Отже поки що мусите мене вважати капітаном.

Він подивив ся на мене, як би мене хотїв зїсти, але не сказав нічого. Його лице знову набрало трохи краски, хоч він все ще виглядав дуже слабий і безсильний, та за кождим рухом корабля заточував ся то сюди то туди.

— Непричком сказавши, Гендсе, — говорив я дальше — не можу стерпіти онтої хоругви на сьому кораблі і для того, коли позволите, здійму її. Ліпше нїяка, як така.

По сих словах взяв ся я й так зробити, побіг до шнура від фляги, стягнув ненависну, чорну флягу і кинув її у воду.

— Бог нехай благословить короля! — сказав я і здіймив шапку. — Пануванню капітана Зільвера вже тепер кінець.

Він на те лиш подивив ся зпід ока на мене.

— Мені щось так видить ся — відізвав ся він накінець — щось так видить ся, як би ви, капітане Гакінс хотїли причалити до берега.

— А вжеж — сказав я на те — говоріть лиш дальше, Гендсе. — І я став знову здорово заїдати дальше.

— Отсей чоловік — почав він говорити, кивнувши слабо головою в сторону як до трупа — він називав ся О'Брін - Ірляндець з роду — отсей чоловік і я розвісили вітрила, як видите, щоби вернути ся на ад до пристані. Він тепер вже неживий, а ви не з тих, що да-

ли би собі раду з кораблем самі одні, то вам зараз скажу, коли не послухаєте моєї ради. Але коли дасте мені попоїсти і випити та який старий лах, щоби я собі рану завязав, то скажу вам, що робити, щоби корабель завернути назад. А ви що на те?

— Я вам лиш те одно скажу, — відповів я — що не верну назад до пристані капітана Кіддса. Попливу до північного заливу і заїду там кораблем красенько на пісок.

— Ну, та й ще що? — відозвав ся він. — Я не такий дурний, щоби не зміркував, куди ви зміряєте. Хибаж я сліпий? Я мав гру в своїх руках і програв, а вам тепер вітер ліпше сприяє. До північного заливу? А щож мені тепер вдіяти! Я би вам поміг завести корабель хоч би й під шибеницю. Таки би й поміг!

Мені здавало ся, що під сим зглядом можу на нього спустити ся. Ми як стій згодили ся. Вже за три мінути плила „Гіспаніоля“ гнэна вітром, здовж побережа острова з закопаними скарбами і можна було напевно сподівати ся, що ще перед полуднем допливемо до північного його кінця та заким вода прибуде, запливемо до північного заливу, де будемо могли посадити шунер на піску

Відтак привязав я добре керму та пішов на долину до моєї скринки, з котрої виймив мягоньку шовкову хусточку, котру мені мати дарувала. Гендс при моїй помочи обв'язав собі нею рану на нозі повисше коліна, а відтак попоївши і випивши коняку, став очевидно приходити до сил; держав ся простійше, його голос був вже сильніший і виразніший, словом став зовсім иншим чоловіком.

Вітер нам дуже сприяв. Ми гнались стрілою, а що хвиля то инші показували ся нам види, як би в панорамі. Незадовго минули ми височину і плили попри плоский пісковатий край, зарослий карловатими пініями, та й той незадовго лишив ся поза нами і ми плили попри скалистий горб, котрим кінчив ся острів від півночі.

Я був гордий з мого нового команда і радував ся красною погодою і живописним побережем. Я мав тепер подостатком води до пиття і всіляких ласощів, а совість моя, котра по моїй втечі не давала мені спокою,

успокоїла ся зовсім від мого великого здобутку. Моє вдоволенне було би ще більше, як би не те, що тесля заєдно якомсь злобно споглядав на мене та хитро усміхав ся. Був то усміх поганого чоловіка, але крім того був у ньому ще й вираз якоїсь зрадливости, коли він так хитро дивив ся на се, що я роблю.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ ШЕСТА.

Ізраїл Гендс.

Вітер, що віяв зовсім так, як нам було потреба, перекинув ся тепер на захід, обставина, котра дала нам тепер можливість плисти ще лекше від північного кінця острова до устя північного заливу. Лиш нам минав час тепер досить поволі, бо ми самі не могли корабель спинити та й не мали відваги корабель осаджувати на піску, доки би вода не поплила спорий кусень дальше. Тесля сказав мені, як треба кораблем наvertати, щоби він станув, що мені удало ся по довгих пробах. Мовчки посідали ми другий раз обідати.

— Капітане — відізвав ся він накінець з тим самим несамовитим усміхом — мій старий товариш корабельний О'Брін все ще тут лежить. Як гадаєте, чи не кинути би його у воду? Я звичайно, як не свій, та й не жалую, що зробив з ним рахунок, але нам ніяково дивити ся на нього, а ви як гадаєте?

— У мене нема досить сили до того, тай не хочу про те нічого і знати. Нехай про мене лежить там, де лежить — сказав я на те.

— „Гіспаніоля“, то нещасливий корабель, Джіме, — говорив він дальше, моргаючи очима. — Кілько то вже не убито бідних моряків на „Гіспаніолі“, від коли ви й я виїхали на ній з Брістоля! Я ще ніколи такого нещастя не зазнав. На примір отсей О'Брін — він тепер мертвий, правда? Я не учений, а ви прецінь умієте читати і писати. Отже по просту сказавши, чи гадаєте, що мертвий чоловік єсть на віки мертвим, чи може він міг би віджити і вернути ся ще на сей світ?

— Тіло убете, Гендсе, але душі ні. То чейже повинні би ви знати — відповів я. — О'Брін тепер на тому світі і може в сій хвилі дивить ся на вас.

— Ах! — сказав він на те. — Коли так, то хіба шкода часу на те, щоби убивати чоловіка. Але як би й не було, по тому всьому, що я видів, не роблю собі чогось багато з духів. Нехай собі духи будуть духами, Джіме. А тепер, коли ми собі висказали свої гадки, то ви би зробили мені ласку, як би пішли до каюти і принесли мені звіттам — ну, лихий надав, не знаю як сказати — от бачите, фляшку вина, Джіме — отсей коньяк за міцний на мою голову.

Несміливість теслі, з якою то він говорив, здавала ся мені дуже підозрілою, а що він влів вино як горівку, тому мені таки не хотіло ся вірити. Він те все чомусь лиш так говорив. То була ясна річ, що він хотів, щоби я пішов собі з покладу; але для чого, то було для мене загадкою. Не хотів мені дивити ся в очі, водив очима неспокійно то сюди, то туди, то в гору, то в долину, споглядав на небо, то знов на неживого О'Бріна. Через цілий час усміхав ся і так якось був заклопотаний, що й мала дитина була би пізнала ся на тому, що у нього на думці якась зрада. Але я йому зараз відповів, бо й зараз зміркував, що для мене було би добре і що могло би було аж до послідної хвилі укрити моє підозрінне перед таким безглуздим чоловічиськом.

— Вина? — спитав я. — Воно для вас таки ліпше. А хочете білого, чи червоного?

— По правді сказавши, то мені все одно, товаришу — відповів він — коби лиш міцне і багато з тої сорти.

— Добре — відповів я. Принесу вам Гендс, вина Порто *). Але буду мусів довго шукати.

Сказавши те, зійшов я тихенько по сходах до каюти, здіймив там черевіки, пішов тихенько вздовж корабля, виліз по драбині до льожі і осторожно виглянув на двір. Я знав, що він там не буде чекати на мене, але мимо того мав ся дуже на осторожності. Стало ся те, чого я найбільше побоював ся.

Хоч його при кожному рухові нога очевидно дуже боліла, він мимо того, стогнучи, ліз на руках і ногах

*) Португальське міцне вино, котрого назва пішла від міста Порто або Опорт в Португалії. Біле вино Порто єсть ще міцнійше як червоне.

досить борзо через поклад. За пів міноти опинив ся перед великим звоєм корабельних линв, зложених одна на другу і виймив звідтам довгий, закрівавлений аж по саму колодку ніж або радше короткий штилет. Глянув на нього, попробував на руці, чи він острый, сховав його відтак чим скорше до кишені на грудях та поліз назад на своє давнє місце під поруччем корабля.

От і все, що я хотів знати. Ізраїл міг рушати ся, а до того був тепер і узброєний. Я вже тепер не сумнівав ся, що він завдав собі такого труду лиш на те, щоби мене позбути ся. Що він задумував пізнійше зробити — чи хотів від північного заливу впоперек через остров дістати ся до своїх товаришів, що розложили ся були табором коло мочарів, або чи хотів стрілити з пушки і дати тим знак своїм товаришам, щоби вони ішли йому на поміч, того я вже не міг вгадати.

А всеж-таки здавало ся мені, що наші інтереси сходять ся в одній точці, а то в старанню о наш шунер, і що я у тому можу спустити ся на нього. Ми оба хотіли осадити його де при березі в закритому місці, де би його без великого труду і небезпечності можна опісля вивести знову на воду. Доки те не стало ся, я уважав ся все ще безпечним мойого життя.

Коли я так про те думав, тіло моє не дармувало. Я закрав ся знову до каюти, узув черевики, вхопив першу ліпшу фляшку і з'явив ся з нею знова на покладі.

Гендс лежав так, як я його лишив, з примкненими очима, як колиб не міг знести світла. Але коли я вийшов, він зараз подивив ся, відбив шийку від фляшки з такою вправою, як хтось, що вже від давна має у сьому вправу, та ликнув собі споро „на щастє!“ Відтак полежав якийсь час спокійно, аж попросив мене, виймаючи скрутлик тютюну до жовання, /щоби я йому дрібку з нього відкраяв.

— Відкрій мені кусник — сказав він — бо у мене нема ножа та й не маю сили до того. Ах, Джіме, Джіме, мені здать ся, приходить уже кінець! Укрій мені хлопче кусник з того тютюну, котрий мабуть буде вже посліднім. Піду вже мабуть у далеку дорогу.

— Ну, та я вам відкрою — відповів я. — Але як би я так був у вашій шкірі і зі мною так зле було, то я би як добрий християнин подумав о молитві

— Та нащо? — сказав він. — Скажи мені, нащо?

— Нащо? — відізвав ся я. — Алже ви мене лише що розпитували про померших. Ви зломали свою присягу, говорили неправду, ошукували і проливали кров. Чоловік, котрого ви убили, лежить в сій хвилі таки коло ваших ніг. а ви питаєте ся на що! Бога ради. Гендс, — от — нащо!

Я говорив те не без зворушення, бо пригадав собі кривавий ніж в його кишені, котрим він хотів мене підступно убити. Він тоді напив ся знову вина і зачав говорити з незвичайною у нього торжественністю.

— Довгих трицять літ — казав він — їздив я по морі та дожив доброго і злого, погоди і непогоди, видів як не було вже що їсти, та як добувало ся ножі, та й багато всілякого иншого. Але кажу тобі, я ще не видів, щоби добре вийшло з доброго. Моїм бажаннем єсть лиш, щоби я перший ударив, а вірю лиш в ось що: „Неживий вже не вкусить“ — оттак. А тепер — додав він, змінюючи нараз голос — досить нам тих дурниць. Вода вже значно поступила наперед. Отже робіть, капітане Гакінс, що вам скажу, а заїдемо простісенько і наша їзда скінчить ся.

Всього на всього треба нам було плисти ще яких дві милі. Але плавба була тут дуже трудна, бо в'їзд до північного заливу був не лиш тісний і вузкий, але ще й тягнув ся від сходу на захід, так, що треба було шунером досить осторожно правити, щоби дістати ся до середини. Але мені здаєть ся, що з мене був зовсім добрий і зручний моряк, а Гендс був знаменитим лоцманом*), бо ми заїхали так зручно і безпечно, що аж радість брала дивити ся.

Ледви, що ми в'їзд минули, як вже й земля стала що раз ближше підходити до нас зі всіх боків. Побереже північного заливу було так само вкрите лісом як і побереже південної пристані, але само місце, в котрому був залив, було довше і вузше та подобало більше на устє ріки, котрим і дійсно було. Саме проти нас

*. Лоцманом (з німецького *Lotsman* або *Lotse*), зве ся той, що вводить кораблі до пристані.

на поівденному кінці виділи ми якийсь розбитий корабель, котрий вже зовсім розпадав ся. Колись був то великий вітрильний корабель з трьома маштами і стояв тут вже так довго, що морські рослини вже зовсім його були вкрили, а на його покладі засіяли ся рослини з берега, котрі саме тепер були в повному розцвіті. Був то сумовитий вид, але він показував нам, що тут спокійне місце на пристань.

— Видиш відізвав ся Гендс — яке то знамените місце, щоби тут осадити наш корабель. Мілкий, гладкий пісок, ані одного камінчика, дерева довкола, а на онтому старому кораблеві справдешній цвітник.

— Але як ми знову видобудемо корабель, коли він раз виїде на пісок?

— Ну те зробимо ось як — відповів він: Коли вода опадє, то підеш з ливною он там на беріг, обвинеш її довкола онтої пінїї, притягнеш її назад і обвинеш довкола валка та будеш чекати, аж буде приплив моря. Скоро вода прибудє, тоді всі руки будуть тягнути за ливну, а корабель так легонько як голуб полетить на воду. Впрочім ми вже зовсім близько того місця і пливемо за скоро Тепер кермою на право — на право — ще лиш трошки на право — добре — добре!

Так давав він мені свої прикази, а я слухав не пускаючи пари з себе, аж він нараз крикнув: Тепер хлопче, навертай що можеш! Я сіпнув кермою з цілої сили, „Гіспанїоля“ обернула ся і передом пустилась простісенько до плоского лісом зарослого берега.

В роздразненню при сьому послідньому маневрі забув я трохи на осторожність супротив мойого тєслі. Навіть ще й тоді, коли я опершись об поруче корабля, чекав з напруженнем тої хвилі, коли корабель вибіжить на зємлю, так мене займала ся подія, що я зовсім забув на небезпечність, яка була повисла надімнєю. Можна було мене убити без найменшого опору, як би не був взяв мене якийсь неспокій і я не був обернув ся. А може і те, що я зачув, як щось затріщало, або що я побачив, як рушала ся його тїнь, а може то був лиш інстинкт як у кітки — досить, що коли я обернув ся, підійшов вже був Гендс з штилетом в руці о половину дороги до мене.

Ми крикнули оба разом з цілої сили, коли глянули один па другого ; я із страху, а він заричав із злости як той бугай, що скажить ся. В тій самій хвилі він підбіг великим скоком наперед, а я скочив у противну сторону. При тім пустив я держак від керми, котрий бистро полетів на ліво і, як мені здаєть ся, уратував мені життє, бо вдарив Гендса в груди і на хвильку обезсилив його зовсім.

Коли він знову опамятав ся, я вже вибіг був з кута, в котрий він мене загнав, та міг тепер бігати по цілому покладі і втікати від мойого ворога. Як раз перед великим маштом станув я, витягнув пістолет з кишені змірив ся холоднокровно, хоч він вже ішов до мене і потягнув за язичок. Та ба, курок вдарив, але ані не блисло, ані не гукнуло, вода змочила була мені порох. Я проклинав свою недбалість. Чому не було мені набити на ново пістолетів та підсипати свіжого пороху на панви ? Не була би тепер з мене та вівця, що втікає перед своїм різником.

Хоч і як він був зраний, а все таки рушав ся він з якоюсь дивною зручністю. Його сиве волосє опало йому було при тому на лице, а він із злости та гніву став такий червоний як індик. Я не мав часу ані охоти виймати другий пістолет; бо був переконаний, що і той був нездалий. Але одно стало мені ясним, а то, що мені годі просто лиш перед ним втікати, бо инакше був би мене знову, як' перед тим коло керми, припер до кута на передньому кінці корабля. Колиб якраз так мене припер, то моя пригода була би тим закінчила ся, що був би в мене всадив девять або десять цалів свойого закрівавленого штилета і я був би попрощав ся зі світом. Я поклав длятого руки на великий машт, що був значного обєму та чекав з горячковим напруженнєм нервів, коли він підійде до мене.

Побачивши, що я задумав грати ся з ним хованки, і він собі присганув, й минула одна або й дві мінути, на хитрошах з його боку і відповідних рухах з мойого. Була то така забавка, як то я робив собі її дома на скалах в рідніх сторонах, хоч там мені серце так не било ся як тут. Але то була, як сказано, хлопча забава, в котрій я міг дати собі добре раду зі старим, а до того ще й зраненим моряком. На ту гадку вернула в мене знова відвага і я вже собі думав, чим то

все скінчить ся. Мені стало ясно, що я зможу кінець довго здержати. але остаточному рішенню таки не перешкоджу.

Коли положенне межі нами так заостирило ся, вибігла нараз „Гіспаніоля“ на землю, здійняла ся в гору, заскреготала на хвильку в піску, а відтак подала ся нагло на бік, що аж поклад станув під кут сорок і пять степенів, а крізь діри, призначені до того, щоби ними вода стікала, зачала напливати вода із заливу, а межі покладом і поручем корабля зробила ся велика калабаня.

Ми в одній хвилі стратили рівновагу і оба попали в ту калабаню, а за нами покотив ся і той труп в червоній шапці, що все ще мав розложені руки. Ми були так близько себе, що я вдарив головою об чоботи теслі і то так дуже, що мало зубів собі не вибив. Мимо болю я перший схопив ся на рівні ноги. Гендс мусів ще увільнити ся з рук трупа. Внаслідок похилого положення корабля майже не можна було по ньому хідити і мені треба було придумати якийсь инший спосіб, щоби обезпечити ся. В миг ока кинув ся я на шнурові драбини при великому машті та ліз чим скорше в гору, аж опинив ся на маштовому коші.

То було моє щастє, що я так борзо кинув ся. Штилет мойого ворога, коли я підхопився в гору, не вбив ся навіть і о пів стопи низше від мене в машт, а Ізраїл Гендс лиш рот роззявив і споглянув на гору до мене— того він не сподіваз ся і дуже завів ся:

Тепер, коли я вже мав трохи часу, підсипав я свіжого пороху до пістолета, а щоби забезпечитись подвійно, набив ще й другий, так, що мав тепер два готові.

Моя робота Гендсові очевидно дуже не сподобала ся, бо побачив, що може програти Постояв довгий час, не знаючи, що робити, аж і собі став лізти по драбині з штилетом в зубах, поволи і голосно стогнучи. Ліз з великим трудом, бо очевидно ранена нога дуже його боліла і стояла йому на перешкодї, але тепер і я скінчив всі мої приготівлення, заким він ще підліз до третьої часті драбини. Тоді я, з пістолетом в кожній руці, відізвав ся до нього :

— Ще лиш один крок, Гендсе — кажу — а дістанете кулею в лоб. Ви преці знаєте, що померші не кусяють — додав я усміхнувшись.

Він і зараз пристанув. По його лиці міг я зміркувати, що він силував ся думати, але те так ішло йому поволі і з таким трудом, що я з мого безпечного становища став насмівати ся з нього. Накінець здобув ся на бесіду, але його лице мало все ще вираз якогось остовпіння. Щоби міг говорити, виймив штилет з уст, але впрочім не рушив ся з місця.

— Джіме — відізвав ся він — ми оба, ти і я загнали ся за далеко і мусимо помирити ся. Ти би був вже тепер в моїх руках, як би корабель не був перекилив ся. Але я не маю щастя і для того мушу тобі піддати ся, я старий моряк такому корабельному хлопакові, як ти, — то прикро, Джіме.

Я з приємністю слухав його слів, а при тім усміхав ся так зарозуміло, як та пава, коли він нараз своєю правою рукою махнув понад своїм плечем. Щось як би стріла засвистіло у воздуху; я почув удар, а зараз по тім пекучий біль і тепер зміркував, що я прибитий плечем до машту. В хвилі того страшного болю і переляку вистрілили оба мої пістолети — сам вже не знаю, чи з моєї власної волі, але то річ певна, що я не ціляв — і оба випали мені з рук. Та самі не упали. З глухим зойком випустив і тесля шнури драбини і стрімголов полетів у воду.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ СЕМА.

„Золоті сунуди!“

Наслідком того, що корабель перекилив ся був на бік, висіли машти далеко понад воду і під моїм високим становищем не було нічого лиш поверхня залува. Гендс, що не був так високо, упав помежи мною а кораблем. Він ще раз виринув, вода зачервоніла ся докола нього від крови, а відтак пішов на спід. Коли вода опісля знову успокоїла ся, видів я його у воді, як він там лежав на чистому білому піску в гніи корабля. Кілька цікавих риб плило попри його тіло. Часом, коли вода порушила ся, здавало ся, як би він рушав ся

ї хотів встати. Але він таки дійсно був вже неживий — і вастрілений і утоплений — а риби ним поживилися таки на тому самому місці, де він мене хотів убити.

Ледви що я переконався про те, що він не живе, як мені зробилося дуже слабо і страх мене взяв. Тепла кров спливала мені на плечі і груди. Штилет у тому місці, де мене прибив до машту, пік мене як би розпаленим залізом. А все-ж таки стало мені дуже лячно не так від болю, котрий, як мені здавалося, міг би я спокійно знести, як скорше від того, що можу упасти з маштового коша просто у зелену воду саме коло трупа теслі.

Я вхопився корчевою обома руками, так, що мене аж нігті заболіли, та замкнув очі, щоби невидіти небезпечності.

Перша моя гадка була витягнути штилет. Але або він за сильно був вбився, або мої нерви так були ослабли, що по мені лиш мороз пішов і я задрожав та дав спокій. Дивним slučajемся дрож мала мене увільнити від штилета. Ніж, бачите, майже зовсім мене хибив і пробив лиш малий кусник шкіри, та й той розірвався від дрожі. Кров пішла тепер ще більше, але я вже був вільний і ще лиш сурдут та сорочка були прибиті до машту.

Я сіпнув сильно тай розірвав одіж, а відтак з правого боку спустився на поклад. За ніщо в світі не був би я в мойому роздразненню ліз по тих шнурових драбинках, що висіли понад водою, а з котрих лише що Гендс злетів.

Я пішов на долину та подивився на свою рану. Боліла мене дуже і кров все ще дуже текла, але рана не була ані глибока, ані небезпечна, та й не перешкаджала мені рухати рукою. Відтак я розглянувся і уважав відповідним, бо преці корабель стався тепер ніби моєю власністю, увільнити його від посліднього його пасажира — неживого О'Бріна.

Коли корабель перекинувся, він покотився був під саму стіну корабля і лежав там, як би якась страшна, натуральної величини лялька, але без життя на лиці. Він лежав дуже вигідно для моєї ціли, а що я задля моєї сумної пригоди майже вже зовсім мерців не боявся, то я підніс його як би міх збіжа і струтив з корабля у воду. По воді плеснуло голосно від нього, а коли вода трохи успокоїлася, побачив я його коло

Ізраїла і оба трупи ще рухалися від сильного потрясення води. Червона шапка, котру носив О'Брін, бо хоч ще молодий, був уже лисий, плавала по воді. Там упокоївся він на віки своєю лисою головою на колінах того, хто його убив, а жваві риби увихалися весело понад ними обома.

Тепер був я сам один на кораблі. Сонце мало вже незадовго заходити, величезна тінь від пінїї на західньому березі сягала далеко на пристань і падала аж на поклад. Піднявся вечірній вітер, межі линвами зашуміло з тиха, а вітрила почали то сюди то туди повівати.

В тому положенні видів я небезпечність для корабля. Реї я борзо поздіймав і поскладав на поклад, але з великим вітрилом мав я багато клопоту і труду. Розуміється, що велика рея, коли корабель перехилився, перекинулася поза корабель і одним кінцем а навіть малою частю вітрила занурилася у воді. Те було для моєї роботи ще лиш небезпечнійше, так, що я аж боявся брати ся до сього. Накінець виймив я ніж та поперерізував линви до підтягання вітрил. Зараз і другий кінець упав у воду і ціле вітрило розложило ся тепер широко та плавало на воді; от і все, що я міг зробити, бо хоч і як сильно я тягнув; то таки не міг не допустити того, щоби воно не упало на воду. Впрочім і „Гіспанїоля“ мусіла здати ся на свою долю, так само як і я.

Цілу пристань вкрила тепер глибока тінь і ще лиш на цвітник на розбитому старому кораблі сонце трохи світило. Наставав холод, вода відпливала до моря, а шунер поволі лишав ся що раз більше на суші.

Я поліз на перед і виглянув поза корабель. Здавало ся мені досить мілко, щоби можна зважити ся вийти з корабля і я на відтятій від якоря линві спустив ся осторожно на долину. Вода сягала мені ледви по пояс; пісок був твердий і я брив сміло до берега, лишаячи „Гіспанїолю“, котру я майже сам один осадив на піску, разом з її великим вітрилом її судьбі. За сей час і сонце вже було зайшло, а поміж деревами повіяло вечірнім леготом.

Тепер бодай мав я тверду землю під ногами і не потребував з порожніми руками вертати до моїх товаришів. Ось стояв шунер, тепер вже добре очищений від буканїрів і готов взяти нашу власну залогу та

поплисти на море. Найважнійша річ була тепер для мене вернути назад до хати з кругляків та похвалити ся своїм успіхом. Може бути, що мене були би трохи посварили за мою очайдушню відвагу, але відібране „Гіспаніолі“ було такою відповідю, на котру всі мусіли би були замовкнути, і я мав надію, що навіть капітан Смолет признасть мені, що я пожиточно ужив мойого часу.

З тою гадкою і в як найліпшому гуморі пустив ся я назад до моїх товаришів у хаті з кругляків. Мені прийшло на гадку, що східня із тих рік, що уходять до пристані капітана Кідда, впливає з горба з двома шпильями, і я пустив ся в ту сторону, щоби перейти через ріку в тому місці, де вона ще вузка. Передімною виднів ся досить добре ліс; незадовго дійшов я до краю того горба і перебрив ріку.

Тим способом опинив ся я недалеко того місця, де стрітив був Бен Гуна; тепер був я дуже осторожній і розглядав ся пильно на всі боки. Вже зробила ся була темна ніч, і я побачив в тій стороні межі обома вершками горба, де після мойого здогаду Бен Гун при великій ватрі варив собі вечерю, величезну полумінь, що підіймала ся ніби аж до неба. Мені стало дивно, що він так легкодушно зраджує свою криївку. Або хиба Джек Зільвер не міг так само добре побачити ту луну як і я?

Поволі робило ся що раз темнійше і я мусів зібрати до купи всі мої пять змислів, щоби дістати ся до моєї ціли. Подвійний горб поза мною і горб „дальновид“ праворуч прибирали що раз менше виразні і слабші очерти. На небі світило ся лиш кілька блідих зірок, а мені лучало ся що хвиля, що я на площі, котрою тепер ішов або влазив у корчі, або падав у глибокі піскові ями.

Нараз впало якесь ясне світло на мене. Я глянув в гору і побачив вершок горба „дальновид“ освітлений світлом місяця, а незадовго опісля викотив ся і сам місяць з поза дерев.

При тому світлі уйшов я борзо і останок моєї дороги. Я то ішов, то біг, гнаний охотою побачити ся як найскорше з моїми товаришами. Але коли я підійшов до дерев, що стояли недалеко від хати з кругляків, став я все-таки іти трохи поволійше і розглядати ся

осторожнійше. Був би то нужденний кінець моєї пригоди, як би мене мої власні товариші були застрілили.

Місяць підіймав ся, що раз висше і висше на небі і своїм срібллим світлом освічував рідший край ліса. Але то, що я побачив як раз перед собою поміж деревами, було друге червоняве світло, котре від часу до часу заблимало з догараючої величезної ватри. Хоч і як я ломив собі голову, а все таки не міг собі пояснити того, що значить ся загадочна ватра.

Накінець вийшов я аж на сам край ліса. Західню сторону освітило вже було світло місяця, а другі сторони і хата з кругляків спочивали ще в глибокій темноті, котру прорізували лиш денде сріблаві смуги. По другому боці хати вигоріла була величезна ватра аж до грані і світила ся ще одностайним червоним світлом, що якось дивно відбивало від ніжного сріблявого світла місяця. Ані жива душа не рушила ся і не чути було, щоби щось зашелестіло, лиш вітер тихенько шумів.

Я дуже здивував ся, а трохи таки й налякав ся і станув. То не було нашим звичаєм класти так велику ватру, ми навіть на приказ капітана обходили ся дуже ошадно з топливом і я так як би щось перечував, що в часі моєї неприсутності мусіло стати ся якесь нещастє.

Я держачись все тіни закрав ся від східнього боку і переліз там, де було найтемнійше, через частокіл.

Щоби бути подвійно безпечнім, став я тихенько на руках і ногах лізти ід хаті. Коли я вже близько підліз до неї, спав мені нараз як би великий тягар із серця. Іншим разом був би те, що правда, не конче приятний шум і я іншими часами не раз на нього жалував ся. Але в сій хвилі була те для мене як би найкрасша музика, коли я чув, як мої приятелі так голосно і мирно в своїому сні хропіли. Навіть хороший нічний поклик варті на кораблі „Все благо“ не успокоїв мене ніколи більше.

Тимчасом не було сумніву, — що вони страшенно зле вартували. Як би тепер Зільвер і його ватага були на них напали, то ніхто з них був би вже світа божого не побачив. Щось такого, подумав я собі, може діяти ся лиш для того, що капітан зранений, і знов стало мені жаль, що я їх в такій небезпечності покинув, коли вони за мале людей мали до варті.

Тепер підліз я аж до дверей і підняв ся в гору. В середині було так темно, що хоч очі виколи. Крім рівномірнього хропіння чув я ще лиш якесь дряпанне, котрого не міг собі ніяк пояснити:

Я пустив ся напوماшки до середини та хотів покласти ся на своє давне місце і вже сміяв ся в душі, які то вони завтра зроблять очі, коли мене побачать.

Моя нога потрунула щось м'яжке — то була нога когось, що там спав, і він обернув ся і застогнав, але не пробудив ся.

Аж нараз серед темноти заверещав пискливий голос:

Золоті ескуди! Золоті ескуди! Золоті ескуди! Золоті ескуди! Золоті ескуди! — і так без кінця, як би пустив на питель.

Зільверова зелена папуга, „капітан Флїнт“! Отже те, що я чув і не міг собі пояснити, то він так дряпав обгризаючи кору. Він був ліпшим вартівником як вони всі і зрадив мене своїм криком.

Не було вже часу втікати. На крик папуги всі побудили ся і посхапували ся, а Зільвер закликавши страшенно, крикнув:

— Хто там ходить?

Я хотів втікати, але попав на когось, заточив ся і впав другому в руки, котрий мене і мив.

Засвіти оскипок, Діку — сказав Зільвер, коли мене вже зловили

Один з розбишаків вийшов з хати і вернув зараз з горючою головою.

ЧАСТЬ ШЕСТА.

Капітан Зільвер.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ ОСЬМА.

В таборі ворогів.

При червонявому світлі головні, що освітила хату, побачив я, що стало ся те, чого я найбільше бояв ся. Розбишакам дістала ся в руки і хата і припаси в ній; там стояла бочка з коньяком, там були й бочки з маринованим мясом та й сухарі. Але що мій страх ще в десятеро збільшило, була та обставина, що я із зловлених не побачив ані сліду. Я міг лиш собі погадати, що розбишаки їх всіх поубивали і мені аж трохи серце не пукло із жалю, що я з ними не погиб.

Було всього шість буканірів, всі прочі погинули. Пятьох з них, з червоними, заспаними лицями, так як схопили ся з першого сну, обступили мене довкола; шестий спер ся лиш на лікті і підніс ся; він був блідий як смерть, а закровавлена опаска довкола його голови насунула мені здогад, що його лише що недавно зранено і обв'язано. Я пригадав собі того чоловіка, котрого підчас великого нападу поцілила куля, а він втік до ліса, і я не сумнівав ся, що то той сам.

Напуга, здувши на собі піре, сиділа на плечі довгого Джека, котрий здавав ся мені тепер блідшим і більше суворим як звичайно. Він мав все ще те суконне одінне на собі, в котрому прийшов був у посоль-

стві, але воно було страшно замащене глиною і пошарпане острыми колючками.

— Так — відізвав ся він — то Джім Гакінс заблукав ся до нас. А то справді красно з твоєї сторони!

Відтак сів собі на бочку з коняком і став собі класти тютюну до люльки.

— Дайже мені на хвильку світла, Діку — сказав він, і закуривши собі, говорив дальше:

— Буде досить, синоньку; занеси головню назад до ватри, а ви, мої панове, лягайте знову спати — не потребуєте стояти перед Гакінсом. Він за те не буде гнівати ся, можете бути певні сього. І так, Джіме, — тут звернув ся він до мене — ти знов тут у нас і зробив бідному, старому Джекови дуже милу несподіванку. Що з тебе розумний хлопець, я те пізнав по тобі зараз від першого разу, але отся твоя робота, то вже таки ніяк не може мені помістити ся в моїй голові.

Можна собі легко подумати, що я не знав, що на те сказати. Они приперли мене задом до стіни, так, що я Зільверові дивив ся просто в очі та й бодай на око, як те мені здавало ся, досить сміло, але поправді в душі брала ся мене розпука.

Зільвер дуже байдужно пакнув собі раз чи два з люльки, а відтак говорив дальше:

— Коли ти вже раз у нас, Джіме, — сказав він — то поговорю з тобою отверто. Я все уважав тебе сміливим хлопцем та й видів у тобі свій власний образ з того часу, коли я ще був молодим і хорошим. Я все бажав того, щоби ти пристав до нас та дістав свою пайку з добичі і помер тим, що гонив за щастем, а тепер, мій хлопче, таки не остаєть ся тобі більше нічого. Капітан Смолет неаби який моряк, і я те признаю йому за кожний раз, але він не знає жартів, скоро розходить ся о послух залоги. Обовязок обовязком, каже він, та й правду каже. Отже стережи ся його. Навіть і доктор не хоче про тебе нічого й чути — „невдячний ледащо“, от тими самими словами сказав він, а з того така наука: годі тобі вже вертати до твоїх товаришів. Мусиш пристати до капітана Зільвера, коли не хочеш утворити сам для себе свою ватагу, хоч ти в ній був би хиба сам один.

Досі було все добре. Мої приятелі ще жили, а хоч я Зільверови по часті й вірив, що вони гнівні на

мене за мою втечу, то все-таки та вість загально мене дуже успокоїла.

— На те не хочу і слова більше тратити, що ти тепер в наших руках — говорив Зільвер даліше — хоч ми тепер тебе зловили і не пустимо, того можеш бути певним. Я був все за тим, щоби підмовляти і не видів, щоби з погрози вийшло щось доброго. Коли хочеш, то пристань до нас, а не хочеш, Джіме, то скажи лиш товаришу. Вір мені, що нема на світі моряка, котрий би чеснійше з тобою говорив.

— Отже хочете, щоби я вам щось на те сказав? — спитав я дрозжачим голосом. По тій глумливій бесіді зміркував я зараз, що наді мною смерть повисла і лице мені набігло кровю і серце корчево стиснуло ся мені в груди.

— Молодче — сказав Зільвер — ніхто на тебе не назирає. Маєш час і розваж собі спокійно. Знаєш преці, маате, що ми тобі раді в нашому товаристві.

— Добре — сказав я, ставши трохи смілійшим — коли маю вибирати, то чей маю і право знати, як стоїть діло, щоби я знав, звідки ви тут взяли ся і де суть мої приятелі.

— Як діло стоїть? — заворкотів один з буканірів гнівливо, повтараюче мої слова.—Ах, той назвав би себе щасливим, хто би нам те міг сказати.

— А може би ви, друже, були ласкаві та заткали собі ту діру, що зветь ся ротом, коли вас ніхто не питає — накинув ся Зільвер на бесідника, а відтак, пристаючи на моє питаннє, зачав знов по своєму говорити як той фарисей.

— Вчера рано, пане Гакінс — казав він — прийшов др. Ляйвезі досвіга з парламентарскою флягою до нас. — Капітане Зільвер став він говорити — пропало ваше, корабель пішов з водою. — Ну може бути, що ми трохи й випили та й заспівали всі враз якусь пісню, того не перечу. А бодай ніхто з нас не наглядав за кораблем. Ми оглянули ся тепер, і грім би його тріс! Старий корабель щез. Ніколи в світі купа дураків не виглядала так здивована, вір мені, бо кажу тобі, що я сам був найбільше здивований.

— Маєте охоту міняти ся? — спитав мене відтак доктор. — Ми оба згодили ся і длятого ми тепер тут: припаси, коняк, хата, паливо, котрого ти так запопадли-

во для нас нарубав, ба ціла, так сказати би, благословенна лодка від верха аж до споду, вже наша. А що до твоїх приятелів, то вони собі кудись пішли, я й сам не знаю куди.

Він став собі знов покурювати.

— А щоби ти не думав, — говорив він даліше, — що угода й тебе дотикає, то послухай послідніх слів нашої розмови: Кілько мужа виходить вас звідси? — спитав я. — Чотириох — відповів він — а між тими один зранений. Де той хлопчисько подів ся, не знаю, та й не хочу знати — сказав він — нехай собі іде до лиха. Нам його вже досить. — То були його послідні слова.

— Чи то вже все?

— Все, що тобі треба знати, мій сину, вір мені — сказав Зільвер.

— Добре — відповів я — я не такий дурний, щоби не знав, чого мені від вас сподівати ся. Нехай до одного лиха прийде ще більше друге, мені те байдуже. Я за багато надивив ся на смерть за той час, що їхав морем з вами. Але одно або друге все-таки вам скажу — говорив я тепер зовсім роздразнений — а перше ось що: ви тут находитесь у злomu положенні, ви втратили свій корабель, втратили скарби і втратили майже всіх людий. Цілий ваш плян вам не удав ся. А хочете знати через кого? — Через мене! Я сидів тої ночі, коли показала ся земля, в бочці з яблук і підслухував вас, Джеку, та й вас Діку Джонзоне і Гендса, що тепер лежить на дні моря, та розповів кожде слово, що ви говорили, ще тої самої години. А що до шунера, то я також той, що перетяв линву від якоря, я той, що убив вартових на кораблі, та й я завів корабель туди, де вже нхто з вас його не побачить. Я той, що сміх з вас зробив. Я вам від самого початку псував усі ваші пляни та й не бою ся вас так само як якої мухи. Убийте мене, коли хочете, або лишть при житті. Але ще одно вам скажу, а більше ані слова: Коли мене лишите при житю, то все вам прощу і не буду вам нічого памятати, а хоч ви злодюги будете мусіли за розбої на морі ставати перед судом, то я вас виратую. Тепер ви вибирайте. Убете мене, то пошкодите самі собі найбільше, а дасте мені жити, то будете мене мати свідком, що виратує вас від шибениці.

Мені вже духу не стало і я замовк, а на моє диво з них ані один не писнув, лиш всі сиділи мовчки та витріщили на мене очі як барани. А коли ще так на мене дивили ся, відізвав ся я знову:

— Ну, пане Зільвер — говорив я — ви тут як мені здаєть ся, ще найліпший чоловік; коли би мало прийти до найгіршого. то я би вас просив, щоби ви розповіли докторови, як я піддав ся моїй судьбі.

— Не забуду на те — відповів Зільвер якимсь дивнім голосом, що я при найліпшій волі не міг пізнати, чи він сміє ся з того мого бажання, чи може йому сподобав ся мій смілий виступ.

— А я ще щось знаю про нього—відізвав ся старий моряк з лицем такої краски як магагоневе дерево — він називав ся Морган — той сам, що я його застав був у господі коло довгої греблі в Брістолю — він також той, що пізнав був „чорного пса“.

— Таки так, до чорта! — додав корабельний кухар — то той сам хлопчище, що Більови Бонесови відібрав карту. Джим Гакінс був для нас від самого початку аж до кінця нещастєм!

— Те, убити його! — сказав Морган і заляв.

Та й схопив ся і замахнув ся ножем так жваво, як би був молодцем, що йому двацять літ.

— Вступи ся! — крикнув Зільвер. — А ти хто, Томе Морган? Не вжеж ти гадаєш що ти тут капітаном? То ти дуже перечислив ся! Лиш не вступи ся, то підеш туди, куди пішов перед тобою не один добрий чоловік за послідних трийцять літ — деякі на реї, деякі стрімголов з корабля, а всі риbam на жир. Ще не було такого, що поставив би ся до мене, а відтак остав між живими. Вір мені, Томе Морган.

Морган уступив ся, але на другому кінці хтось замуркотів охриплим голосом.

— Том правду каже відізвав ся котрийсь

Я давав себе довго за ніс водити — додав якийсь другий. — нехай повисну, коли ще дам себе вам і дальше за ніс водити, Джеку Зільверу.

— Чи може хтось з втс, панове, має охоту правувати ся зі мною? — гукнув Зільвер і нахилив ся, все ще сидячи з люлькою в руці на бочці. похилений трохи наперед. Кажіть чого хочете. Ви чей не поглухли? Коли когось бере охота, то дістане. Чи я ті довги роки на те жив,

щоби якийсь собака зневажав мене перед вами таки на голос? Ви преці знаєте самі раду, бо ви преці всі лицарі щастя. Добре, я готов до борби. Хто має відвагу нехай бере шаблю, а я мимо моєї кулі побачу його кров, заким ще викурю отсю люльку.

Ані один не рушив ся, ані один не відповів.

— Оттака то ваша поведінка! — додав він і взяв знову люльку в зуби. — Тож то бо ви й дійсно дібрали ся; що правда, не умієте, але може розумієте по англійськи. Я тут капітаном, бо ви мене ним вибрали. Я тут капітаном, бо я із вас всіх найліпший. Коли не хочете бити ся зі мною, як те єсть обовязком лицарів щастя, ну, то до чорта! Мусите слухати, то вам кажу! Мені отсей молодець сподобав ся, я ще ліпшого від нього не видів. З нього ліпший чоловік, як кількох вас шурів у отсій хаті разом до купи. І длятого кажу вам: хотів би я того побачити, що зважив би ся піднести руку ка нього — більше не скажу нічого, на те можете спустити ся.

По сих словах настала довга мовчанка. Серце товкло ся мені в грудях мов клевцем, але й нова заблисла мені надія. Зільвер заложивши руки і з люлькою в кутикові уст припер ся до стіни та сидів так тихенько, як би в церкві. Очима водив неспокійно довкола і ані на хвильку не зводив їх зі своїх напасливих товаришів. Вони знов із свого боку злізли ся поволі в найдальший кутик хати та заєдно щось шептали і муркотіли так, мов би то там журчала вода в якомусь потоці. Один по другому споглядали в сторону як до нас, при чому червоняве світло оскипка освічувало на хвильку їх рознервовані лица. Але не на мене споглядали, лиш на свого капітана.

— Маєте, видко, щось богато сказати — відізвав ся Зільвер і сплунув на вітер. — Та не радьте довго і кажіть, що маєте сказати, а ні, то ідіть спати.

— Вибачте сер — відповів на те один з тих людців — ви собі досить легковажите наші постанови, але все-таки може ще яку шануєте. Отсі люди тут невдоволені, отсі люди не хочять, щоби їм ріжном грозити, отсі люди мають свої права так само як і другі — а я позволю собі те сказати — що і ваші власні постанови дають нам право порадити ся з собою. Прошу, вибачте мені, коли я ще в сій хвилі уважаю вас капітаном, але я жадаю свого права та іду на двір на раду.

Той хлописько, високий але тонкий і жовтий з лиця, котрому було може трийцять і пять літ, і не конче виглядав на такого, котрому би можна вірити, скробнувши ногами з незвичайним поклоном, пустив ся до дверей і вийшов на двір. Другі за його приміром вийшли і собі, а кождий так само, переходячи попри капітана, поклонив ся і скробнув ногами та оправдував ся. — Постанови те дозволяють — сказав один. — Рада моряків — сказав Морган. Так виходили вони, сказавши се або те, або й нічого, аж вийшли всі і лишили Зільвера та мене самих при світлі оскипка.

В тій же хвилі виймив корабельний кухар свою люльку з рота.

— Глядиж тепер добре, Джіме Гакінсе - шепнув він до мене так тихо, що лиш я міг те зрозуміти—тобі тепер до смерти вже недалеко, близше навіть як на пів корабельної клепки, а що ще гірше, що готові взяти тебе на тортури. Та й мене хочять скинути з капітана. Але спусти ся на мене, я держу з тобою, що би й не було. Я того не хотів, доки ти не промовив. Мене вже брала ся розпука, що страчу весь скарб, а до того ще й повисну на шибениці. Але я побачив, що з тебе лепський молодець, та їй подумав собі: Ти, Джеку, держи з Гакінсом, а Гакінс буде з тобою держати. Ти його послідня карта, а він так само твоє послідня, Джеку! Підопрім плечима один другого. Ти виратуєш собі свідка, а він уратує тобі горло.

Мені як би ялось стало трохи яснійше в голові.

— Ви гадаєте, що вже все пропало? — спитав я.

— Таки так гадаю, до біса! — відповів він. — Пропав корабель, то й горло пропало — то такі наслідки того. Коли я подивив ся на пристань і не побачив там шунера, Джіме Гакінсе — то я, хоч і яка уперта моя натура, уважав справу програною. А що до тих, що там на дворі радять, то вони самі дураки і богузи. Я тебе не дам, як би вони тебе хотіли убити. Але Джіме, рука руку миє — ти не даси довгому Джекови повиснути на шибениці.

Мені було вже зовсім попутало ся в голові; я не мав надії, що зможу те зробити, чого він від мене хотів — той старий буканір і проводир в цілій ворохобні.

— Буду робити, що зможу — сказав я йому.

— Згода! — сказав на те довгий Джек. — Коли додержите слова і постоїте за мене, то я маю знову надію.

Він поскакав на кулі до горіючого оскипка і закури собі знову люльку.

— Розумій мене добре, Джіме — сказав він вернувши знову. У мене добра голова і я тепер зовсім по стороні сквайра. Я знаю, що ти десь безпечно сховав корабель. Як ти те зробив, того не знаю, але він у безпечному місці. Мабуть Гендс і О'Брін були фальшиві для мене. Я їм таки ніколи не довіряв. Уважай же тепер добре. Я тебе не випитую, але й другі також не сміють. Я знаю, коли справа програна, та й пізнаю те по якомусь хлопцеві, чи на нього можна спустити ся. Ах, Джіме, ти, що ще такий молодий ми оба могли би були ще багато доброго зробити!

Він наточив трохи коняку з бочки в цинову квартиру.

— Напеш ся, товаришу? — спитав він. — Ні? То я сам трохи напю ся, Джіме — сказав він. — Мені треба покріпити ся, бо тяжкі хвилі нас чекають. А впрочім, чи ти знаєш, Джіме, длячого мені доктор дав карту?

На мойому лиці проявилось таке неудане здивування, що він пізнав по тому, що нема чого розпитувати дальше.

— Отже видиш він мені її дав, говорив він дальше — а те на всякий случай щось має значити, Джіме, — або щось доброго або злого.

І він ликнув знову трохи коняку і при тому потряс своєю великою білявою головою, як той, що приготував ся на найгірше.

ГЛАВА ДВАЙЦЯТЬ ДЕВЯТА.

Знову чорний лист.

Нарада буканірів потягнула ся якийсь час, а відтак один з них увійшов до хати і поклонившись як перед тим, хоч як мені виділо ся, було в тому споро глуму, попросив, щоби йому на хвилинку дати оскипок. Зільзер сказав йому коротко, нехай собі возме, а він взяв і лишив нас напотемки.

— Лагодить ся буря, Джіме — сказав Зільвер, котрий тепер почав відзивати ся до мене зовсім щирим і довірочним голосом.

Я приступив до найблизшого отвору до стріляння і виглянув на двір. Велика ватра була вже потахла, і лиш ще дуже слабо світило ся від неї, так, що я тепер зрозумів на що заговорникам оскипка. Вони стояли майже по середині межи хатою а частоколом, збивши ся в купу; один світив, а другий якраз уляк і мав в руці якийсь ніж, котрого вістре при світлі місяця і оскипка сьвітили ся всілякими красками. Прочі всі трохи нахилили ся, мов би хотіли ліпше видіти рухи того, що уляк. Я добачив відтак, що він крім ножа держав в руці ще й якусь книжку, і мені ще не зійшло було з дива, звідки у них взяла ся книжка, як той, що клячав, встав знову і ціле товариство пустило ся до хати.

— Вже ідуть - сказав я і станув собі знову на давньому місці, бо я не хотів показати того по собі, що я їх підглядав.

— Нехай ідуть, молодче, нехай ідуть — сказав Зільвер весело, — у мене єсть ще не одна стріла готова для них на луці.

Двері отворили ся і пять людей, збившись в один гурток, випхали одного з поміж себе наперед. Серед інших обставин було би те дуже смішно виглядало, як він поволі і несміло підходив ближше і свою стулену праву руку корчево витягнув наперед.

— Ходи лиш ближше, молодче — відізвав ся Зільвер. — Я тебе преці не з'їм. Давай лиш се, урвителью. Я знаю наші постанови і посольству не зроблю нічого злого.

Так захочений приступив буканїр борзѳ, уткнув Зільверови щось в руку і старав ся як найскорше приступити знову до громадки своїх товаришів.

Кухар корабельний лиш глипнув на той предмет.

Чорний лист! Я те собі гадав — сказав він.— А звідки ви взяли папір на нього? Що? От дивіть ся, що ви наробили! Таж ви той папір вирізали з біблії! Котрий же то з вас такий дурний, що порізав біблію?

— От видіте — відозвав ся Морган — маєте тепер! А я не казав зараз? Я казав, що те нам не принесе щастя.

— Ви собі самі винні — говорив Зільвер далше.
— Будете тепер мусіли всі висіти. Котрий же то з вас дураків мав біблію?

— То Дікова — сказав на те котрийсь.

— Так, то Дікова? — Нехай же Дік зараз молить ся. — Пропало Дікове щастє, може мені вірити.

Але тепер вмiшав ся до розмови той високий з жовтим лицем.

— Досить тої балаканини, Джеку Зільверє сказав він. — Люди ухвалили, як приписано, на повній радї чорний лист. Оберниж його, як те твоїм обовязком, і подиви ся, що там написано. Тоді будеш говорити.

— Дякую тобі, Джордже — сказав на те корабельний кухар. — Ти був завсїгди за тим, що практичне, та й знаєш, як виджу, всі постанови на память: Отже чого хочете від мене? „Скинений“, — он куди то! А красно написано, майже так красно, як би друковане. То твоє письмо, Джордже, правда? Ти ще колись високо станеш і мене би не дивувало, як би ти незадвогго став ще й капітаном. А може мені подаш знову оскипок? Стара люлька не хоче добре курити ся.

Досить вже — відозвав ся Джордж — не будеш вже більше за ніс водити, хоч і якні з тебе крутїй. Вже кінець твоїйому пануванню, лїпше злази зараз з бочки та голосуй з нами.

— Я гадав, що ти сказав, що знаєш всі постанови — відповів Зільвер згїрдно. — А коли ти їх не знаєш, то я знаю і длятого не рушу ся з відси, бо я все ще ваш капітан, аж ви вискажете свої жалї і почувете відповідь від мене. Аж до того часу чорний лист і зломаного крейцара не варт. Що далше буде, покаже ся пізнійше.

— Ого — сказав на то Джордж — ти мабуть гадаєш, що не маєш чого бояти ся? Ми всі згодили ся. Отже насамперед: ти забагнив ціле підприємство — треба бути зухвалим, щоби тому заперечити. По друге: ти випустив ворога із сеї лапки за дармо. Чому вони хотїли видобути ся звідси? Я не знаю. Але то досить ясна річ, що їм того дуже хотїло ся. По третє: ти не хотїв нам дозволити, щоби ми напали на них підчас маршу. О, ми вже тебе зміркували, Джеку Зільверє, ти був з нами фальшивий і то найбільша твоя вина. А четвєрте: то ще й сей хлопець тут.

— Чи то вже все? — Спитав Зільвер спокійно.

— Все і ще більше як досить — відрубав Джордж — Через тебе всі повиснемо та будемо мусіли сушити ся на сонці.

— Отже послушайте тепер, я вам дам відповідь на всі ті чотири точки одна по другій. Я, кажете забагнув ціле підприємство? Ну, то ви чей знаєте, чого я хотів, та й всі знаєте, що як би було робило ся так, як я того хотів, вся залога—не було би ані одного не ставало,— була би сеї ночі на кораблі „Гіспаніоля“, всі були би їли свій пуддінг, та були би тішили ся скарбами, нагромадженими безпечно в кораблі. А хто мені вліз в дорогу, хто змусив мене, вашого законного капітана, ділати проти моєї волі? Хто передав мені того дня, коли ми виходили на беріг, чорний лист і завів сей танець? О, то красний танець — що до того, то і я зовсім вашої думки — і шалено подібний до того, який показують висільці на льондонських шибеницях на своїх стричках. А хто тому винен? Ніхто инший лиш Андерзон і Гендс та й ти Джордже Меррі! Ти послідний, що ще остав ся з тої бунтівничої трійки межи нами і у тебе, ще та дідьча смілість, що підносиш голову і хочеш стати капітаном наді мною ти, що нас всіх упхав у нещастє! То вже найбільша зухвалість, якої я дожив.

Зільвер замовк, а я видів по лиці Джорджа і його товаришів, що кухар корабельний не надармо говорив.

Стільки на число перше — крикнув обжалований і обтер собі піт з чола, бо говорив так пристрасно, що аж ціла хата ходила. Даю вам слово, що мені вже досить того, щоби до вас говорити. У вас нема ні розуму, ні памяти і нехай ваші матері відповідають за те, котрі вас вислали на море. Моряки і лицярі щастя? Вам було ліпше взяти ся до голки та нитки.

— Ну, дальше Джеку — відізвав ся Морган. — А що скажеш на другі точки?

— Ба, другі! — відповів Джек — І вони також щось варті. Кажете, що ціле підприємство звело ся нінащо. Ба, коби ви лиш схотіли зрозуміти, як дуже воно звело ся на нінащо! Ми так близькі шибениці, що мене вже шия болить, як лиш собі на те спогадаю. Ви вже може їх виділи, як висять заковані і знаєте, як

птиці літають довкола них, а моряки, що пливають попри них, показують на них пальцями. Хто то? — каже один. То? Ну, а тож не Джек Зільвер? Я знав його добре — каже другий. А ви можете чути, як дзвонять кайдани, коли йдете попри них. Ми майже там усі при купі, кождий з нас без виїмки, а за те маємо подякувати Гендсови, Андерзовнови та й другим дуракам зпомежи вас. А хочете ще щось почути на четверту точку і про сього молодця? А хибаж він не закладником у нас? Маємо позбавити ся закладника? Того хиба не зробимо, бо він може дуже легко стати ся нашою послідньою надією, а мені би те впрочім і не було дивно. Убити хлопця? Ні, товариші, я того не зроблю. А третя точка? Ба, о тім можна би неоднo сказати. Може то у вас не значить нічого, що правдивий учений, доктор, приходить що дня до вас і доглядає вас — тебе Моргане, що провалив собі голову, або тебе Джордже Меррі, що ще й шість годин не минуло, як тебе трястя трясла, а тепер ще такий жовтий виглядаєш як скірка з цитрини? А може й того не знаєте, що сюди пливе вже другий корабель? А то таки дійсно так, а які тоді будете раді, як він припливе, що будете мати закладника? А що до другої точки, длячого я заключив договір — таже ви самі прийшли до мене навколішках і просили покірно, ви, котрим вже не стало відваги — щоби я пристав на предложенне — і ви би були з голоду померли, як би я був того не зробив, але то лиш мимоходом сказавши! А ось подивіть ся, — тепер знаєте, чому я те зробив!

І він кинув якийсь папір на землю, в котрому я в сій хвили пізнав — не що иншого лиш карту з трийома червоними хрестиками, котру я знайшов зашиту в полотно напущене оливою в старій скрині капітана в „Адміралі Бенбов“ Длячого доктор дав йому її, того я ніяк не міг відгадати.

Але коли вже мені було непонятним, звідки взяла ся та карта, то ворохобники зразу таки зовсім не хотіли вірити, що то тота сама. Вони кинулись як коти на миш. Карта пішла з рук до рук, один рвав її від другого; а судячи по тих проклонах і криках та дитинячому сміхові, з яким вони їй приглядали ся, можна було гадати, що вони не то пальцями порпають ся в золоті, але вже їдуть з ним на морі.

— Так — відізвав ся один — то зовсім певно Флінтове письмо, J. F. з одним хрестиком і закрутасом під сподом, я те письмо нераз видів.

— То все красно й добре відізвав ся Джордж. — Але як ми заберемо скарб, коли не маємо корабля?

Зільвер нараз схопив ся і опершись одною рукою об стіну, звернув ся до бесідника :

— Стережи ся, Джордже крикнув він. — Відізви ся ще лиш одним словом невдоволення, а я тебе визву до бою. Як то? А звідкиж я те можу знати? Ви мені скажіть — ти і другі, що мені до всього мішаєте ся і через котрих мій шунер пропав, чорт би вас узяв. Але ти того не можеш сказати, бо у тебе тільки розуму, що у таргана. Але міг бись і повинен бись чемнійше говорити, Джордже Меррі, вір мені.

— То таки й справедливе — сказав на те Морган.

— А вжеж що справедливе! — відповів корабельний кухар. — Ви запропастили мені корабель, а я відшукав скарби. Хто з нас ліпший? А тепер скидаю ся з капітанства до чорта! Вибирайте собі, кого хочете, капітаном, я вже не капітан.

— Зільвер! крикнули вони тоді всі враз. — Барбекі лишить ся нашим капітаном, гурра Барбекі!

— Ага — відізвав ся кухар — звідти вітер віє? Джордже, мій друже, я побоюю ся, що тобі ще довго прийде ся ждати, заким станеш капітаном. Щастє твоє, що я не мстивий. Та я й ніколи ним не був. А тепер, товариші, що буде з отсим чорним листом? Вам тепер жаль, що ви його написали, що? Дік зруйнував своє щастє та й попсував свою біблію, от і тільки шкоди з того всього.

— Але чей можна мені біблію поцілувати? — спитав Дік, котрого те очевидно гризло, що він стягнув прокляття на себе.

— Біблію, з котрої видерто картку? — сказав на те Зільвер глумливо. — Можеш так само поцілувати яку книжку з народніми піснями. Подивись Джіме — і він кинув до мене папір — то для тебе рідка річ.

То був круглий кусник паперу завбільшки срібного таляра. З одного боку був білий, бо то була послідня картка, а з другого боку кілька стрічок з Обявлення св. Івана — між ними також і отсі слова, котрі яось дивно підходили до сього положення: „А на

дворі будуть пси і душегубці!“ Задрукована сторона була зачорнена вуглем, та й одніське слово на другій стороні „скинений“ було також виписане вугликом. Та та пам'ятка лежить у сій хвилі переді мною на столі, але крім знаків, які лишили ся на ній від нігтів, не видко на ній ані сліду з письма.

Тим закінчила ся пригода сеї ночі. Зараз по тому полягали ми всі спати, напившись ще перед тим по черзі руму з фляшки, а Зільвер пімстив ся на Джорджу Меррім тим, що поставив його на варті і загрозив смертю, як би він показав ся байдужним.

Я довго не міг заснути, а Бог знає, що я мав о чім думати : Хибаж я по полудні, припертий до крайності, не убив чоловіка, і не видів, як тепер Зільвер дивно викручував ся, одною рукою держав ворохобників за лоб, а другою ловив ся всякого можливого способу, щоби заключити мир і уратувати своє життя? Він сам спав спокійно і хропів; хоч який він був безбожний, а все-таки мені було його жаль, бо преці він змилював ся наді мною, коли я собі розважив всю ту небезпечність, яка йому грожила, і шибеницю, яка його ждала.

ГЛАВА ТРИЙЦЯТА.

На слово.

Я пробудив ся на другий день як раз під ту пору, коли якийсь дзвінкий, сильний голос кричав до нас зпід ліса :

— Хата з кругляків, агой! доктор прийшов.

То був доктор. Хоч я утішив ся, почувши його голос, то все-таки моя радість не була і без горя. Я зі стидом спогадав собі на свій непослух, на хитре поступованне, та й бояв ся глянути йому в очі, коли я собі подумав, в яку я дістав ся компанію та в яке небезпечне положенне.

Видко, що він встав, коли ще було темно, бо ледви що свитало, а коли я побіг до отвору до стріляння і виглянув на двір, побачив я його як давнїше Зільвера, аж по коліна в заразливій мраці.

— А ви вже тут, пане доктір? Добрий день, пане доктор! — відізвав ся Зільвер, котрому ціле лице ясніло і по котрому не видко було, що він лише що пробудив ся. — Ви все з пичками, бо й в приповідці кажеть ся, що рання година то золото. Та не спи, Джордже, а піди та поможи докторові перелізти через частокіл. Ваші всі недужі мають ся добре, не погіршило ся їм і всі веселі.

Так розмавляв він, стоячи на вершку горба з калею під пахою і спершись одною рукою об хату — голосом, поставою і виразом зовсім давний Джек.

— Маємо нині для вас, пане, велику несподіванку — говорив він дальше. — Маємо у себе малого чужинця, — нового пенсіоніста, що такий хороший як скрипка, а спав як суперкарго ¹⁾ цілу ніч коло Джека.

Др. Ляйвезі переліз вже був через частокіл і підійшов таки близько до кухаря; я зачув длятого, що йому голос якось змінив ся, коли він сказав:

— Чейже не Джім?

А хтож би, як не мій любий, малий товариш Джім — відповів на те Зільвер.

Доктор аж не міг промовити і станув та минуло кілька хвиль, заким пустив ся дальше.

— Ну, ну — сказав він накінець — насамперед обв'язок, а відтак приємність, Зільвере. Загляньмо длятого насамперед до ваших недужих.

За хвильку опісля зайшов він до хати, кивнувши гнівливо на мене, взяв ся до своєї роботи межі недужими. Видко не бояв ся зовсім, хоч ані на хвильку не міг бути безпечним свого життя між тими зрадливими злими духами, та розмовляв з недужими, як би то було де в спокійній чесній родині. Його поступованне зробило на тих людей добре вражінне, бо вони поводили ся супроти нього так, як би й нічого ніколи не було

¹⁾ „Суперкарго“ есть слово зложене: з латинського super (над, понад) і англійського cargo (карго). Се послідне слово значить тільки що: „тягар“, „набір“. На кораблі означає ся сим словом весь набір, який везе якийсь к рабелъ. Той повновластник або надзиратель, що при перевозі набору має його доглядати і відтак відставити його, кому треба, називаєть ся: „суперкаргом“, особливо тоді, коли при більшому наборі він ще має помічника або „карго бра“.

— як би він все ще був корабельним доктором, а вони ще вірними матрозами.

— З вами зовсім добре, мій друже — сказав він до того, що мав обв'язану голову — а коли хто ледви уйшов з життям, то певно ви, у вас, видко, мусить бути череп з заліза. А як ви маєте ся, Джордже? З лица виглядаєте, так як би вам печінка перевернула ся до гори ногами. Брالیсьте ліки? Чуєте, люди, чи брав він ліки?

— Ау, ау, ser, брав дійсно — відізвав ся Морган.

— Я питаю ся для того — сказав др. Ляйвезі як найчемнійше — бо уважаю те за свій обов'язок чести, щоби тепер, коли я преці раз став доктором ворохобників, або ліпше сказати доктором вязниці, не дати пропасти для нашого короля Юрія (Боже його благослови!) і для шибениці ані одному чоловікові.

Тоті урвители глянули один по другім, але не відізнали ся ані одним словом гніву на таку обиду.

— Дікови щось не добре — сказав котрийсь.

— Та й Дік? — відповів на те доктор. — Ходиж сюди Діку та покажи язик. — Ага — та й не дивувало би мене зовсім, як би ти своїм язиком хотів нагнати страху Французам. Та й у тебе пропасниця.

— Не диво — сказав Морган — так буває тому, хто дре біблію.

— Так буває — відізвав ся на те доктор — коли ви всі непоправні осли і не маєте на стільки розуму, щоби відрізнити здоровий воздух від утрійного, а суху землю від поганого і смердячого як пошесть багна. Мені здаєть ся дуже можливим — але те лиш така моя гадка, — що вам прийдесть ся ще добре натерпіти, заким позбудете ся тої поганой пропасниці. Чи хочете серед багна сидіти? Я вам Зільвер, дивую ся. Ви преці не такі дурні, як багато інших, але ви здаєть ся, не знаєте також, чого передовсім треба для здоровля

— На нині було би вже досить — додав він, давши їм всім ліку, а вони зажили його не як сплямлені кровю ворохобники і морські розбишаки, але з такою смішною покорою, як вихованки дому сиріт. — А тепер хотів би я поговорити з отсим хлопцем.

І він кивнув байдужно головою в ту сторону як до мене.

Джордж Меррі стояв як раз в дверях і скривившись поликав гіркий лїк, але зараз на перше слово доктора обернув ся нагло і крикнув „Нї“ та закликав у голос.

Зільвер луснув долонею по бочці. Мовчи! — гукнув він і став дійсно як лев оглядати ся довкола себе. — Я те собі гадав, докторе — говорив він дальше своїм звичайнім голосом — що ви того зажадаєте, бо знаю, як ви того хлопця любите. Ми вам дякуємо зі всею чемністю за вашу ласку і спускаємо ся зовсім на вас, бо пемо ваші ліки так, як би то був грог. А мені здаєть ся, що я знайшов якийсь спосіб, котрий буде для всіх добрий. Чуєте, Гакінс, дасте мені слово чести, що не втечете?

Я охотно зробив те, чого він жадав від мене.

— То постійтеж докторе — сказав Зільвер — на дворі перед частоколом, а сей молодець буде з сього боку говорити з вами. Бувайте здорові, сер, а поклонїть ся від нас красенько сквайрові та й капітанові Смолетові.

Скоро доктор вийшов з хати, вибухла люта сварка, котру досі здержувала лиш грізна постава Зільвера. Зільверові просто закидали, що він собі з ними фальшиво поступає, що робить якусь згоду сам для себе окремо, що зраджує інтереси своїх спільників і тих, що стали його жертвою — все те закиди не безосновні. Його дволичність у сьому случаї була для мене так ясна, як на долоні, і мені не могло те помістити ся в голові, як він усмирить їх гнів. Але він був їм далеко, далеко не пара, а його побіда з послідньої ночі виробила йому незвичайній вплив. Він назвав їх ддятого всіх глупими і дураками, сказав, що потреба, щоби я з доктором поговорив, показав їм знову карту і спитав, чи хотять знову зірвати угоду ще того самого дня, коли мають іти шукати за скарбами.

— Нї, до чорта! — крикнув він — аж тоді буде нам можна зірвати угоду, коли прийде догідня пора до того; але аж до того часу, буду все робити для доктора, що лиш зможу, а хоч би мені прийшло ся і чоботи мастити йому горівкою.

Відтак приказав їм розкласти ватру і опираючись одною рукою на моє плече, вийшов з хати, успокоївши

буканїрів більше своїм говореннем без кінця, як переконавши їх.

— Поволї, хлопче, поволї — сказав він. — В одній хвилі кинулись би на нас, як би побачили, що ми біжимо.

Отже ми ішли поволї піском аж до місця, де по другому боці частокола чекав доктор, і станув, аж ми підійшли так далеко, що можна було вже розмовити ся.

— Ви мені і сю прислугу не забудете докторе — сказав він — отсей молодець розповість вам дальше, як я йому уратував життє і як мене за те скинули з капітана. Коли хтось так близько вітру пливе і так сказати-би послїднім віддихом у своїому тілі грає о своє горло, то ви би чей за таким промовили яке добре слово, неправда? Зважте, що тепер розходить ся не лиш о моє життє, але й о життє сього хлопця, говоріть длятого по дружньому до мене і зробіть мені хоч трошки надїї на будучність, змилуйте ся.

Зільвер, лишивши тепер поза собою своїх приятелїв і хату з кругляків, став як би не той сам, лице йому ніби трохи запало ся, голос дряв, а так щиро він ще ніколи не говорив.

— Як то, Джеку, не вжэж ви боїте ся? — спитав др. Ляйвезі.

Докторе, я не з тих, що боять ся, анї о стілько! — він показав те на пальцях. — Як би я бояв ся, то не казав би того. Але признаю ся отверто і чесно, що аж дрожу, коли спогадаю собі на шибеницю. З вас добрий і щирий чоловік, лїпшого я не видїв! А ви мені не забудете того, що я вам доброго зробив. Я іду і лишаю вас самих з Джімом. А ви і те запишете на мою користь, бо то не мала річ, що я для вас роблю!

Сказавши те, вернув ся назад, аж вже не міг чути, що ми говоримо, і сїв собі на якомусь пенькові, де став собі посвистувати, обертаючись від часу до часу, то в одну сторону, щоби міг видїти мене і доктора, то в другу, щоби не спустити з ока своїх готових до бунту товаришів, що вештались тепер помежи хатою а ватрою, котру тимчасом розклали, та зносили хлїб і мясо на сніданок.

— Отже тут мусїв я тебе застати Джіме — сказав доктор засумований. — Як посієш, так і будеш збира-

ти, мій хлопче. Бог видить, як мені прикро тебе гани-ти. Але те одно тобі скажу, а ти собі те розумій, як хочеш: Доки капітан Смолет був здоров, то ти не важив ся нас покидати, але коли він занедужав і не міг тому перешкодити, то з твоєї сторони було те таки погано!

Признаю ся, що мені тут таки сльози станули в очах. — Докторе — сказав я — не робиють мені докорів. Мене й так вже совість досить гризе, моє життє на всякий случай пропало, і мене би вже тепер не було на світі, як би не Зільвер, що взяв мене в оборону. Можу умерти, докторе, вірте мені, та я може й заслужив на смерть, але бою ся, щоби мене не мучили. Коли будуть мене мучити — —

— Джіме — перебив мені тут доктор, а його голос змінив ся зовсім. — Джіме, я не можу того й слухати. Перескоч через частокіл і тікаймо звідсіля оба.

— Докторе — сказав я на те — я дав своє слово.

— Знаю, знаю, — відозвав ся він. — То зле, але нам не треба на те зважати. Возму всю одвічальність, всю ганьбу і сором на себе, хлопче, але тут не можу тебе лишити. Борзо же! Перескакуй сміло, а скоро будеш на сьому боці, будемо втікати оба як антильопи.

— Ні — відповів я. — Знаєте дуже добре, що анї ви би того не зробили, анї сквайр, анї капітан; досить причини для мене, щоби й я того не зробив. Зільвер вірить мені, я дав йому слово і длятого верну назад. Але ви не дали мені договорити до кінця, докторе. Хибаж то би не було можливе, що як би вони взяли мене на муки, то мені вирвалось би одно або друге слово і я зрадив би, де знаходиться ся корабель? Бо я по часті щасливим случаєм, по часті своєю шаленою відвагою уратував корабель для нас і він стоїть тепер на піску в північній пристані при березі.

— Корабель! — сказав доктор.

Я розповів йому борзенько мою пригоду, а він слухав мене мовчки.

— У всьому тому рука Божа — сказав він, коли я доповів до кінця. — Ти на кождому кроці той, що намагає життє, і міг же би ти гадати, що ми би допустили до того, щоби тебе позбавили твого життя? То була

би лиш слаба заплата. Ти відкрив заговор, ти знайшов Бен Гуна — найліпше діло, яке ти зробив, або ще й зробиш, хоч бись жив і дев'ятьдесять літ. А що як раз бесіда про Бен Гуна, то мені прийшло щось на гадку — Зільвере! крикнув він — Зільвере! даю вам добру раду — говорив він далше, коли кухар знову підійшов до нас — щоби ви задля скарбу не поспішали ся.

— Що ви тим хочете сказати? — спитав Зільвер. — Знаєте, преці. що можу уратувати своє житте і житте сього хлопця лиш тоді коли возму ся шукати скарбів і знайду їх.

— Коли так — відповів доктор, — то скажу вам ще щось трохи більше: Будьте приготовлені на бурю, коли знайдете скарб.

— Поне доктор — сказав Зільвер — не во гнів вам, але те, що ви сказали, то або за богато, або за мало. Не знаю, що ви задумете, длячого ви уступили ся з хати і на що ви мені дали карту, а всеж-таки я мимо того виконав ваші прикази з замкненими очима, навіть без вашої заохоти. Але чоґо за богато, то за богато. Коли мені не скажете отверто і чесно, що значать ваші слова, то я не пущу керми із своїх рук.

— Ні, — відповів доктор призадумавшись — не маю права сказати вам більше, бо то не моя тайна; як би то була моя, то даю вам слово, що я би вам її сказав. Але поступлю так далеко, як лиш можна, і ще о крок далше, хоч би мені капітан за те мав перуку здерти з голови. Отже насамперед кажу вам тепер, що можете мати надію. Коли вийдемо живі з сеї матні, то зроблю все, що лиш зможу, щоби вас виратувати, лиш фальшива присяга здержала би мене.

Зільверові лице заясніло. — Ви не могли мені дати ліпшої потіхи — сказав він, — а хоч би ви були мені й матірю.

— Отже то була моя перша уступка — додав доктор. — Тепер ще одна рада! Держіть сього хлопця все при собі, а кличте голосно, коли вам буде треба помочі. Я тепер піду, щоби вам її пошукати, а то само буде для вас доказом, чи я говорю на вітер. Бувай здоров, Джіме!

Др. Ляйвезі подав мені руку крізь частокіл, поклонився Зільверові і скорим кроком пустився до ліса.

ГЛАВЕ ТРИЙЦЯТЬПЕРША.

Погоня за скарбами. — Флінтів дорогосказ.

— Джіме — відізвався Зільвер, коли ми остали самі — коли я тобі уратував життя, то ти уратував і мені, я тобі того не забуду. Я те видів добре, як доктор намовляв тебе, щоби ти втікав; та й так само вразно видів, як би чув, коли ти сказав, що не хочеш. То чесно з твоєї сторони. Тобі маю завдячувати перший промінь надії від того часу, коли наш напад не удався. А тепер, Джіме, мусимо вибиратися в погоню за скарбами, і то, хоч мені те зовсім не подобається, з запечатаними наказами. Мусимо для того, і ти і я, держатися кріпко разом, плечима до плечий боронити нашого горла на перекір всякій судьбі і всякому нещастю.

Саме в ту пору кликнув до нас один від ватри, що сніданок вже готовий. Незадовго опісля сиділи ми на піску довкола ватри та заїдали сухарі і жарене м'ясо. Вони наклали були таку ватру, що можна було й цілого вола спечи, а так пекло від неї, що ми мусіли посідати за вітром, та й тоді ще треба було бути осторожним. Вони не щадили провіянту так само як і топлива та напекли в троє тільки, кільки нам було потреба, щоби пожити ся, а один з них вишкірив зуби як звір, та кинув те, що лишило ся, в огонь, від чого лиш заскварчіло. Ніколи в житті не видів я таких людей, що не дбали би так, як вони, про те, що завтра буде; одним словом жили лиш, як те кажуть, з ложки у рот. Можна їх було, що правда, ужити до скорого нападу, але я зараз побачив, що при такому марнованні поживи та при їх недбалій службі на варті, вони не зможуть довго держати ся на воєнній стопі.

Та й сам Зільвер, що снідав з своїм капітаном Флінтом на плечі, ані словом не посварив їх за таку шалену негосподарність, а те мене тим більше здиву-

вало, що я його ще ніколи не видів таким, як при сій нагоді.

— От видите, товариші — говорив він — ваше щастє, маєте Барбекі між собою, щоби за вас думав. А може я не дістав того, що хотїв? Вони, що правда, мають корабель, і я не знаю, де вони його мають; але скоро лиш будемо мати скарби, то пошукаємо і за кораблем та знайдемо його. А тоді, товариші, ми будемо панами, бо маємо лоди в своїх руках.

Так говорив він і заїдав горячу шинку та робив їм надію, а рівночасно також — як те мені дуже здавалося — і собі самому.

— Що до нашого закладника — говорив він дальше, — то отсей хлопець наше послїднє средство, возьмемо його з собою в погоню за скарбами і на случай, як би нам приключилося яке нещастє, будемо його стерегти як ока в голові. Але скоро будемо мати корабель і скарби та будемо собі жити весело як лицарі щастя, ну, тоді і пан Гакінс стане по нашій стороні, а ми за його прихильність дамо йому також якусь пайку.

Мене те не дивувало, що ті люди були тепер веселі; але я сам був страшенно пригноблений. Як би той плян, який він уложив, показався можливим до переведення, то Зільвер, вже тепер подвійний зрадник, не ждав би ані хвильки, щоби його використати для себе. Він все ще стояв одною ногою в одному, а другою в другому таборі і безперечно волїв богацтво та свободу з морськими розбишаками, як ту надію по нашій стороні, що в найліпшому случаї не повисне на шибениці.

А яка ждала нас небезпечність ще й тоді, як би так сталося, що він додержав би свого приречення, даного докторові Ляйвезі! Аж страшно собі погадати, як би його приклонники, переконалися, що їх підозріннє оправдується — він калїка, а я хлопець — проти п'яťох сильних і лютих морських розбишаків мали би ми боротися о своє життє!

До своєї подвійної обави прилучилася ще й та тайна, в якій все ще крилося поступованнє моїх приятелїв, що спонукало їх покинути хату з кругляків і позбутися карти. Але ще більше непонятною була для мене послїдня остоорога, яку дав доктор Зільверові. —

„Будьте сторожкі на бурю, коли знайдете скарб“. — Можна собі ддятого подумати, що мені сніданок не конче смакував та що я не конче радо вибрав ся з моїми надзирателями в погоню за скарбами.

Ми либонь так виглядали, що хоч нас малюй, коли рушили в похід, всі з виїмкою мене в дуже подертому моряцькому одїню, та узброєні від стїп до голови. Зільвер нїс дві рушницї, одну на плечах, другу на грудях, до того з боку велику шаблю, а в кождїй кишенї свого сурдута з довгими полами по одному пістолевї. До збільшення того його дивного вигляду причинила ся ще не мало і його папуга, капітан Флїнт, що сидїла йому на плечі та плела всїлякі дурницї. Мене взяли на посторонок, котрого конець держав кухар, або в руці, або в своїх великих зубах, Хоч мені й не до того було а все-таки мене аж смїх брав, що виглядаю як той медвїдь, що його цигани водять на ланцуховї.

Прочї несли всїлякі тягарї на собі, кількїх мало джагани і рїскалї — бо то були найважнїшї предмети, які насамперед забрали з „Гїспанїолї“ та винесли на острів, — другї знов несли мясо та сухарї і коняк на обїд. Всї тотї припаси походили з нашого табору і я побачив, що Зільвер минувшої ночї говорив правду. Як би він не був зробив угоди з доктором, були би він і другї ворохобники мусїли жити ся хиба чистою водою і тим, що би сполювали. Але вода не конче була би їм до смаку, а з моряків по найбільшїй частї злї стрїльцї. До того ще й мабуть не подумали про те, що би достаточнo заосмотрити ся в порох і кулї, коли що до самої поживи так були недбалї.

Так узброєні вибрали ся ми в дорогу — навїть і той з проваленою головою, котрому було би лїпше сидїти десь у холодку — та їшли один за другим до заливу, де стояли оба гїги. Навїть і на тих було видко слїди пїянства розбишаків; лавочки коло весел були поломанї, а лодки в серединї не очищенї, анї навїть з них води не вичерпано. Задля безпечностї буканїри не хотїли розлучати ся і так поплили ми з заливу, роздїлившись на два рївнї вїддїли.

Підчас того коли ми плили, настала була їзза карти остра перепалка. Червоний хрестик був, розумїеть ся, за надто великий, щоби нам служити за проводиря,

а письменні додатки на другому боці можна було всіляко розуміти. Вони, як собі читач легко пригадає, були ось такі:

„Високе дерево, хребет „дальновида“, напрям одна лінія N до NNO

Острів з кістяком OSO до O.

Десять стіп“.

Отже високе дерево було найважнішим знаком. Та як раз перед нами кінчила ся пристань височиною двіста до триста стіп високою, котра на півночі припирала до лагідно спадаючого полудневого хребта горба-дальновида, а на полудні знов кінчила ся порепаними скалами, що звали ся безанмаштовим горбом. Вершок височини був густо порослий пініями всілякої висоти. Денеде виставали понад своїх сусідів дерева іншого рода, високі повних сорок або пятьдесят стіп, а котре з них було як раз те, що його капітан Флінт мав на думці, то можна було лиш на місці при допомозі компасу означити.

Хоч річ так мала ся, а всеж таки кождий на лодках вишукав собі своє дерево, яке йому найліпше сподобало ся; довгий Джек лиш здвигав плечима і просив їх, щоби підіждали, аж вийдуть на землю.

На приказ Зільвера веслували ми зовсім поволі, щоби люди перед часом не помучили ся, та по довгій їзді вийшли на беріг коло устя другої ріки, котра, як я вже давнійше сказав, впливає з порослого лісом хребта горба-дальновида. Держачись ліворуч, почали ми по узбіччі лізти в ту сторону як на височину.

Зразу стояв нам на перешкодї тяжкий намуловий ґрунт з буйною багонною рістнею. Поволі однакож ставав горб що раз більше каменистим і стрімким. Була то дійсно наймилїйша часть острова, на котрій ми тепер опинили ся. Замість трави росли тут корчі і сильно пахучі цвіти. Гущавина дрез мушкатових росла тут на переміну з червонявими і тїнистими пініями, а корінний запах перших мішав ся з милим запахом других. Серед страшенної спеки, був тут свіжий воздух правдивим покріпленнем для нас.

Викрикуючи і розходячись то сюди то туди, розступило ся ціле товариство півколесом. Досить далеко за нами ішов Зільвер задиханий і я з ним все ще на

припоні. Від часу до часу мусів я йому подати руку, бо був би не удержав ся і скотив ся долі горбом.

Так уйшли ми може пів милі та доходили до вершка височини, кōли чоловік, що був на переді найдальше на ліво, наробив нараз великого крику, як би чогось дуже перепудив ся. Став кричати і кликати раз по раз, щоби другі бігли чим скорше до нього.

— Та чей не знайшов скарбів — відізвав ся старий Морган, і біжучи попри нас з правого боку, пігнав чим скорше наперед — бо скарби знаходять ся певно там на вершкові.

Та й дійсно було те зовсім щось иншого, як ми про те переконали ся, коли прийшли до того місця. При споді якоїсь досить великої пінії лежав людський кістяк на землі, заслонений бурянами, а на ньому були ще шмати якоїсь одежі. Мені здаєть ся, що тоді кождому мусів піти мороз по тілі.

— То був якийсь моряк — сказав Джордж Меррі, що сміливіший як другі, приступив близько до кістяка та придивив ся шматам з одежі на ньому. — Отсе бодай сукно з одежі моряків.

— Ау, ау, — сказав на те Зільвер — може бути. — А може ти гадав, що знайдеш тут якого єпископа? Але скажіть мені, в котру сторону показують його кости, вони не лежать природно.

Та й дійсно! Коли ми за другим разом ліпше придивили ся, здавало ся неможливим, щоби тіло лежало в своїому природньому положенні. Винявши малий нелад, (якого наробили може птиці, що його з'їли), лежав той чоловік просто як свічка, ноги його показували в одну сторону, а руки зложені понад головою як у того, що скаче у воду, в другу, як раз противну.

— Моїй старій голові здаєть ся, — сказав Зільвер — що тут єсть компас, а там кінчик кістякового острова. Ану-ко подивіть ся, чи правду кажу.

Так і стало ся. Тіло показувало простісенько в ту сторону як острів, а компас показував ОО до О.¹⁾

— Я те собі зараз так гадав—відізвав ся кухар— що отсе має бути показник дороги. Саме онтуди вздовж іде наша лінія до полярної звізди і до хороших дб-

¹⁾ Східно полудневий схід до сходу.

лярів. Але чорти би мене взяли по сій правді, коли мені на згадку про старого Флінта не пішов аж мороз по тілі! То без сумніву оден з його практичних жартів! Сам один з тими шістьома поубивав він їх одного по другому, витягнув отсього сюди і поклав його після компасу — аж мороз іде по мені! Ноги довгі а волосе було жовтаве. Таки так, то се мусить бути Аллярдіс. Пригадуєш ще собі Аллярдіса, Томе Морган?

— Ау, ау, — відповів на те Морган — я ще не раз собі його нагадую, він був мені винен гроші та й мій ніж взяв з собою на беріг.

— Коли вже бесіда про ніж — відізвав ся якийсь другий — то чому нема коло трупа його ножа?

— Флінт преці не був з тих, що морякам витрясав кишені, а птиці чей його також не з'їли.

— От до чорта! Таки правду кажеш! — Відізвав ся на те Зільвер.

— Та й не лишило ся ні найменшої річи — сказав Меррі, що все ще порпав ся межі кістками і шукав — нема ані мідяного гроша, ані коробки з тютюну. То щось несамовите.

— Таки дійсно так — потакував йому Зільвер. — І неприродно і неприлично. Але біда би нам тут була, товариші, як би Флінт ще жив. Шість мужа було їх тут тай нас тепер тут також шість, а нічого з них не лишило ся, лиш самі кости.

Таж я на власні очи видів його вже трупом — сказав на те Морган. — Біль завів був мене сюди. Он там лежав він, а очи мав приложені мідяними монетами.

— Що він помер і пішов землю істи, то річ певна — сказав той з обв'язаною головою. — Але коли чий дух ходить, то певно Флінтів. Флінт не помер своєю смертю!

— Таки так — відізвав ся на те якийсь другий. — Він кидав ся як скажений, то знов верещав, щоби йому дати руму, а відтак співав. Не знав більше ніякої, лиш „Пятнайцять мужа“, а я вам, товариші, кажу щирю правду, що з тої пори мені тота пісня якось на так вже подобаєть ся, як давнійше. Того дня була страшна спека, вікно було отверте і я чув зовсім виразно, як він співав ту стару пісню зовсім чистим голосом, а при тім боров ся вже зі смертю.

— Досить вже того балакаєння — відізвав ся Зільвер. — Він вже не жиє та й не ходить, бодай не в ясний день, то вже можете мені вірити. Отже ідім дальше по дубльони.

Ми пустились відтак дальше; але мимо великої спеки і мимо того, що ми ішли все на сонці, розбишакі вже не розбігали ся та не ішли викрикуючи лісом, лиш держали ся купи та розмовляли з тиха. Так налякали ся неживого буканіра, що відійшла їм була вся охота.

ГЛАВА ТРИЙЦЯТЬ ДРУГА.

Погона за скарбами. — Голос зпоміж дерев.

По часті з сьої причини, по часті задля того, що би Зільверові і недужим дати нагоду трохи видихати ся, посідали всі, скоро вийшли на сам вершок височини.

Позаяк височина на захід трохи спадає, представив ся нам з того місця, де ми спочивали, далекий вид на всі сторони. Понад вершки дерев виділи ми перед собою лісистий пригірок, облитий водою; коли же ми обернули ся позад себе, то могли споглядати не лиш на присгань і кістяковий острів, але виділи далеко поза клином і східньою рівниною широке море. Саме понад нами піднімав ся горб „дальновид“, місцями зарослий пініями, місцями, стрімко спадаючий на долину. Не було чути ніякого шуму лиш далекий гук филь, що били об береги, та як бреніли рої комах поміж бурянами. На морі не було видно ані одного корабля, а величавий вид ще збільшав нашу самоту.

Зільвер за той час відпочинку робив деякі поміри своїм компасом.

— М'яйже в простій лінї від кістякового острова — казав він — є три високі дерева! Хребет горба „дальновид“ єсть, як мені здаєть ся, онто низьке місце. Навігь мала дитина знайшла би тепер скарби. Мене аж рхста бере насамперед пообідати.

— Мене чогось страх бере. — замуркотів Морган. То згадка про Флінта так мене розстроїла.

— От видиш, синоньку, — дякуй Богові, що він вже не жиє — сказав на то Зільвер.

— То був поганий чортисько — відізвав ся третій розбишака і аж стряс ся при тому — та й цілий аж синій на лиці.

— То від того, що пив багато руму — докинув Меррі. — Синій! Та ще й який. Отсе як раз для нього слово.

Від коли знайшли кістяк та зійшли на сю розмову, говорили що раз тихійше, так, що накінець майже шептали, а голос їх майже не переривав лісової тишини. Аж нараз з посередини дерев, стоячих перед нами, почув ся якийсь високий, дріжачий голос, що заспівав добре звісну стару пісню :

Пятнайцять мужа на мерця скрини
Го — і — го, та і фляшка руму.

Я ще ніколи не видів, щоби люди так страшно налякали ся, як ті морські розбишаки в сій хвилі. Зблідли нараз, як би їх хто зачарував, декотрі посхапували ся, декотрі вхопили ся один другого, а Морган качав ся на землі.

— То Флінт, до... ! — крикнув Меррі.

Пісня так нагло затихла, як і розпочала ся, так нагло, як би хтось співакови рукою рот заткав. Як та пісня несла ся так здалека в чистому воздуху зпоміж дерев, зробила на мене якесь дивне вражіннє, а ще більше на моїх товаришів.

— Ану, ступайте дальше, — відізвав ся Зільвер, силуючи промовити — так не сміє бути. То якийсь скажений почин, і я того голосу не знаю, але вірте мені, що то хтось хоче собі з нами збитки робити, хтось, що має так само тіло і кров як ось ви або й я.

Коли так говорив, набрав знов відваги, та й лице його прибрало знов звичайну барву. Та й другі стали вже опам'ятувати ся, коли той голос знову відізвав ся — але сим разом вже не співав, лиш поніс ся як би слабій, далекий поклик, від котрого відбив ся ще слабший відгомін в яругах горба „дальновіда“.

— Дарбі М'Грав — заголосив хтось — бо то ще найліпше слово, котрим можна той голос означити — Дарбі М'Грав! Дарбі М'Грав! — голосив хтось раз

по раз, а відтак закликав і заверещав: Принеси сюди ру-
му, Дарбі!

Буканіри аж остовпіли і станули а очі їм аж на
верх висадило. Довго ще, коли вже голос був прого-
монів, споглядали они один на другого, витріщивши очі
зі страху.

— То Флінт, а ніхто инший, то вже певна річ! —
відізвав ся один. — Втікаймо!

— То були його послідні слова, які він сказав на
кораблі.

Дік виймив свою біблію і став на голос моли-
ти ся.

А той Дік був колись чесним хлопчиськом, заким
ще пішов був на море та попав ся в зле товариство.

Зільвер все ще стояв при своєму. Я чув, як він
дзвонив зубами, але таки не піддавав ся.

— Ніхто на острові не чув нічого про Дарбі'ого
— замуркотів він — ніхто, лиш ми тут одні.

Відтак на силу промовив знову. — Товариші —
казав він — я прийшов тут за тим, щоби забрати зо-
лото і ані люди ані чорти мене не здержать від того.
Я за життя не бояв ся Флінта, та й тепер не бою ся,
коли він вже неживий. Сімсот тисячів фунтів лежать тут
навіть і не на чверть милі далеко звідси. Чи видів хто,
щоби якийсь лицар щастя ізза запитого старого з си-
нім носом, а до того ще й неживого моряка покидав
ся такого множества долярів?

Але по його товаришах не було видко, щоби во-
ни знов набирали відваги; скорше брав їх ще більший
страх від його безбожніх слів.

— Стережись Джеку! — відізвав ся Меррі. — Не
визивай духів.

Прочі зі страху як би оніміли. Були би таки роз-
бігли ся на всі сторони, як би мали відвагу до того,
але зі страху держали ся разом і збили ся в гурток ко-
ло Джека, як би хотіли з його приміру набрати відва-
ги. А він досить запанував сам над собою.

— Духа? Може — сказав він. — Але одно мені
при тому не ясне. Я чув відгомін. А преці як ніхто з лю-
дий не видів духа з тіню, так і ніхто не чув того,
щоби від духа ніс ся відгомін. Того нема в світі.

Сей доказ здавав ся мені дуже слабим. Але годі
сказати наперед, що може вплинути на настрої забо-

бонних людей і на моє велике диво показало ся, що сей доказ переконав Джорджа Меррі'ого.

— Та й знову правду кажеш, Джеку — сказав він. — У тебе без сумніву розумна голова на карку. Ідїть лиш дальше товариші! Мені видить ся, що ви люди на фальшивій тропі. А коли я собі погадаю, то признаю, що то голос трохи подібний до Флінтового, але мені нагадав ся всетаки якийсь инший. То був голос—

— То був Бен Гуна голос, до чорта! — крикнув Зільвер з цілої сили.

— Таки по правді так — відізвав ся Морган і аж підскочив.

— А може то не така велика ріжниця? — спитав Дік.

— Бен Гуна нема тут живцем так само як і Флінта. Старші моряки стали сміяти сь з его замітки.

— Лихо бери Бен Гуна відізвав ся Меррі. — Чи жие чи не жие, його ніхто не боїть ся.

Дивна річ, як борзо тепер змінив ся їх настрої, так на їх лиці виступила знову природня барва. Незадовго зачали знову весело розмовляти з собою, а відтак позбиравши знаряди на плечі, пустили ся знову в дальший похід. Попереду ішов Меррі з Зільверовим компасом в руці, щоби остати в простому напрямі з кістяковим островом. Він правду сказав: Бен Гун чи живий, чи неживий був би нікого з них не налякав.

Лиш один Дік держав ще свою біблію в руці та оглядав ся зі страхом підчас походу — примір, на котрий другі буканіри зовсім не зважали, а котрий Зільверові дав навіть нагоду до насмішків.

— А я тобі не казав — говорив він до Діка — а я тобі не казав, що ти попсував свою біблію. Чи гадаєш, що дух буде собі тепер богато робити з ньої, коли на ньої вже навіть і присягати не можна? Анї крихітки! — І він показав при тому на пальцях.

Але Дік не успокоїв ся і мені зараз стало ясно, що він занедужав; спека, утома і наглий перестрах прискорили пропасницю, як те др. Ляйзезі заповів наперед.

Тут на вершкові можна вже було добре іти і ми стали знову сходити трохи в долину, бо височина, як те я вже сказав, спадала трохи на захід. Тут росли і ве-

ликі і малі пінії, далеко одна від другої, а навіть межі купками мушкатових дерев і азаліями видніли широкі полянки з рзпаленим від сонця піском. Коли ми так перейшли досить далеко через остров на північ, підходили ми з одного боку що раз ближше до хребта горба „дальновіда“, а з другого показував ся нам що раз ширший вид на той західній залив, де колись вітри і філі кидали мною в човенці як мячем.

Ми дійшли були до першого виського дерева, але то не було теє, до котрого нас справляв компас. Так було і з другим. Третє виставало з низьких корчів майже двіста стіп у гору. Було то справдішне велит-дерево, з червоним пнем, а такого обьему як хата і в його дуплі могла би безпечно ціла компанія відбувати свої вправи. Його мабуть було видко далеко на морі як від сходу так і від заходу і мені було дивно, що воно не було назначене на карті як мореплавний знак

Але то не так велич дерева зробила вражінне на моїх товаришів, як радше свідомість того, що під його холодною тінню знаходять ся закопані сімсот тисячів фунтів у золоті. Гадка о золоті прогнала у них весь страх і обаву, яка їх перед тим була взяла ся. Очи сьвітили ся їм мов огнем, ноги під ними самі від себе рушали ся скорше і лекше, а всю їх душу закортіли скарби та й то життє, повне розпусти і забави, яке онтам для них розкривало ся.

Зільвер, лаючись, скакав за ними на своїй кули, кляв як скажений, коли мухи сїдали йому на його спочене чоло, сїпав з лютости за аркан, яким я до нього був привязаний, а від часу до часу подивив ся на мене такими очима, що не віщували мені нічого доброго. Але все-таки не старав ся укривати своїх гадок і я відчитував їх як з друкованої книжки. Так близький скарбів, забув він на всьо, як на свою обіцянку, так на осторогу доктора, мав очевидно добути скарби, відкрити „Гіспаніолю“, та в ослоні ночі дістати ся до ньої, убити на острові кожного чесного чоловіка, а відтак, як те він первісно задумував, забравши скарби і допустившись тяжкого злочину, відплисти знову.

Побоюючись того, лиш з трудом міг поспішати за тими, що так борзо гнали за скарбами. Я часом споткнув ся, а тоді Зільвер сїпав немилосердно за шнур і споглядав на мене так, як би мені хотів смерть зро-

бити. Дік, що прилишив ся був позаду, з горячки то молив ся, то кляв. Та й то ще причинило ся до мого страшного пригноблення, а на довершенне всього нагадувала ся мені ще й та сумна подія, яка відбула ся тут на сій височині, коли той безбожній буканір, з синім лицем, убив власною рукою шістьох своїх спільників. В сьому так тихому гаї, думав я собі, мусіло тоді страшно лунати від крику розпуки і мені здавало ся, як би я те ще чув.

Ми станули тепер на краю гущавини.

— Гурра, товариші, всі враз! — крикнув Меррі з радості, і ті, що були на переді, пустились бічи.

Та й не добігли ще й десять кроків, як ми побачили, що вони нараз стали. Крикнули якомсь придушеним голосом. Зільвер ще подвоїв свій поспіх та стукав своєю кулею як біснуватий, а за хвилику і він станув побіч других.

Перед нами показав ся отвір великої ями, котра не аж тепер була викопана, бо боки її були вже позападали ся та позарастали буряном. В тій ямі лежав держак від зломаної лопати та порозкидані дошки із всіляких скринь. На одній з тих дошок прочитав я випалену розпаленим зелізом назву Флінтового корабля „Фока“.

Все було ясне як сонце. Той сховок вишукав хтось перед нами та забрав з нього все до чиста, сімсот тисяч фунтів щезли.

ГЛАВА ТРИЙЦЯТЬ ТРЕТЯ.

Упадок ватанка.

Ще ніхто на світі ніколи так не завів ся. Кождий з тих шістьох розбишаків станув як би ражений параліжом. Але Зільвер в тій же хвилі відзискав знову притомність духа та змінив свій воєнний плян, заким ще другі змогли опам'ятати ся та промовити.

— Джіме — шепнув він до мене — на, возьми отсе та лагодь ся до бою.

І він подав мені подвійний пістоль.

Рівночасно став він порушати ся на північ і по кількох вже хвилях була яма межі нами обома а тамтими другими, котрих було пять. Відтак подивив ся на мене та кивнув, як би хотів сказати: „отто ми залізли в красну біду“, що по правді і так було. Він став тепер знову такий солодкий як цукор, так що мене обурила його нечувана фальшивість і я таки не міг здержати ся, щоби не шепнути до нього: То ви вже знову змінили свою партію?

Та не мав часу відповісти. Кленучи і викрикуючи, поскакали буканіри один за другим до ями, повідкидали доски та стали порпати пальцями в землі. Морган знайшов якусь золоту монету. Він став страшенно клясти і підніс її до гори. То були дві гінеї разом і монета може чверть міноти переходила з рук до рук.

— Дві гінеї! — заревів Морган і шурнув її Зільверові в лице. — На, маєш твої сімсот тисяч фунтів! Ти той, що розумієть ся на тому, що для нього корисне, правда? Ти той, що ще ніколи нічого не запропастив, ти кулявий злодюго!

— Лиш жваво копайте, хлопці — сказав на те Зільвер з холоднокровоною безстидністю — мені би й не дивно було, як би знайшли ще трохи котячого золота.

— Котячого золота! — повторив Меррі аж затягаючи голосом від крику. — Чули ви те, товариші! Я вам кажу, що онтой знав те через цілий час. Подивіть ся йому на лице, там те написано.

— Ах, Меррі, — відізвав ся Зільвер — чи ти знову лагодиш ся на посаду капітана? З тебе обачний чоловік, за те мушу тебе похвалити.

Але сим разом стояв вже кожний з них по стороні Меррі'ого. Повилазили з ями та сердито споглядали на нас. На наше щастє повилазили вони з противного боку ями.

Так стояли ми тут, двох по одній, пятох по другій стороні, а межі нами яма, і ніхто не був так зухвало відважний, щоби перший зачепив. Зільвер ані не рушив ся із свого місця; спершись на кулю, лиш споглядав остро, а був так холоднокровний, як рідко коли. Він був хоробрим чоловіком, про те не було сумніву.

Накінець прийшло Меррі'єві на гадку малою промовою піднести загальний настрій.

— Корабельні товариші — відізвав ся він — лиш двох стоїть проти нас, один з них, то старий каліка, що всіх нас завів сюди та винуватий всьому нашому нещастю, а другий, онтой хлопець, котрому я постановив собі вирвати серце. Ну, товариші — —

Він підніс руку та й став голоснійше говорити очевидно в тому намірі, щоби других спонукати до пададу. Але як раз в тій хвилі — пуф! пуф! пуф! — заблиснули з гущавини три вистріли з мушкетів. Меррі повапив ся стрімголов в яму, той з обв'язаною головою закрутив ся як фуркало довкола, а відтак як довгий упав на землю та й зараз там погиб, по чому протчі три обернули ся та почали з цілої сили втікати.

Рівночасно і довгий Джек стрілив з обох люф свого пістоля до Меррі'я, що лежав вже в послідніх судорогах. Коли умираючий ще раз отворив очи і подивив ся на нього, він сказав до нього отсі слова: Джордже, мій молодче, мені здаєть ся, що я тепер почислив ся з тобою.

В тій же хвилі вибігли до нас з хашів доктор, Грей і Бен Гун, держачи в руках мушкети, з котрих ще курило ся.

— За ними! — крикнув доктор. — Ще раз так борзо, молодці. Мусимо відтяти їх від лодий.

І тепер розпочала ся нагінка, підчас котрої ми не раз падали в густих хашах.

Зільвер, розумієть ся, робив що міг, щоби додержати з нами кроку. Була то неаби яка робота, яку він виконав скачучи на кулі, що аж йому мало мязи не попукали в грудях і не легко хто з людей міг би те саме зробити. Такої самої гадки був і доктор. Мимо того прилишив ся був поза нами на яких трийцять кроків і малю вже не душив ся, коли ми вийшли на вершок узгіря.

— Докторе — відізвав ся він тут — подивіть ся туди! Уже не потребуєте так спішити ся!

Та й правду казав, нам не треба було вже так гнати. З нашого досить отвертого місця на височині могли ми видіти, як ті три все ще бігли в тому самому напрямі а то простісенько до безанмаштового горба Ми були вже межі ними а лодками і длятого полягали на траву, щоби віддихнути, підчас коли довгий Джек, обтираючи собі лице, приштильгував поволі до нас.

— Дякую вам красенько, докторе — сказав він — ви прийшли як раз в пору, щоби мені і Гакінсови уратувати житє. Отже то ти, Бен Гуне, на правду! — додав він. — Отто раз з тебе птиця, те мушу тобі признати.

— Таже — я — то я, Бен Гун — сказав на те запитаний та заклопотаний крутив ся як вюн. — А як ви ся маєте, пане Зільвер? — додав він по хвилі. — Дякую вам, досить добре — кажете.

— Бене, Бене — замуркотїв Зільвер — хто би те був погадав, що ти нам таке наробиш!

Доктор післав Грея назад, щоби він приніс рискаль, котрий ворохобники втікаючи кинули від себе і розповів нам відтак, підчас коли ми сходили поволі з горба до лодий, все як було Була то історія, котрої Зільвер слухав з найбільшою цікавістю, а котрої героєм був трохи вже придурковатий Бен Гун.

Бен Гун, ходячи по самітньому острові знайшов був кістяк — то він був тим, що мерцєви позабирав всьо з його кишень, що знайшов скарби і викопав їх (то був держак від його лопати, що ми його знайшли в ямі) та що позносив їх по довгих трудах з під тої високої пінї до якоїсь печери в скалі на північно східньому кінці острова, де гроші спочивали безпечно від двох місяців до приїзду „Гіспанїолї“.

Коли доктор по полудні того дня, коли був напад, довідав ся від нього тайни і на другий день побачив, що в пристані нема корабля, пішов до Зільвера і дав йому карту, котра тепер була зовсім без вартості для нього, та й поживу, бо в Бен Гуновій печері було подостатком соленої козини — дав всьо, щоби лиш вийти безпечно із хати з кругляків та дістати ся до горба з двома шпильями, де вони безпечні від пропащиці, могли стерєгти своїх гроший.

— Що до тебе, Джіме — казав він — то мені аж серце краяло ся, коли я спогадав собі на тебе, але я мусїв робити все, що міг, для тих, котрі сповнили свій обовязок, а коли тебе не було між ними, то чия була в тому вина?

А що він гадав, що мабуть буканїри зімстили яс на мені зі злості за те, що він їм зробив такий страшенний завід, то сього дня біг цілу дорогу аж до пе-

чері, лишив там сквайра на сторожі коло капітана, взяв Грея і Бен Гуна з собою і пустив ся вперек острова, щоби підіждати на нас коло тої пінії. Але незадовго побачив, що ми значно випередили його, і для того післав жвавйшого Бен Гуна наперед, щоби той ворохобників здержав. Його післанцеві прийшло на гадку скористати з забобонності своїх давнійших корабельних товаришів і він виконав свій плян так зручно, що доктор і Грей вже були підсіли розбишаків, що ішли викопувати скарби, заким вони ще туди прийшли.

— Щастє для мене — сказав Зільвер — що я мав при собі отсього Джіма Гакінса. Ви були би, так мені здаєть ся, дали старого Джека на кусні порубати і були би ані не рушили ся, докторе.

— Дивно, як ви те вгадали — сказав на те доктор весело.

Тимчасом прийшли ми до гігів. Доктор розбив один своїм рискалем, а ми відтак всі посідали на другий, щоби поплисти до північної пристані.

Аж до того місця було всетаки яких вісім або девять англійських миль. Зільвер, хоч ледви що живий, бо так був утомив ся, мусів так само як і другі взяти ся до весла і незадовго сунулись ми скоренько по гладкому морі. Незадовго виплили ми з проливу та поплили поза полуднево—східній кінець острова, куди ми лише чотири дні тому назад тягнули „Гіспаніолу“.

Коли ми плили попри горб з двома шпильями, видно було темний вхід до Бен Гунової печери, а коло нього якогось чоловіка, спертого на мушкет. То був сквайр, і ми стали повівати хустками та крикнули йому трикратно „Най жиеі“ а Зільвер кричав так само голосно як кождий з нас.

Ще дальших три милі, а ми стрітили як раз в устю північної пристані подумайте собі — „Гіспаніолу“, що сама видобула ся на воду. Послідній приплив моря підоймив її і ми були би її або таки зовсім не знайшли або хіба лиш яко нездалий розбиток, як би там був сильній вітер або такий сильній похват води як в полудневій пристані. Поминувши страту великого вітрила, була шкода, яку потерпів корабель, лиш незначна. Спільними силами спустили ми запасний якор у воду, що туг була лиш на півтора сяжня глубока та по-

плили відтак всі до румового заливу, що пайблизший від Бен Гунової хати зі скарбами, звідки ми відіслали Грея самого назад до „Гіспаніолі“, щоби там через ніч побув на варті на шунері.

Від заливу аж до печері ішло ся дорогою, що трохи підіймала ся в гору. Перед входом приступив до нас сквайр. Супротив мене був він прихильний і добрий, але о моїй втечі не згадав ані словом похвали або нагани. Коли Зільвер йому чемно поклонив ся, він став цілий на лиці червоний.

— Джеку Зільвере — сказав він — з вас страшенний падлюка і обманець — урвитель, якого світ не бачив. Мене прошено, щоби я вас не ставив перед суд. Ну, добре, так і зроблю. Але ті померші, що згнули з вашої руки, висять вам на шиї як млинські камені.

— Дуже красно дякую, сер — відповів на те довгий Джек, салютуючи як найчемнійше.

— Важте ся ще й дякувати мені! — крикнув сквайр. — Я допускаю ся грубого нарушення могого обовязку. Проч мені з очий!

Відтак зайшли ми всі до печері. Було то просторе, продувне місце з маленьким жерельцем і ставочком чистої водиці, довкола котрого росли корчки папороті. Сподом був всюди пісок. Капітан Смолет лежав колло великої ватри, а в подальшому куті, куди лиш від часу до часу доходило світло, побачив я великі купи гроший та золотих штаб, уложених в чотири боки. Отже то були Флінтові скарби, котрих ми вибрали ся шукати з так далеких сторін, а ізза котрих вже сімнайцять матрозів з „Гіспаніолі“ позбавило ся життя. Але кільки то людей згнуло, заким ті скарби призбирано, кільки поплило крови та кілько було смутку, кілько мусіло пропасти добрих кораблів, що тепер спочивають на дні моря, і кілько хоробрих людей мусіло з завязаними очима ступати по делях, кілько разів гуділи гармати та кілько було ганьби, обману і циганьства та лютости — того не годен ніхто в світі сказати. А преці було ще трьох людей на острові, — Зільвер, старий Морган і Бен Гун, що всі брали участь в тих злочинах, з котрих кождий мав надію на свою пайку з тих скарбів.

— Ходи сюди, Джіме — сказав капітан — з тебе добрий хлопчисько в свойому роді, Джіме, але мені не

здаєть ся, щоби ми оба, ти і я, ще колись плили разом по морі. У тебе таки вже з роду за багато щастя. А то ви, Джеку Зільвере? Вас же що сюди принесло, чоловіче?

— Мельдую ся покiрно назад на своє місце і до служби, сер, — відповів Зільвер.

— Ах! — промовив капітан, і то було все, що він сказав.

Яка то була знаменита вечеря того вечера, коли всі мої приятелі сиділи довкола мене, і як те мені все смакувало, Бен Гунова солена козина, до того деякі ласощі і фляшка старого вина з „Гіспаніолі“. Я переконаний, що ще не було щасливійших або веселійших людей. А зовсім позаду, так, що його лише мало було видко від світла ватри, сидів Зільвер та й заїдав з великим апетитом і схапував ся дуже охотно і радо, подаючи, коли хто чого зажадав, ба навіть брав участь в нашій веселості — зовсім той сам лагідний, чемний і услужливий моряк, що в часі нашого виїзду.

ГЛАВА ТРИЙЦЯТЬ ЧЕТВЕРТА.

І послідня.

На другий день вже досвіта взяли ся ми до роботи, бо для такого малого числа людей було трудною задачію нiсити таку масу золота майже цілу милю на суші аж до заливу, а звідтам ще три милі водою аж до „Гіспаніолі“.

Ті три морські розбишаки, що ще були на острові, не конче нам докучали, досить було одної станиці на вершку горба, щоби устерегти ся від всякого їх несподіваного нападу. До того ще після нашої думки відійшла їх вся охота до проливу крови.

Робота ішла нам жваво. Грей і Бен Гун їздили раз по раз з набором скарбів з острова до корабля, а другі тимчасом складали на березі золото в штабах. Дві разом звязані штаби важили як раз тільки, кілька рослий мужчина міг пiволі нести. А що мої сили не до того були, то я сидів цілий день в печері та пакував золоті монети в наші порожні міхи з сухарів.

Була там так само як і у Біля Бонеса всїляка всячина монет, але, розумієть ся, безконечно більша і ріжнороднїйша, а сортування гроший робило мені велику радість. Були там англійські, французькі, еспанські та португальські монети : джордждори, льюйдори, дубльони і подвійні гінеї, моадори і цекіни, подоби всіх королів європейських, які в послїдньому столїтті засїдали на тронах, якісь дивні східні монети, котрих покручені написи нагадували паутинне, круглі і чотиригранні монети, та й такі, що були на середині з дїрками, як би на те, щоби їх носити на шнурку на шиї — мені видить ся, що в тій збірці був майже кождий рід монет. А що до їх числа, то було їх так безконечно багато, як листя в осені, бо мене від безнастанного нахилювання ся були крижі таки добре зболїли та й пальців я вже собі не чув від томлячого сортування.

День за днем тягнула ся тота робота. Що вечера підвезено цілий маєток на корабель, а новий вже ждав слїдуючого дня. А за цілий той час не чули ми нічого-сьенько про тих розбишаків, що ще остали ся були при житті.

Було те, здаєть ся мені, третього вечера; ми, доктор і я, вийшли були на прохід на узбічче горба з того боку, як рівнина на острові, коли повіяв вітер та донїс до нас з глибокої темряви під нами якийсь голос, ніби якийсь крик, ніби співи. Ми слухали хвильку, а потім настала знов дивна тишина.

— Боже їм прости — сказав доктор — то ворохобники!

— А всі запиті, сер, відізвав ся Зільвер поза нами, видаючи свій суд як знаток.

Зільвер, бо то треба мені додати, мав повну свободу і уважав себе видко, мимо того, що ми йому що дня допікали, за щось лїпшого і за члена нашого товариства, на котрого можна спустити ся. Та й дійсно аж дивно було, як він спокійно принїмав ту погорду, яку ми що дня йому оказували, і як з неутомимою чемністю він нам підлещував ся. Але ніхто з ним не обходив ся лїпше як з псом, винявши хиба Бен Гуна, котрий все ще страшно його бояв ся, та й може ще мене, бо я йому дійсно повинен був бути вдячним, хоч я видїв, як він на височині лагодив вже нову зраду Доктора відповів йому длятого досить різко.

— Запиті або подуріли — сказав він.

— Зовсім правду кажете, сер — відповів Зільвер — але те як вам так і мені байдуже.

— Чей не будете того сподівати ся по мені, що би я уважав вас людяним чоловіком — сказав на те доктор глумливо до нього — і для того мої чувства будуть може несподіванкою для вас, мастер Зільвер. Але як би я був так само переконаний про те, що вони з розуму походили, як я того певний, що бодай один з них занедужав на пропасницю, то я би пішов до них, хоч і як велика була би небезпечність для мене самого і подав би їм лікарську поміч.

— Вибачте, сер — відповів Зільвер — то ви би дуже зле зробили. Ви би тоді що найбільше стратили своє власне цінне життя, то можете мені вірити. Я тепер стою зовсім по вашій стороні і не хотів би, щоби вона ослабила ся; про особисту вдячність, до якої я вам зобовязаний, не хочу вже й говорити. А онті люди не додержали би свого слова, хоч би й хотіли, а що ще важнійша річ, ви не вірите тому, щоби вони могли додержати.

— Ні — сказав на те доктор — таже ви той чоловік, що держить своє слово, ми те знаємо.

От і те було послідне, що ми чули о тих розбишаках. Ще лиш раз чули ми десь далеко вистріл та й здогадували ся, що вони вибрали ся на польованне. Зійшла ся рада, на котрій ми постановили лишити їх на острові — ухвала, з котрої Бен Гун найбільше тішив ся, а на котру і Грей зовсім годив ся. Але ми лишили їм споро припасів пороху і куль, більшу часть нашої козини, трохи ліків та й ще кілька знарядів, одіж, запасне вітрило, кілька посторонків, а на виразне жаданне доктора ще й красного тютюну в дарунку.

То було наше послідне діло на острові. Перед тим уложили ми скарби безпечно на кораблі та набрали досить води до пиття, а також і трохи соленої козини. Відтак одного красного дня витягнули ми з води якор. до чого ледви стало наших сил та й під тою самою флягою, яку капітан був вивісив на хаті з кругляків і боронив її, виплили з північної пристані.

Ті три буканіри, видко, пильнійше слідили за нами, як нам те здавало ся. Бо коли ми наvertsали до проливу і доїздили до полудневої сторони, побачили

ми їх всіх трійох, як вони повклякали на березі та благаючи і здіймали в гору руки. Мені здаєть ся, що нам всім було їх дуже жаль, що ми їх лишаємо в такому безрадньому положенні; але нам годі було їх забирати з собою і виставляти ся на небезпечність нового бунту, а везти їх домів на те, щоби їх там віддати на шибеницю, то був по нашій думці лиш лютий рід якоїсь ласки. Доктор длятого лиш кликнув до них та дав їм знати, що ми лишили для них поживу і деякі припаси і сказав в котрому місці. Але вони не переставали кликати нас по імени, та на милість Бога просити, щоби змилосердити ся над ними та не давати їм загинати в такому місці.

Накінець, коли побачили, що корабель пливе дальше та й відплив так далеко, що слів вже не було чути, схопив ся один з них — котрий то був, вже не знаю — заверещав охриплим голосом, приложив свою рушницю до плеча і стрілив за нами, а куля полетіла Зільверови понад голову та зробила діру у великому вітрилі.

Ми тоді поховали ся поза поручче корабля. Коли я виглянув знова з корабля, їх вже не було на березі, а сама земля була вже так далеко, що її ще ледви було видко. Коли настало полудне, щезла вже була на мою превелику радість і найвисша скала острова з закопаними скарбами зовсім поза синім овидом.

Нас було так мало людий на кораблі, що ми всі мусліи взяти ся до роботи, щоби виконати прикази капітана, котрий все ще не міг встати і лежав на позадній часті корабля. Ми пустили ся до найблизшого порту в еспанській Америці, бо годі нам було вертати домів без нових матрозів і накінець, коли ми туди доїхали, були таки вже зовсім послаблї, бо і вітер дув нам в очі і треба було перебути кілька сильних бур.

Сонце мало як раз заходити, коли ми заплили до хорошого порту і нас зараз зі всіх боків обскочили лодки, на котрих мурини, мекіканські Індіани та местіци подавали овочі і ярину та готіві були за дрібною монетою скакати у воду. Вид тільки добродушних лиць (особливо муринських), смак тих многих полудневих овочів, а передовсім світла що світили ся в місті, творили дивний контраст до нашого темного і кривавого побуту на острові. Доктор і сквайр взяли мене

з собою на беріг, щоби там побути яку годину. Там стрітили ми капітана якогось англійського воєнного корабля, зайшли з ним в розмову, пішли на його корабель і там нам час так весело минув, що вже свитало, коли ми знову причалили до „Гіспаніолі“.

Бен Гун був сам один на покладі і почавши довгу розмову, став нам признавати ся. Зільвер утік. Бен на кілька годин перед тим поміг йому втікати і казав нам тепер, що зробив то лиш для того, щоби нам уратувати життя, котрого би нас був певно позбавив той чоловік з кулею, як би був лишив ся на кораблі. Але то ще не все. Корабельний кухар не покинув нас з порожніми руками. Він неспостережено перерізав дошку в кораблі і взяв один мішок з грішми, в котрому було триста або чотириста гіней, на дорогу для дальшої своєї блуканини. Мені видить ся, що ми всі були тому раді, що позбули ся його так дешевим способом. Але кінчім! Ми приймили кількох моряків, мали щасливу дорогу та приїхали до Брістоля саме, коли пан Блендлі хотів лагодити по нас другий корабель. З первісної залози „Гіспаніолі“ вернуло домів лиш пять мужа. „Горівка і чорт забрали других“, хоч в нашому случаї ще не так зле було, як на тому кораблі, про котрий наші буканїри співали :

„Поплило на море мужа сімдесять пять,
А домів вернув з них лиш один назад“.

Ми дістали спору пайку із скарбів та уживали її, як хто знав і умів, добре або зле. Капітан Смолет перестав вже їздити по морі. Грей не лиш щадив свої гроші, але що його взяла охота стати чимось в світі, пішов до моряцької школи і єсть тепер керманичем і співвласником красного, великого корабля, до того жонатий і батько родини. А що до Бен Гуна, то він дістав тисяч фунтів, котрі до трех неділь, або скажім точнійше, до девятнайцять днів прогуляв або розтратив, бо двацятого явив ся знову у нас та став жебрати. Тоді дали йому малу побережницьку хатину, як раз те, чого він на острові побоював ся, і тепер жиє в ній і всі його навидять. А хоч він все ще досить часто запиває ся, то всетаки що неділі і що свята ходить до церкви і там співає в хорі.

За Зільвером і слух пропав. Той страшний моряк зі своєю кулею щез мені зовсім з мого життя; але мабуть зійшов ся він знову зі своєю старою муриркою та жиє собі десь може вигідно з нею і з своїм капітаном Флінтом. Єсть бодай надія, що на тамтому світі не буде йому так вигідно.

Срібло в штабах і зброя лежать все ще о скільки знаю, на тому самому місці, де їх Флінт закопав та нехай там про мене лежать і до суду-віку. За ніяку ціну в світі я би вже не вертав до того проклятого острова і у мене найгірший сон тоді, коли мені сниться ся, що чую, як філі з гукм і шумом б'ють об скали, або аж кину собою на постелі, коли мені присниться ся, що капітан верещить мені своїм охриплим голосом до уха: Золоті ескуди! Золоті ескуди!
